

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
TASAVVUF TARİHİ BİLİM DALI

**MENÂKİBNAMELER VE LÂMÎ'Î ÇELEBİ'NİN
MENÂKİB-I ÜVEYS el-KARANÎ
ADLI ESERİNİN TAHLİLİ**
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

HAZIRLAYAN: BAYRAM GÜNDOĞAR

BURSA 1998

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
TASAVVUF TARİHİ BİLİM DALI

MENÂKİBNAMELER VE LÂMİ'Î ÇELEBİ'NİN
MENÂKİB-I ÜVEYS eI-KARANÎ
ADLI ESERİNİN TAHLÎLİ
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

DANIŞMAN : Prof. Dr. MUSTAFA KARA

HAZIRLAYAN: BAYRAM GÜNDOĞAR

BURSA 1998

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	3
KISALTMALAR.....	5
GİRİŞ	
A. Menkabe Kelimesinin Anlamı.....	6
B. Tasavvufta Menkabe.....	7
C. Evliya Menkabelerinin Özellikleri.....	7
D. Menkabelerin Çeşitleri.....	9
E. Evliya Menkabelerinin Çeşitleri.....	9
F. Menkabelerin Yazılış Sebepleri.....	10
G. Menkabelerin Kaynakları.....	11
H. İslam Aleminde ve Türklerde Evliya Menkabelerinin Ortaya Çıkışı.....	12
I. BÖLÜM	
1. Lami’i Çelebi, Hayatı ve Eserleri	14
Edebi ve Tasavvufi Şahsiyeti.....	17
Eserleri.....	18
2. Veysel Karani Hakkında Bilgi Veren Kaynaklar ve Bu Konuda Yazılmış Menakıbnâme ve Kitaplar	
A. Hadis Mecmuaları.....	22
B. Hadis Ricalinden Bahseden Tabakat Kitapları.....	22
C. Tarihler.....	23
D. Sûfi Tabakat Kitapları.....	24
E. Muhtelif Tasavvufi Eserler.....	25
F. Menakıbnâmeler.....	25
G. Cumhuriyet Döneminde Veysel Karani Hakkında Yazılmış Kitaplar.....	28
II. BÖLÜM	
Menakıb-1 Üveys el-Karani’nin Tahlili	
A. Kitabın Adı.....	32
B. Kitabın Yazarı.....	32

C. Kitabın Tanıtımı.....	32
D. Kitabın Yazılış Tarihi.....	33
E. Kitabın Yazılış Şekli.....	33
F. Faydalanılan Kaynaklar.....	34
G. Kitapta Geçen Özel İsimler.....	34
H. Kitabın İçeriği.....	34
Menakıb-ı Üveys el-Karani (Metin).....	43
Netice.....	75
Bibliyografya.....	78
Ekler.....	80

ÖNSÖZ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

Tasavvuf tarihi bilim dalında hazırlamaya çalıştığımız “*Menâkıbnâmeler ve Lâmi’i Çelebi’nin Menâkıb-ı Üveys el-Karanî Eserinin Tahlili*” adlı tezimiz başlıca iki bölümden müteşekkildir. Giriş bölümünde menâkıbname ve yazılış sebepleri hakkında bilgi verilmeye, birinci bölümde Lâmi’î Çelebi’nin hayatı ve eserleriyle, Veysel Karani hakkında bilgi veren eserler, onun hakkında yazılmış kitaplar ve menâkıbnameler tarihi gelişimleri göz önüne alınarak incelenmeye çalışılmıştır. İkinci bölümde ise, ilgili *Menâkıbname* ’nin tahlili yapılmaya ve son olarak da üzerinde inceleme yapılan metin yeni harflerle yazılmaya çalışılmış, içinde geçen ayet ve hadislerden kaynakları tesbit edilebilenler dipnotlarda gösterilmiştir.

Kaynaklarda Veysel Karani hakkında fazla bir bilgi yer almamaktadır. Hz. Peygamberin : “*Tabi’in’in en hayırlısı Üveys denilen kişidir*” ve zaman zaman yüzünü Yemen yönüne çevirerek: “*Rahman’ın kokusu bana Yemen yönünden geliyor*” ve diğer bazı hadisleri onun hakkında fazla kalem oynatılmasına sebep olmuştur.

Veysel Karanî’nin ismi hakkında doğduğu köye nisbetle Veysel Karenî şeklinde bir görüş mevcuttur. Tezimizde bunlardan halk arasında en yaygın olan Veysel Karanî ismi tercih edilmiştir.

İşte bu belirtilen hadislerin de tesiriyle olsa gerek Veysel Karani İslam tasavvuf tarihinin dikkate değer simalarından biri olduğu gibi, İslamî Türk-tasavvuf edebiyatının da ilgi çekici konularından birini teşkil etmiş ve hakkında yüzyıllarca değişik nitelikte pekçok şey yazılmıştır. Hz. Peygamber ve dört halife döneminde yaşayan Veysel Karani, çağdaşlarından hiçbirinin erişemediği bir şöhrete ulaşmıştır. O asıl şöhretini tasavvuf hareketinin yayılmasıyla birlikte elde etmiştir. Ve böylece hem tasavvuf çevrelerinde hem de halk arasında en çok sevilen velilerden biri olmuştur. Onun hakkında yazılanlar çoğaldıkça tarihi şahsiyeti de yüz yıllar içerisinde menkabeler ve hikayeler ara-

sında kaybolmuş, gerçek Veysel Karani yerini menkabevi Veysel Karani'ye bırakmış, halk da onu bu menkabevi yönüyle sevmiştir.

Bu çalışma yapılırken mükemmel bir çalışma olmasa da elimizden gelen bütün gayret gösterilmeye çalışılmıştır. Gözden kaçırılan hususların iyi niyetle karşılanacağını umuyoruz. Bu tezdeki doğru olanlar bir olan ve kendisinden yardım istenilen Allah'tandır. Hatalar ise bizdendir.

Bu tezin hazırlanması esnasında değerli görüş ve yönlendirmeleriyle ufukumuzu açan, çalışmanın daha iyi seviyelere ulaşmasına vesile olan, kendisinden her zaman faydalandığımız danışman hocamız saygıdeğer Prof.Dr. Mustafa KARA'ya teşekkürlerimizi arz ederiz. Ayrıca değerli görüş ve düşünceleriyle fikri hayatımızın daha üst seviyelere ulaşmasına vesile olan saygıdeğer hocamız Prof. Dr. Süleyman ULUDAĞ'a da şükranlarımızı sunarız.

İstanbul-1998

Bayram GÜNDOĞAR

KISALTMALAR

- ae : Aynı eser
age : Adı geçen eser
a s : Aeyhi's-selam
bkz. : Bakınız
c : Cilt
DİA : Diyanet İslam Ansiklopedisi
Fak. : Fakülte
Haz. : Hazırlayan
Hz. : Hazreti
İA : İslam Ansiklopedisi
İBB : İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İÜ : İstanbul Üniversitesi
Küt. : Kütüphane
MÜ : Marmara Üniversitesi
Nşr. : Neşreden
s.a.v. : Sallallahu aleyhi ve sellem
s : Sayfa
TDEA : Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi
TY : Türkçe Yazmalar
UÜ : Uludağ Üniversitesi

GİRİŞ

A.MENKABE KELİMESİNİN ANLAMI

Menkabe, Arapça nekabe (bir şeyden bahsetmek, isabet etmek, haber vermek) kökünden türemiştir. Çoğulu menâkıb () dır.⁽¹⁾

Menkabe; kahraman veya ermiş bir kişinin olağan üstülükler taşıyan hikayeleridir. ⁽²⁾ Meşhur kişilerin ahvaline dair hayat hikayesi,kıssa. ⁽³⁾ Çoğu tanınmış veya tarihe geçmiş kimselerin durumuna ait fıkralar, hikayeler. ⁽⁴⁾ Bir zatın fazl ve meziyetine delalet eden fıkra ve bundan bahseden makale ve risale-i medhiye. ⁽⁵⁾ Edebiyat terimi olarak, din büyükleriyle çeşitli alanlarda kendini göstermiş kişilerin hayatına, olağanüstü niteliklerine ilişkin öyküye menkabe, bu öykülerin toplandığı kitaplara da menakıb kitapları denilmiştir. ⁽⁶⁾

Menkabe terimi çoğul şekliyle ilk defa, II / VIII. yüzyıldan beri kaleme alınmaya ve derlenmeye başlayan hadis külliyatlarında, Hz. Peygamberin ashabının meziyet ve üstünlüklerini anlatmak için kullanılmış olduğu görülmektedir. Bunun dışında tarihi şahsiyetlerin terceme-i halleri, bazı zümrelerin övgüye değer işleri için de kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca bazı mukaddes şehirlerin tasvirlerini yapan yazılara da menâkıb denildiği görülmektedir. ⁽⁷⁾

Çeşitli tarikat zümrelerinde yazılan menkabeler incelendiği zaman, bunların değişik tipler ve gruplar, şekil, dil ve üslup bakımından farklı nitelikler arz ettiği görülür. Bazı menkabeler, tarihi olaylara tamamen uygunluk gösterirler, menkabe unsurları azdır. Konu edindikleri velinin ve etrafındakilerin gerçeğe çok yakın biyografilerini tasvir ederler. Bazıları ise genellikle hayali olaylarla dolu olup rasgele derlenip bir araya getirilmiştir. Birincilerin tarihi değerine mukabil,

⁽¹⁾ TOPALOĞLU Bekir, KARAMAN Hayrettin, Arapça Türkçe Yeni Kamûs, İstanbul 1966 s 48

⁽²⁾ DOĞAN D. Mehmet, Büyük Türkçe Sözlük, İstanbul 1996, s 757

⁽³⁾ YEĞİN Abdullah, Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat, İstanbul 1995, s 607

⁽⁴⁾ DEVELİOĞLU Ferit, Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat, Ankara 1997, s 735

⁽⁵⁾ SAMİ Şemseddin, Kamûs-i Türkî, İstanbul 1901, s 1420

⁽⁶⁾ T D E A , İstanbul 1977,c VI, s 253

ikinciler halklar açısından ilgi çekici olabilirler. Bu itibarla her ikisinin de kültür tarihi açısından önemi vardır. ⁽⁸⁾

B. TASAVVUFTA MENKABE

Menkabe yahut menâkıb, tasavvuf tarihinde, sûfilerin izhar ettikleri harikulade olaylar demek olan kerametleri nakleden küçük hikayeler manasında tahminen IX. Yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Pek yaygın olmamakla beraber bu sebeple, keramet kelimesinin çoğulu olan keramat da menkabe veya menakıb yerine kullanılmış olduğu görülmektedir. Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere menkabelerin esasını kerametler teşkil etmektedir. ⁽⁹⁾

C. EVLİYA MENKABELERİNİN ÖZELLİKLERİ

Evliya menkabeleri, edebi tür itibariyle, konusu harikulade olaylara dayanan masal, efsane, destan ve menkabe gibi nevilerin sonuncusuna girerler. Böyle olunca, bu sayılanlarla evliya menkabeleri arasında bazı bakımlardan benzerlikler ve farklılıklar vardır.

Evliya menkabeleri zikredilen öteki türler gibi harikulade olayları konu edinmiştir. Başlangıçta o da ferdidir. Yani bir fert tarafından ortaya konulmuş anlatım tarzıdır. Fakat çok geçmeden fert unutulur, umumun malı olur ve ma'şeri bir hüviyet kazanır. Evliya menkabelerinin konusu gerçek kişilerdir. İşte bu noktadan itibaren menkabeler masal ve efsaneden ayrılırlar. Bu gerçek kişilerin yaşadıkları zaman ve mekan bellidir. Fakat evliya menkabeleri yarı mukaddes kabul edilir. Böylece destan ve efsanelerle menkabeler arasındaki farklar ortaya çıkar.

B biçim itibariyle evliya menkabeleri, bütün bu türlerden kısa olup genellikle tek bir kerameti konu edinir. Bu anlatımlar dini ve mistik bir çevre içerisinde cereyan ederler. Maksat çoğu zaman didaktik olduğu için ifade ve üslup zenginliğine pek rastlanmaz. Bütün bunları göz önüne alarak yapılacak bir değerlendirmede evliya menkabelerinin şu özelliklere sahip olduğu görülecektir.

⁽⁷⁾ OCAK A. Yaşar, Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnameler, Ankara 1992, s 27

⁽⁸⁾ T D E A, c VI, s 255

⁽⁹⁾ OCAK, age, s 27 ; T D E A, c VI, s 253

1. Kahramanları gerçek ve meşhûr kişilerdir.
2. Olayların belirli yeri ve zamanı vardır.
3. Uydurulmuş değildir. Gerçek olduğuna inanılır.
4. Yarı mukaddestirler ve bir dogma gibi kendini kabul ettirirler.
5. Konu edindikleri veli hayatta iken de öldükten sonra da meydana gelebilirler.
6. Son derece sade ve kısa bir anlatım tarzına sahiptirler.

Bu sıralanan özelliklere dikkat edilecek olursa, bunların aynı zamanda evliya menkabelerinin sosyal yönlerini de ortaya koydukları fark edilecektir. Şöyle ki; bunların gerçekleşmesi ancak kendilerine inanan bir toplumun mevcudiyetiyle mümkündür. Dolayısıyla, kendilerine inanan toplumun dini teşkilatlanmasını ve bu teşkilatın izahını da yapıyor demektir.

Ayrıca evliya menkabeleri, insanın gizli özlemlerinin ve inandığı bazı değer hükümlerinin zafere ulaştığı kusursuz,ideal bir dünyanın tasvirini gerçekleştirmeleri sebebiyle de toplumun psikolojik çehresinin ifadesi sayılabilir. Bütün bu hususlar dikkate alınarak değerlendirilecek olursa, evliya menkabelerini sadece harikulade birtakım olayları yansıtan gerçek dışı hikayeler şeklinde değerlendirmek yanlış olacaktır.⁽¹⁰⁾

Evliya menâkıbına dair eserler, bir tarih menbaı olarak, ekseriyetle şüphe ile karşılanmakta ise de, bunların asıl tarihi kaynaklar ile mukayeseleri neticesinde,birtakım hurafe ve harikuladelikler arasında, gayet faydalı bilgiler verdikleri görülür. Bundan başka bu gibi eserlerde, asıl tarihi kaynaklarda hemen hiç bahsedilmeyen, devrin ictimâî ve iktisadî hayatı ile örf ve adetlerine dair bilgilere de rastlanabilir. Bu eserler din ve tasavvuf ruhiyatı bakımından çok kıymetli bilgiler ihtiva etmektedirler. Ciddi ve esaslı bir tarihi tenkide tabi tutulmak şartı ile menâkıbla ilgili eserlerden tarih ve edebiyat tarihi kaynağı olarak istifade edebilmek mümkündür.⁽¹¹⁾

⁽¹⁰⁾ OCAK, age, s 32-34

⁽¹¹⁾ IA, c VII, s 702

D. MENKABELERİN ÇEŞİTLERİ

Menkabeler, konu edindikleri kişiler itibariyle iki grupta toplanabilirler:

1. Din uğrunda savaşan kahramanların hayat ve serüvenlerinden, olağanüstü güçlerinden bahseden menkabeler.
2. Din büyükleri ve velilerle ilgili menkabeler.

Birinci bölümde yer alan eserlere örnek olarak, *Ebu Müslim Destanı* ve *Battalname* verilebilir. Bir çeşit halk romanı sayılan bu eserlerde destansı nitelikler ağır basmaktadır.

İkinci gruba giren eserler ise üç bölümde toplanabilir.

1. Kendini bütünüyle ibadete vermiş, dinin emirlerini eksiksiz yerine getiren kimseler (*İbrahim Edhem gibi*) hakkındaki menkabeler.
2. Tarikat kurucularına (*Hacı Bektaş, Mevlana, Hacı Bayram*) ait menkabeler
3. Dini kişiliklerinin yanında, siyasi bir eylemin öncüsü olanlara (*Şeyh Bedreddin gibi*) ilişkin menkabeler. ⁽¹²⁾

E. EVLİYA MENKABELERİNİN ÇEŞİTLERİ

Evliya menkabelerini de tarihi gerçeğe dayanan ve hayali olanlar diye ikiye ayırmak mümkündür.

1. Tarihi Gerçeklere Dayanan Menkabeler : Evliya menkabelerinin önemli bir kısmı, gerçekten yaşanmış tarihi vakalardan kaynaklanırlar. Anlatılan olaylar belli bir tarihte ve coğrafi mekanda meydana gelmiştir. Ancak menkabelerde varılmak istenen hedeflerden biri de kahraman olan veliyi yüceltmek olduğundan, bu gerçek olaylar deforme edilmiş veya menkabe motifleriyle kamufle bir hale getirilmiştir.

2. Hayali Menkabeler: Gerçek olaylara dayanmamakla beraber, toplumun sosyal ve psikolojik yönlerini yansıtan bu menkabeleri de şu başlıklar altında inceleyebiliriz.

a) Toplumun İctimai Değerler Sisteminden Kaynaklanan Menkabeler : Veli toplum nazarında Allah'a en yakın kişi olması itibariyle, o toplumun ictimai değerler sistemini şahsında temsil etmektedir. Bu değerler en mükemmel bir biçimde onun şahsında tatbik alanı bulmuştur. Bunlarla veli etrafında fevkalade ideal bir dünya meydana getirilmiştir.

b) Ahlaki Bir Teolojiye Dayanan Menkabeler : Bazı menkabeler, kahramanları olan velinin şahsında birtakım ahlaki faziletleri göstermek için meydana getirilmiştir. Veli,ahlaki mertebelerin en yükseğine ulaşmış kişi kabul edilmesi itibariyle,toplum için ideal bir örnek teşkil eder. Böylece onun menkabeleriyle, topluma bu ahlaki faziletleri gerçekleştirme alışkanlığı kazandırılmak istenmiştir.

c) Propaganda Maksadını Güden Menkabeler : Bu tipi oluşturan menkabelerin bir kısmı, içinde hiçbir gerçek payı olmayan, hayali olaylarla doludur. Bunlar anlattıkları velinin tarikatını benimsetmek ve yaymak amacını güderler. Fakat şu unutulmamalıdır ki, bu tip menkabeler zamanla okunup tekrarlandıkça müridler tarafından, gerçek olarak kabul edilir hale gelirler. ⁽¹³⁾

F. MENKABELERİN YAZILIŞ SEBEPLERİ

Bu eserlerin yazılışındaki temel gaye, o velinin müridlerinin yetişmesi ve dolayısıyla tarikatın bütünlüğünü sağlamaktır. İkinci olarak velinin ve tarikatının propagandasını yapmak gelir. Unutulmaması gerekir ki, önemli bir amil daha, menkabelerin yazılışında kendini gösterir. Bu çoğu zaman tarikatlara ve şeyhlerine iyi gözle bakmayan ve resmi din görüşünü temsil eden ulema nazarında veliyi ve tarikatını kabul ettirmektir. Bu husus en az birincileri kadar önemlidir. Çünkü bunun gerçekleşmesi halinde, tarikatın daha kolay şartlar altında yayılacağı şüphesizdir. İslam tarihinde ulemanın desteğini sağlamış tasavvuf hareketlerinin daha çok başarılı olduğu ve halkı daha çabuk ve sağlam bir şekilde kendine bağladığı görülür. ⁽¹⁴⁾

⁽¹²⁾ ÖZKIRIMLI Atilla, Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, c VI, s 253

⁽¹³⁾ OCAK, age, s 34-35

⁽¹⁴⁾ OCAK, age, s 36

G. MENKABELERİN KAYNAKLARI

Menkabe yazarları ya konu edindikleri velinin çağdaşıdır, ya da kısa veya uzun bir müddet sonra yaşamış kişilerdir.

Eğer yazar velinin çağdaşı ve aynı muhitten ise, temel kaynak şüphesiz kendisinin ve kendisi gibi olanların görgü ve bilgilerine dayanan müşahedelerdir. Böyle bir yazarın kaleminden çıkan menâkıbnamenin ihtiva ettiği menkabeler, genellikle gerçek bir zemine dayanan olayları yansıtır.

Şayet yazar veliden sonraki bir devirde yaşamış ise, bizzat kendi müşahedeleri gibi değerli bir kaynaktan yoksun olmakla beraber, bu defa ;

a) Sözlü gelenek b) Yazılı kaynaklar c) Tarihi kalıntılar, olmak üzere üç türlü kaynağı kullanmak durumunda olacaklardır.

Sözlü gelenek, velinin hayatında ve ölümünden sonra, bilhassa halk arasında teşekkül eden menkabeleri ihtiva eder. Velinin ölüm tarihi ile menâkıbnamenin kaleme alındığı tarih arasındaki zaman dilimi ne kadar uzun olursa menkabelerin ve sözlü geleneğin deforme olma şansı da o derece fazla olur.

Yazılı kaynaklar ise, kısmen velinin yaşadığı sırada yazıya intikal edebilmiş görgü ve bilgilerden oluştuğu gibi, yine o devirde meydana getirilmiş başka menkabeler de olabilir. Ancak yazılı kaynakların çoğunun velinin yaşadığı devirden çok sonra kaydedilmiş şifahi menkabelerden oluştuğu da bilinmektedir.

Tarihi kalıntılara gelince, bunlar velinin zamanından kalan türbe, mezar kitabeleri, tekke binaları, velinin kendisine ait eser ve eşyalardan ibarettir. Bunlar menâkıbname yazarları için bazen çok değerli kaynak olabilir. Şu var ki, bütün veliler için aynı durumun söz konusu olduğu söylenemez. Çünkü yukarıda sayılan şeylerin hiçbirisi menâkıbname yazarına intikal etmemiş de olabilir. Bu

takdirde yazar ilk iki maddede sayılanlarla yetinmek zorunda kalacaktır. ⁽¹⁵⁾

H. İSLAM ALEMİNDE VE TÜRKLERDE EVLİYA MENKABELERİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

Dünyanın neresinde ve hangi devirde olursa olsun, halk muhayyilesi hiçbir zaman, kendine ulaşan bir dinin resmi çerçevesi ile yetinmemiştir. Bu sebeple de daima birtakım insanüstü kuvvetlere ve bunların ortaya koyduğu harikulade olaylara inanma meylini olabildiğince korumuş ve bunun sonucu, o dinin resmi çerçevesine popüler mahiyette ikinci bir çerçeve eklenmiştir.

İşte gerek bu tabii meylin sevki, gerekse Kur'an-ı Kerim'de geçen peygamberler, Hz. Muhammed ve çevresindekiler hakkında rivayet edilen harikulade olaylar sebebiyle, keramet telakkisi halk arasında çok çabuk ve kolay yayıldı. Hatta bununla da kalmayıp iyice popüler bir mahiyet kazanarak tasavvufun resmi telakkisinden apayrı bir kılığa büründü. Bunda İslamiyet'ten önce Arap toplumunda mevcut, eski devirlere ait efsane ve mitlerin, Yahudi ve Hıristiyan kaynaklı menkabelerin önemli ölçüde rolü oldu. Bunları halk arasında anlatanlara "kussas" denilmekte ve ilk defa Hz. Osman zamanında ortaya çıktıkları bilinmektedir. Bunlar Emeviler döneminde daha fazla artmıştır. Bunların anlattıkları efsaneler, tefsir ve tarih kitaplarına girdiği gibi, tasavvufun yayıldığı halk muhitlerinde de IX.yüzyıldan itibaren, belki de daha önceleri evliya menkabeleri haline dönüşmüştür. Bu durum, dini esaslara aykırı olmamasına dikkat edilerek, tasavvuf kaynaklarında nakledilen veli kerametlerine, benzeri folklor kaynaklarından beslenmek suretiyle yeni kerametlerin eklenmesi sonucunu doğurmuştur.

Böylece teşekkül eden menkabeler, giderek bütün İslam dünyasında çoğalıp zenginleşmeye başladı. Halk hafızasında çeşitli sebeplerle derin izler bırakan veliler etrafında oluşan bu menkabeler halkası, suya atılan taşın hasil ettiği daireler gibi, yüzyıllar içinde genişledikçe genişledi. O velilerin gerçek hayatları, tarihi simaları unutulurak her birinin çevresinde bu menkabe halkalarından oluşan kılıflar örüldü. Sûfi biyografileri da bunları olduğu gibi eserlerine koydular.

⁽¹⁵⁾ OCAK, age, s 37-38

Türklerin dışındaki İslâm dünyasında cereyan eden bu gelişmelerin benzeri Müslüman Türk topluluklarında da görüldü. Müslüman Türkler arasında evliya menkabelerinin doğuşu, muhakkak ki İslamiyet'le birlikte gelen tasavvufun etkisiyle oldu. Bu bakımdan İslâmî geleneğin bunda önemli rolünün bulunduğu şüphesizdir. İslam öncesi devirden kalma pek çok efsane, destan v.s.nin bu teşekküle gerekli zemini hazırladığı da bir gerçektir. Eski destan ve efsaneler, Şamanların hikâyeleri ve nihayet Budist menkabelerinin temin ettiği malzeme kullanılmak suretiyle Müslüman Türkler arasında evliya menkabeleri yaygınlaştı. Bununla beraber Türklerdeki evliya menkabelerinin kaynaklarını sadece yukarıda zikredilenlerden ibaret görmek yanlış olur. Çünkü Türkler içinde kendi şeyhlerinden başka İranlı mutasavvıflar da İslamiyet'i yayıyorlardı. Bunlar XI. Yüzyıla kadar zenginleşmiş sûfî kaynaklardaki menkabeleri Türklere naklediyorlardı. Bu menkabeler de çok ilgi görmüş ve yeni örneklerin doğmasına sebebiyet vermiştir. Bu itibarla Müslüman Türkler arasında evliya menkabelerinin; İslâmî, eski Türk geleneklerine dayanan ananevi, Budist ve İranî olmak üzere dört ana tesirle doğup geliştiğini söylemek en doğru görüş olacaktır. ⁽¹⁶⁾

⁽¹⁶⁾ OCAK, age, s 30-33

I. BÖLÜM

1. LÂMÎ'Î ÇELEBİ, HAYATI VE ESERLERİ

Osmanlı şair ve müellifleri arasında en çok yazarlardan biri olan Lâmi'î Çelebi hakkında biyografların vermiş olduğu ma'lûmât çok azdır. Meşhûr tabakat kitaplarından biri olan *Nefahatü'l-Üns*'ü tercüme eden bir kişinin hayat hikâyesinin bilinmemesi enteresandır. Bu hususta faydalanabileceğimizi umduğumuz *Şerefü'l-insan* adlı eserinden de detaylı bilgi bulabilmemiz mümkün olmamıştır.^(*)

Künyesi :

Mahmud b. Osman⁽¹⁾ b. Ali en-Nakkaş⁽²⁾ tır.

Lami ' i Çelebi ' nin bilinen en eski cediti Nakkaş Ali'dir. Timur Anadolu'yu istila edip Bursa 'ya geldiği zaman Nakkaş Ali'yi Maveraünnehir ' e götürmüş, orada bir müddet kaldıktan sonra Bursa 'ya dönmüştür.⁽³⁾ Bursa 'ya döndükten sonra da "saraçlar cemiyeti"ne girmiş ve burada ilk defa "suuc-ı münakkaşa" sanatını ihdas etmiştir.⁽⁴⁾ Bursa'da kısa zamanda Nakkaş Ali diye meşhûr olmuştur. Yeşil Cami, Yeşil Türbe gibi Türk şaheserlerinin iç nakış işlemlerini o yapmıştır.⁽⁵⁾

Lami'i Çelebi'nin babası hakkındaki ma'lûmât daha azdır. Kaynaklarda onun hakkında bulabildiğimiz tek bilgi,Sultan II.Bayezid devrinde defterdarlık görevine getirilmiş olduğudur.⁽⁶⁾

(*) Lâmi'î Çelebi ve eserleri hakkında hazırlanan tezler için bkz. EĞRİ Saadettin Lâmi'î Çelebi Şerefü'l-insân (inceleme-metin) Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Basılmamış doktora tezi Ankara 1997; ÖZTAHTALI İbrâhim Lâmi'î Çelebi Şerh-i Dibâce-i Gülistân UÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış yüksek lisans tezi Bursa 1997

(1) Tasköprüzâde, Sakayik-i Nu'maniyye, nes. Ahmed Suphi Furat, İstanbul 1985, s 437 ; SAMI Semseddin, Kamûsü'l-A'lâm, İstanbul 1314, c V, s 3973 ; Bagdatlı İsmail Pasa, Hediyyetü'l-Ârifin, Ankara 1951, c II, s 412 ; Bursali M. Tahir, Osmanlı Müellifleri, İstanbul 1333, c II, s 492 ; Mehmet Süreyya Sicill-i Osmanî, Heppenheim 1971, c IV, s 86;Lâmi'î Çelebi Nefahatü'l-Üns Tercümesi,Haz.Süleyman Uludağ Mustafa Kara,İstanbul 1995 s 42

(2) Tasköprüzâde, age, s 437 ; SAMI, age, c V, s 3973 ; Mehmet Süreyya, age, c IV, s 87

(3) Tasköprüzâde, age, s 437 ; SAMI, age, c V, s 3973

(4) Tasköprüzâde, age, s 437

(5) Mecdi, Sakayik Tercümesi, haz. Abdülkadir Özcan, İstanbul 1989, c II, s 431

(6) Tasköprüzâde,age, s 437 ; Gelibolulu Ali, Kunhu'l-Ahbar, İÜ Küt. TY 5959 415a ; SAMI, age c V, s 3973 ; Bursali, age, c II, s 492

Doğumu :

Asıl adı Mahmud olan Lami'i Çelebi Bursa'da doğmuştur. Babası Osman, annesi Dilşad Hatun 'dur. ⁽⁷⁾ Lami'i'nin doğum tarihi hakkında kaynaklarda bir bilgi yoktur. Doğumunu ancak kendi eserlerini incelediğimizde tesbit edebiliriz. *Şerefü'l-insan* ⁽⁸⁾ mukaddimesinde bu eseri 933 yılında yazarken 55 yaşında olduğunu belirtmesini nazara alırsak Lami'i'nin 878 yılında doğmuş olduğunu söyleyebiliriz. Kabir taşındaki : *Kabr ü cây-ı Lami'i pür nûr bad*

Lami'i'nin ide Hakke ruhunu şâd

mısralarının ⁽⁹⁾ delaleti olan 938 tarihinde vefat ettiği ⁽¹⁰⁾ göz önüne alınırsa 878 tarihinde doğmuş olduğu görüşü te'yîd edilmiş olur.

Tahsili ve Hayatı :

Bursa 'da doğan ve hayatını Bursa'da geçiren Lâmi'î zamanının âlim ve faziletli şahsiyetlerinden Molla Ahaveyn lakabı ile anılan Muhyiddîn b. Mehmed'den ve Molla Muhammed b.Hac el - Hasan'dan ders görmüştür. ⁽¹¹⁾ Önceleri bu medrese kültürünün tesirinde kalan Lami'i daha sonra Nakşibendiyye tarikatına hayranlık beslemeye başlamıştır. Bunda da en büyük etki eserlerini tercüme etmiş olduğu Molla Cami'nin Nakşibendi bir meşrebe sahip olmasıdır. İşte bu temayüllerin sebebiyledir ki Molla İlahi'nin halifesi Seyyîd Ahmed el-Buhari'ye mürîd olmuştur. Ve bu bağlılığı ömrünün sonuna kadar devam etmiştir. ⁽¹²⁾

"*Hüsn ü Dil*" adlı eserini Yavuz Sultan Selim Han'a sununca, mükafat olarak, muayyen bir maaş bağlanmıştır. "*Ferhad ile Şirin*" adlı eserini padişaha arz ettiğinde ise kendisine bir köy sadaka olunmuştur. "*Veys ü Ramin*" adlı eseri de tercüme yolu ile nazmedip padişaha sunduğunda da oğullarına yirmi akçe ulufe verilmiştir. ⁽¹³⁾

⁽⁷⁾ IA, c VII, s 10

⁽⁸⁾ İÜ Küt. TY 3411 ; Süleymaniye Küt. Kadızade Mehmet 414 Fatih 3999

⁽⁹⁾ Bursalı, age, c II, s 492

⁽¹⁰⁾ Taşköprüzâde, age, s 437 ; SAMI, age, c V, s 3974 ; Bağdatlı, age, c II, s 412 ; Bursalı age, c II, s 492 ; Mehmet Süreyya, age, c IV, s 86

⁽¹¹⁾ Taşköprüzâde, age, s 437; Türk Ansiklopedisi, c XXII, s 464

⁽¹²⁾ Taşköprüzâde, age, s 437 ; Gelibolulu Ali age 415a ; Bursalı age c II s 492 ; Mehmet Süreyya age c IV s 86

⁽¹³⁾ Taşköprüzâde, age, (Mecdi Şerhi) s 438-439 ; Gelibolulu Ali, age, 415a

Lâmiî'nin gençlik çağları hakkında esaslı bir bilgimiz yoktur. Yalnız eserlerine bakarak, Muradiye Medresesine devam ettiği, sarf ve nahivden arûz ve kafiye kadar, çeşitli bilgilere ve şeriat ilimlerine hakkı ile vukuf peyda eylediği, Arapça ve Farsçayı iyi derecede öğrenmiş olduğu söylenebilir. Fakat bunlar ile yetinmemiş ve Emir Buhari'ye ve dolayısıyla onun şeyhi Molla Cami nin tarikatına intisab etmiştir. Onların şahsında Nakşibendiliğe hürmet ve hayranlık duyarak, kusursuz bir Nakşibendi mütefekkir-edibi olmayı tercih etmiştir. ⁽¹⁴⁾

Molla İlahi'nin yetiştirmiş olduğu yüzlerce sûfiden biri olan Emir Ahmed Buhari (922 / 1516) meşhûr Emir Sultan'ın amcazadesidir. Mürşidi Molla İlahi ile beraber Ubeydullah Ahrar'ın sohbetlerinde bulunmuştur. Buhari Molla İlahi ile beraber Anadolu'ya gelmiş ve Simav'a yerleşmiştir. Şeyhiyle beraber İstanbul'a gitmiş, Verdarayenice'sine göç edişinden sonra, İstanbul'daki tekkenin post-nişini olmuştur.

Lami'i Çelebi daha sonra şeyhinin mezar taşına yazılacak olan şu mısralarla hissiyatını ifade etmiştir.

*Kani ol şems-i hakikat saye-i lûtf u ilah
Kulb-u irşadı tarikat mürşid-i gerdîn-penah*

*Süle salmıştı Buhara'dan doğup Rum üstüne
Mefhar-ı âl-i abâtydı ve mülk-ü dine şâh*

*Kodî encîm gibi eshabîn dolandı meh-sıfat
Gaym-ı gamdan oldu lâ-bûd çehre-i âlem-i siyah*

*Can dimağın çünki bu sevdâ baharı kapladı
Dil didi tarih : Ey Seyyid Buhari ah vâh (922) ⁽¹⁵⁾*

⁽¹⁴⁾ IA, c VII, s 11 Lâmiî age s 42

⁽¹⁵⁾ KARA Mustafa, Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler, Bursa 1990, c I, s 156-158 – Molla Cami için bkz. DIA, c VII, s 94-99

Hanımı ve Çocukları :

Lâmi'î genç yaşta evlenmiştir. Hanımı Huma hatundur. Eldeki bilgilere göre üç oğlu ve bir kızı yaşamıştır. Erkek çocukları Mehmed Çelebi, Ahmed Çelebi ve Abdullah, kızı ise Safiye hatundur. Torunlarından Mahmud Çavuş b. Ahmed Efendi'nin Lami'izade diye tanındığı Nakkaş Ali haziresindeki mezar kitabesinden anlaşılmaktadır. ⁽¹⁶⁾

Ölümü :

Yukarıda da belirtmeye ve açıklamaya çalıştığımız gibi Lami ' i Çelebi'nin ölüm tarihi 938 / 1532 dir. ⁽¹⁷⁾

Kabri :

Lami'i Çelebi'nin kabri dedesinin yaptırmış olduğu Bursa Hisarda Nakkaş Ali mescidi haziresinde babasının yanındadır. Bugün mescid yıkılmış olup hazirede bazı mezar taşları mevcuttur. ^(**)

Edebi ve Tasavvufî Şahsiyeti :

İnzivayı sevmesine, ağırbaşlı olmasına, kendini tasavvufa vermiş bulunmasına rağmen, Lami'i toksözlü, hazır cevap, zaman zaman hezeliyata meyleden ve fikirlerinde musîr bir yapıya sahiptir. Medreseden tekkeye, şeriattan tarikata geçiş onun hayatında önemli bir dönüm noktası teşkil eder. Kendisi "*Hüsn ü Dil*" adlı eserinin mukaddimesinde hakiki gaye ve manayı, ancak arifler zümresine katıldıktan sonra hissettiğini belirtmektedir. Şeyhi Emir Ahmed Buhari'nin irşadı, onu adeta yepyeni bir insan yapmıştır. Abdurrahman Cami'nin eserlerinin de onun Nakşibendiliğe meyletmesinde önemli tesirleri olduğu muhakkaktır.

⁽¹⁶⁾ IA, c VII, s 11

⁽¹⁷⁾ Taşköprüzâde, age, s 438 ; SAMI, age, c V, s 3974 ; Bursalı, age, c II, s 492 ; Mehmet Süreyya, age, c IV, s 86 Lâmi'î age s 42

^(**) Bkz. Ekler

Lami ' i Türk edebiyatında en çok eser veren şahsiyetlerden biridir. Nazım, nazım-nesir karışık ve nesir olmak üzere kaleme aldığı eserlerinin sayısı otuz civarındadır. Tercüme ve nakil, konularında Lami'i birinci safta, hatta birinci sırada yer alır. ⁽¹⁸⁾

Eserleri :

Lami'i Çelebi'nin 30 civarında eseri vardır. Bu eserlerinin 24'ünü kendisi *Şerefü'l- İnsan* adlı eserinin ⁽¹⁹⁾ mukaddimesinde zikretmiştir. Bu eseri 933'te kaleme aldığında "*Şerefü'l- insan*" adlı eseriyle beraber 25 eser yazmıştır. Bu da Lami'inin Osmanlı döneminin önemli şahsiyetlerinden birinin olduğunun en güzel göstergesidir.

Lami ' i Çelebi'nin "*Şerefü'l-insan*" adlı eserinin mukaddimesinde kendisinin olduğunu belirttiği eserler şunlardır.

- 1- *Rasail*
- 2- *Şevahidü'n-nibüve*
- 3- *Nefahatü'l-üns min hadaratü'l — kuds*
- 4- *Risale-i Tasavvuf*
- 5- *Hüsni ü Dil*
- 6- *Munazarat-ı bahar u şita*
- 7- *Şerhi dibace-i gülistan*
- 8- *Münşeat-ı mekâtib*
- 9- *Hall-i muama-i mir Hüseyin*
- 10- *Risale-i arüz*
- 11- *Menakıb- Üveys el-Karani*
- 12- *İbretname*
- 13- *Risale-i usül mine'l-fanîn*
- 14- *Mevlid er-Resul*

⁽¹⁸⁾ IA, c VII, s 12

⁽¹⁹⁾ İÜ Küt. TY 3411 ; Süleymaniye Küt. Kadizade Mehmet 414 Fatih 3999

- 15- *Makel-i İmam Hüseyin*
- 16- *Salman u Abdal*
- 17- *Şem u Perwane*
- 18- *Gıy u çavgan*
- 19- *Ferhadname*
- 20- *Namık u azra*
- 21- *Kıssa-i evlad-ı Cabir*
- 22- *Lügat - ı manzûme*
- 23- *Şehrengîz (***)*
- 24- *Divan-ı âsâr.*

Bu eserlerin sayısı *Şerefi 'l-insan'*ı da saydığımızda 25 olmaktadır.

Bu eserlerden başka kaynaklarda zikredilen eserleri şunlardır.

- 26- *Mecmau'l-letâif*
- 27- *Şerh-i mu'amma-i esma-i hüsnâ* ⁽²⁰⁾
- 28- *Menakıb-ı cenab-ı Ali*
- 29- *Miftahu'n-necât fi havâssı's-suveri ve'l âyât*
- 30- *Kıssa-i Edhem ü hüma* ⁽²¹⁾

“*Kunhu 'l - ahbar*”ın istifade ettiğimiz nüshasında Lem’î Çelebi’ye dair bahse, Niyabi Çelebi tarafından yapılan bir haşiyede Lami’î ’ ye isnad edilen “*Letâif*” adlı eserin Lem’i Çelebi’ye ait olduğuna işaret edilmektedir. Ve bunu te’yid etme maksadıyla da Lami’i gibi kibar-ı sulehadan zahid bir kimsenin şer’ - i şerife muhalif sözde bulunamayacağı ilave edilmektedir.⁽²²⁾

Şüpheyi davet eden bu nokta ilk nazarda bu eserde yer alan bazı ifadeleri kasd ederek

(***) Bu kitap hakkında Murat Yurtsever tarafından UÜ Sosyal Bilimler Enstitüsünde bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır.

⁽²⁰⁾ SAMİ, age, c V, s 3973-3974 ; Bağdatlı, age, c II, s 412; Mehmet Süreyya, age, c IV, s 86

⁽²¹⁾ Bursalı, age, c II, s 492

⁽²²⁾ Gelibolulu Ali, age, 416b

Lami’i gibi muttaki, şeriata bağlı bir insanın böyle şeyleri yazamayacağı kanaatini telkin etmektedir. Fakat bugüne kadar ona atfolunması ile şöhret bulan bir eserin Lami’i’ye ait olabileceğini, böyle hezlamız, perdebirunane sözlerin Lami’i tarafından söylenmiş olabileceğini de yine kendi eserleri te’yid etmektedir. *Divan*’ındaki hicivli melihi ve daha başka bazı mısra ve beyitlerle gazelleri, *Veys u Ramin*’deki zıfaf gecesini tasviri bunun kuvvetli delilidir. Lami’i’nin gayet karmaşık bir şahsiyeti vardır. Bazen ciddi, vakûr, samimi bir sûfi şair olarak gözükürken, bazen de ihtiraslarının sevgiyle laubali bir insan olarak gözükmektedir. ⁽²³⁾

Lem’î Çelebi’ye isnad edilmiş olduğu halde “*Kunhu’l-ahbar*’ın Lâmi’î ile ilgili madde-sinde eserleri sayılırken “*Letâif*” in onun eserleri arasında zikredilmiş olduğunu görmekteyiz. ⁽²⁴⁾

Letâif’in Nuruosmaniye Kütüphanesi 4209 ve 3759 numarada kayıtlı bulunan iki nüshasının da da bunların kime ait olduğu konusunda herhangi bir ma’lûmât yer almamaktadır. 3759 numara-da kayıtlı bulunan nüshanın iç kapağında müellifi Mahmud b. Osman eş-şehîr bi’l-Lâmi’î ifadesi yer almaktadır. Bu ifade farklı bir kalemle yazılmıştır.

İ Ü Türkçe yazmalar 3814 ve Süleymaniye Kütüphanesi, Ayasofya, 4233’te kayıtlı nüshaların 1. sayfasında şu ifadeler yer alır. “Yüce Allah’ın inayetine muhtaç olan bu hakîr, muhtaç kul Abdullah b. Mahmud b. Osman b. Ali eş-şehîr ebûhu bi’l-Lami’î şöyle der.” Devamında da latife ile ilgili nüshaların babası tarafından oğluna verildiği ve oğlu tarafından kaleme alındığı ifade edilmektedir. Bulup inceleyebildiğimiz nüshaların hiçbirinde bu eserin Lem’î tarafından yazıldığına dair bir bilgi bulamadık. Bu durumda kanaatim bu eserin içeriğindeki bilgilerin Lami’i tarafından yazıldığı, fakat tamamlanıp kitap haline getirilmesinin oğlu tarafından yapılmış olduğudur.

Eserin Süleymaniye Kütüphanesi, H. Mahmud Ağa, 5390’da kayıtlı nüshanın giriş bölümünde eksik sayfalar bulunduğundan eserin müellifi hakkında da bir bilgi yer almamaktadır.

⁽²³⁾ GÜRSES Muzaffer, *Divan Edebiyatının Bazı Meseleleri ve Lami’î Çelebi*, İÜ Edebiyat Fak. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, no: 1132

⁽²⁴⁾ Gelibolulu Ali, age, 415a

Bütün bu nüshaların kütüphane kayıtlarında da müellifi olarak Lami'i Çelebi gözükmektedir.

Ayrıca 22 Temmuz 1998 günü Süleymaniye Kütüphanesinde Prof. Dr. Günay KUT ile yaptığımız görüşmede de *Letaif*'in Lami'i Çelebi'nin eserleri arasında yer aldığı kanaatinde olduğunu belirtmiştir.

2. VEYSEL KARANİ HAKKINDA BİLGİ VEREN KAYNAKLAR VE BU KONUDA YAZILMIŞ MENAKIBNAME VE KİTAPLAR

Veysel Karanî hakkında bilgi veren kaynaklardan hiç biri onunla çağdaş değildir. Hz. Muhammed (s.a.v) in hayatına dair ilk eserleri kaleme alan İbn İshak (öl.150 / 767) ve Vâkıdî (öl. 207 / 822) Veysel Karanî ' den hiç bahsetmezler. Ondandır ilk defa haber veren müellif Hişam Dustavi (öl.153 / 770) dir. Görülüyor ki onun yaşadığı kabul edilen Hz. Peygamber ve dört halife dönemi ile ondan ilk söz eden müellifin yaşadığı dönem arasında aşağı yukarı yüz yıldan fazla bir zaman vardır. ⁽¹⁾

Şimdi Veysel Karanî hakkında bilgi veren ilk kaynakları kısaca tanıtmaya çalışalım.

A. HADİS MECMÛ'ALARI

Kütüb-i Sitte'den *Sahih-i Müslim* ile *Müsned*' e Hişam Dustavi'den sonra Veysel Karanî'den bahseden ilk kaynaklar nazarıyla bakılabilir. *Buhari, Ebu Davud, Tirmizi, İbn Mace ve Nesai* Veysel Karani'den hiç söz etmezler. İmam Malik ise böyle bir kimsenin yaşadığını dahi kabul etmez. *el - Müsned*'in Veysel Karanî'ye ait rivayetlerinin senetleri bizzat sahabeye dayanmaktadır. *Müslim*'de Veysel Karanî ile ilgili olarak rivayet edilen haberler ise genellikle Üseyr b. Cabir adındaki bir ravînin nakline dayanmakta olup sonraki pek çok eserde tekrarlanmıştır. ⁽²⁾

B.HADİS RİCÂLİNDEN BAHSEDEN TABAKÂT KİTAPLARI

1) *et-Tabakâtü'l-Kebîr* : Muhammed b. Sa'd (öl.230 / 844). Bu eserde Veysel Karani hakkındaki mevcut rivayetler daha sonra İbnü'l-Esîr'e de kaynaklık etmiştir.

2) *et - Târîhu'l - Kebîr* : Muhammed b. İsmail Buhari (öl.256 / 869). Buhari sahihinde Veysel Karani hadislerine senetlerini zayıf bulduğu için yer vermemişse de hadis ricalini tenkit

⁽¹⁾ OCAK A. Yaşar, Veysel Karani ve Üveysilik, İstanbul 1982, s 18

⁽²⁾ OCAK, ae, s 19-21

için yazdığı bu eserinde yer vermiştir.

3) *Usdu'l-ğabe fi ma'rifeti's-sahabe* : Muhammed b. Esîr (öl.630 / 1232). İbnü'l-Esîr bu eserinde Veysel Karani'ye oldukça uzun bir bahis ayırmış olup, giriş kısmında ona dair kısa bir bilgi verdikten sonra tanınmış hadis mecmualarından seçmiş olduğu hadisleri sıralamaktadır. Vermiş olduğu bilgilerin temel kaynağı İbn Sa'd'ın *Tabakat*'ıdır.

4) *Mizanu'l-itikad fi nakdi'r-ricâl*: Ahmed Zehebi (öl.848 / 1445).Bu eserinde Zehebi tanınmış hadis imamlarının eserlerindeki ve kendi topladığı rivayetlerdeki Veysel Karani'ye ait haberlerin tenkidini yaparak ilgi çekici değerlendirmelerde bulunur.

5) *el - İsabe fi temyîzi's - sahabe* : Ali b. Hacer Askalani (öl.853 /1449). Askalâni bu eserinde muhtelif hadis kitaplarından seçtiği Veysel Karani ile ilgili rivayetleri,tenkitlerini yaparak nakleder. Eser bu konuda en geniş şekilde rivayetleri toplamıştır. ⁽³⁾

C. TARİHLER

Veysel Karani'den bahseden İslam tarihleri ne yazık ki birkaç taneden fazla değildir. En eskisi olan Taberi'nin tarihi hariç, ötekiler sonraki yüzyıllara aittir.

1) *Tarihu'r – rusül ve'l-mülûk* : Muhammed Cerir Taberi (öl.320 / 932). Bu eserde Taberi'nin Tabi'un'dan bahsederken Veysel Karani'ye çok kısa bir bahis ayırdığı görülmektedir. Bütün ravilerin isimleri ayrı ayrı zikredilir. Taberi, Veysel Karani ile ilgili haberleri hiçbir yorumda bulunmadan nakleder.

Bu konuda bilgi veren diğer tarih kitapları ise şunlardır.

2) *Tarih-i güzîde* : Hamdullah Müstevfi-i Kazvîni (öl.751 / 1350)

⁽³⁾ OCAK, ae, s 23-26

3) *Nüzhetü'l-enam fi fezaili's-Şam* : Ahmed b. Muhammed Busravî (öl.823 / 1420)

4) *Tarihu Düveli'l-İslam* : Ahmed Zehebi (öl.848 / 1445) ⁽⁴⁾

D.SÜFÎ TABAKAT KİTAPLARI

Sûfilerin terceme-i hallerinden bahseden bu eserlerde,artık hadis mecmualarının ve tarihlerin kısa ve bazı noktaları aydınlatmakta yetersiz kalan nakillerinin yerini uzun sayfalar almaktadır. Bu eserlerde, bahsedilen iki grup kaynakta hemen hiç rastlanmayan Veysel Karanî menkabeleri, onun özel hayatı ve günlük yaşantısı ile ilgili kayıtlar, hatta kendisine atfedilen mutasavvıfane bir takım sözler de yer alır. Bunun sebebi olarak,ilki XI. Yüzyılın içinde yazılan bu tabakatlara gelinceye kadar Veysel Karanî'nin tasavvuf çevrelerinde iyice işlenecek zamanı bulmuş olması keyfiyeti gösterilebilir.Söz konusu sûfi tabakatlari içerisinde sadece Sülemi'nin *Tabakât*'ında, Veysel Karanî'nin birkaç kelimeyle yer aldığı görülür. Diğerleri ise çok uzun bahisler tahsis etmişlerdir. ⁽⁵⁾

1) *Hilyetü'l - evliyâ* :Ebû Nuaym Ahmed b. Abdullah Isfahânî (öl.430 / 1038). Bu eser Veysel Karanî hakkında en geniş metinlerden birini ihtiva eder. Kendinden sonraki eserler için kaynaklık vazifesini görür. Veysel Karanî'ye ait bazı menkabeler ve sözleri yer alır.

2) *Keşfu'l - mahcûb* :Hucvîri (öl.465 / 1072). Bu eserde Veysel Karanî oldukça geniş bir şekilde yer almaktadır.

3) *er-Risâle* : Kuşeyri (öl.465 / 1072). Veysel Karani'nin bazı sözleri çok kısa şekilde yer alır. *Risâle*'de Veysel Karanî ilk defa meczûb olarak vasıflandırılmıştır.

4) *Sıfatu's-safve* :İbnu'l-Cevzî (öl.597 / 1200).Hilyetü'l-evliyan'nın tenkidli bir özetidir. Bubakımdan Veysel Karani hakkındaki bilgilerin kaynağı da burasıdır.

5) *Tezkiretü ' l - evliyâ* : Feriduddîn Attar (öl.618 / 1221). Attar bu eserinde Veysel

⁽⁴⁾ OCAK a e s 26-27

Karani'ye uzun bahisler ayırmıştır. Onun zahidane yaşantısını anlatan menkabelerinden başka ona atfedilen pek çok sözü de nakledilmiştir.

Bunun dışında Veysel Karanî hakkında bilgi veren diğer kitapları da şöylece zikredebiliriz.

- 6) *et-Teşevvüf ilâ ricâli't-tasavvuf* : Yahya b. Zeyyat (öl.627 / 1230).
- 7) *er-Ravzu'r-riyâhîn fi hikâyâti's-sâlihîn* : Abdullah b. Es'ad Yafî (öl.868 / 1366)
- 8) *Tabakatu'l-kübrâ* : Abdulvehhâb b.Ahmed Şâ'rânî (öl.973 / 1565)
- 9) *el-Kevakibu'd-dûriyye* : Abdurraûf Munavî (öl.1045 / 1622).⁽⁶⁾

E. MUHTELİF TASAVVUFİ ESERLER

1) *Kitabu'l-lumâ'* :Ebû Nasr Serrâc (öl.378/988).Veysel Karanî'ye dair sadece bir cümle mevcut olup onu örnek sûfi olarak gösterir.

2) *et-Ta'arruf* : Kelâbazî (öl.385 / 995).Veysel Karanî'yi sahabeden sonra yaşayan sûfi-ler arasında zikreder ve bazı sözlerini nakleder.

3) *İhyâ* : Gazzali (öl.505 / 1111).Gazzali eserinde Veysel Karanî'yi dünyadan vazgeçişin canlı bir örneği olarak inceler ve onun hakkında bazı hadisleri ve ilgi çekici menkabeleri zikreder.⁽⁷⁾

F.MENÂKIBNAMELER

Tasavvuf edebiyatında özellikle XI. Yüzyıldan itibaren, tarikatların teşkilatlanmasından sonra birtakım büyük pirlere ve şeyhlerin hayat hikayeleriyle karışık kerametlerini anlatan eserler görülmeye başlanmıştır. Menâkıbname adını taşıyan bu eserlerin genellikle XIII. Yüzyıldan sonra daha da çoğaldığı müşahede edilmektedir.İşte bu arada Veysel Karanî için de bazı menâkıbnameler

⁽⁵⁾ OCAK a e s 28-29

⁽⁶⁾ OCAK, ae, s 29-33

⁽⁷⁾ OCAK, ae, s 34-36

yazılmıştır. Bu menâkıbnameler tabii olarak hadislerin yorumlarından ve sûfi tabakatlarından alınan bilgilerle sonradan halk arasında teşekkül eden menkabelere dayanmaktadır. ⁽⁸⁾Bu bölümde Veysel Karanî hakkında yazılmış olan menâkıbnameleri incelemeye çalışalım.

1) *Menâkıb-ı Üveys el-Karanî* : Lâmi'î Çelebi (öl.938 /1532). XVI. Yüzyılın tanınmış ediplerinden ve Câmi'nin *Nefahâtü'l-üns ve Şevâhidü'n-nübüvve* adlı eserlerinin mütercimi Lâmi'î Çelebinin yazmış olduğu bu menâkıbname derleme bir eserdir. Attar'ın *Tezkire*'si ile Câmi'nin *Şevahidü'n nübüvve* 'sinden alınan menkabe ve bilgilere dayanmaktadır. Eserde bilgilerin kaynağı belirtilmektedir. Bu eser hakkında detaylı bilgi için tezimizin ikinci bölümüne bakılabilir.

2) *Menâkıb - ı Üveys el - Karani (Veysel Karanî Menkıbesi)* : Sabayî. Bu eserin de tesbit edip incelediğimiz nüshaları şunlardır.

- a) Süleymaniye Kütüphanesi, Kasdieci Zade, 433
- b) İ.B.B. Atatürk Kütüphanesi, Osman Ergin, 1558
- c) İ.B.B. Atatürk Kütüphanesi, Osman Ergin, 724/1

Kütüphane kayıtlarında bu eserlerden birincisinin yazarı gözükmemektedir. Müstensihi ise Osman 'Uvas'tır. İkincisinin yazarı Ziyai müstensihi olarak Mehmed Said gözükmektedir. Üçüncünün yazarı ise Lami'î Çelebi gözükmektedir.

Bu nüshaların yazarları farklı gözükmekle beraber asıl yazarının Sabayî olduğu kanaatindeyiz. Süleymaniyedeki ve Atatürk Kütüphanesi 1558'deki nüshaların 4b ve 724 / 1' deki nüshanın 5a sayfasında şu ifadeler yer almaktadır. "*Okuyunlar bu nazm-ı dilgüşayn, du'adan anıla can-ı Sabayî.*" Bu nüshaların 4a sayfasında, kitabın yazılma sebebi bölümünde de: "*Resulün hicreti tarihi ol dem dokuz yız dahi on beş idi*" ifadesi yer almaktadır. Bu ifadelerden de eserin 915 yılında Sabayî tarafından yazılmış olduğu anlaşılmaktadır.

⁽⁸⁾ OCAK, ae, s 37

Kitabın giriş bölümünde hamdele, salvele ve kitabın yazılış sebebi bölümünden sonra 5a dan itibaren Veysel Karanî menkabelerine geçilmiştir. Şairin 915 yılında kaleme almış olduğu bu menakıbname mesnevi tarzında yazılmış olup, Attar'ın *Tezkiretü'l-Evliya*'sındaki Veysel Karanî'ye ait kısmın Türkçe nazma çekilmiş şeklidir. Bu eserin bir başka nüshası da, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, İ. Saib, Ktp. 4242 bulunmaktadır. ⁽⁹⁾

Bu eserin giriş bölümlerinin yer almadığı, fakat aynı olduğunu tahmin ettiğimiz taş basma suretleri için Seyfettin Özege kataloğuna bakılabilir. ⁽¹⁰⁾

Taşbasma suretlerinin Latin harfleriyle baskısı Veysel Karanî Hikayesi adıyla S.TEVFİK tarafından tashih edilerek basılmıştır. ⁽¹¹⁾

3) *el-Ma'denu'l-âdeni fi fazlı Üveys el-Karanî* : Ali Kari (öl.1012 / 1603). Bu eserin tesbit edebildiğimiz nüshaları şunlardır.

- a) Süleymaniye Kütüphanesi, Hamidiye, 1439/8
- b) Süleymaniye Kütüphanesi, Lala İsmail, 696/12
- c) Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih, 5336/19
- d) Süleymaniye Kütüphanesi, Laleli, 2264/3
- e) Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih, 5332/10
- f) Süleymaniye Kütüphanesi, Bağdatlı Vehbi, 2100/5
- g) Süleymaniye Kütüphanesi, Bağdatlı Vehbi, 2100/26
- h) Süleymaniye Kütüphanesi, Serez, 3853/8
- i) Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Beşir Ağa, 651/23
- j) Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, 1690/23
- k) Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, 1446/26

⁽⁹⁾ OCAK, ae, s 38 Sabayi ve Sırat-ı Müstakim adlı eseri üzerinde UÜ Sosyal Bilimler Enstitüsünde Kadir Atlansoy tarafından bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır.

⁽¹⁰⁾ ÖZEĞE M. Seyfettin, Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu, İstanbul 1971, c V s 1195, Ayrıca bkz. İBB Atatürk Küt. Osman Ergin (karışık) 617 YRY 295 ; MÜ İlahiyat Fak. Küt. 3414

⁽¹¹⁾ İBB Atatürk Küt. Osman Ergin (karışık) 1614

1) Süleymaniye Kütüphanesi, Reisülküttâb, 1445/58

Ali Kari XVI. Yüzyılın tanınmış müelliflerinden biridir. Veysel Karanî hakkında yazmış olduğu bu eser aslında tam bir menakıbname değildir. Küçük bir risale şeklinde olup hadis kitaplarındaki Veysel Karanî ile ilgili hadisleri ve menkabeleri ihtiva etmektedir.

4) *el-Mevâhibu'l-ilâhiyye fi menâkıbi'l-karaniyye* : Cemaluddîn Muhammed b. Sadık (öl.1024/1615). Eser Ohrili Hüseyin Mazhar tarafından *Menâkıb-ı Üveys el-Karanî* adıyla Türkçeye tercüme edilmiş ve 1333 yılında basılmıştır. ⁽¹²⁾

Bu kitap tam anlamıyla bir menakıbnameden öte Veysel Karanî'nin hayat hikayesidir. Veysel Karanî hakkında birtakım menkabeler ihtiva eder. Müellif çeşitli kaynaklardan faydalanarak Veysel Karanî'nin hayatını incelemiştir.

5) *Menâkıb – ı Üveys el-Karanî* : Yazarı ve yazılış tarihi belli değildir. Bu eser de diğer menakıbnamelerde olduğu gibi eski kaynaklarda Veysel Karanî hakkında söz konusu olan menkabeleri ihtiva etmektedir. ⁽¹³⁾

Böylece Veysel Karanî hakkında yazılmış olan menakıbnamelerle ilgili bölümümüzü de tamamlamış olduk. Şimdi de yakın dönemde Veysel Karanî hakkında yazılmış olan, müstakil kitapları tanıtmaya çalışalım.

G.CUMHURİYET DÖNEMİNDE VEYSEL KARANİ HAKKINDA YAZILMIŞ KİTAPLAR

Veysel Karanî İslam tasavvuf tarihinin dikkate değer bir siması olduğu gibi, İslami Türk tasavvuf edebiyatının da ilgi çekici konularından birini teşkil etmiş ve yüzyıllarca hakkında değişik nitelikte pek çok şey yazılmıştır. Hz. Peygamber ve dört halife döneminde yaşayan bu Yemenli sûfi

(12)Süleymaniye Küt. Tahir Ağa Tekkesi 600 ; MÜ İlahiyat Fak. Küt. 784 ; İÜ Küt. 16903

(13) İÜ TY 456

çağdaşlarının hiçbirinin erişemediği bir şöhrete erişmiştir. Tasavvuf çevrelerinde ve halk arasında en çok sevilen velilerden biri olmuştur. Onun hakkında yazılanlar çoğaldıkça, tarihi şahsiyeti de yüzyılların içinde bir çığ gibi büyüyen menkabeler ve hikâyeler arasında kaybolmuş, tarihi Veysel Karanî yerini menkabeve Veysel Karanî'ye bırakmıştır. Halk onun tarihi şahsiyetiyle değil, menkabeve şahsiyetiyle sevmiştir. O en çok Türkler tarafından sevilip benimsenmiştir. Günümüzde de halk arasındaki müstesna mevkiini korumaktadır. ⁽¹⁴⁾ Şu rahatlıkla söylenebilir ki; Veysel Karanî bugün ülkemizde tanındığı gibi Yemen'de tanınmamaktadır.

Hal böyle iken, Veysel Karani hakkında memleketimizde ilmî hüviyete haiz eserlerin yazılmış olduğun söyleyebilmemiz çok zordur. Biraz sonra tanıtmaya çalışacağımız eserler (A. Yaşar Ocak, *Veysel Karani ve Üveysilik* hariç) onu bilimsel olarak tanıtmaktan çok menkabeve yönüyle tanıtmaya çalışmışlardır. Şimdi bu eserlerden bulabildiklerimizi tanıtmaya, fakat baskısının yapıldığını tesbit edebildiğimiz halde, bulup inceleyemediklerimizi de ismen zikretmeye çalışacağız. Burada ki sıralamada eserlerin baskı tarihi göz önüne alınmıştır.

1) *Veysel Karanî Hikayesi* : S. Tevfik (1934). Önceki bölümde de tanıtmaya çalıştığımız gibi kanaatimizce Sabayî'nin manzum eserinin S. Tevfik tarafından tashih edilerek latin harfleriyle basılmış şeklidir. Attar'ın *Tezkire*'sindeki Veysel Karanî ile ilgili bölümün Türkçe nazma çevrilmiş şeklidir. Yeni harflerle basılan ilk eser olduğu için metnini ekler bölümde iktibas edeceğiz.

2) *Veysel Karanî* : Mehmet Yavru (1958). Attar'ın *Tezkire*'sindeki Veysel Karanî ile ilgili bölümlerin Türkçe'ye tercümesidir.

3) *Yemen İllerinde Veysel Karanî* : Şeyh Cemalullah (1960). Cumhuriyet döneminde bu sahada yapılmış en güzel çalışmalardan biridir. Eserde anlatılan menkabelerin ve hadislerin kaynakları zikredilmektedir. Menkabelerin kaynağı genelde Attar'ın *Tezkire*'sidir. Eserin ikinci bölümünde Hırka-i Şerif, Veysel Karani'nin mezarları ve Üveysilik hakkında kaynaklara dayalı olarak bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

⁽¹⁴⁾ OCAK, ae, s 10

4) *Veysel Karanî* : Yahya Benekay (1966). Benekay bu kitabını müstakil olarak değil de “İlk Hacı İlk Kurban” ve “Hacı Bayram-ı Veli” kitaplarıyla birlikte basmıştır. Kitapta eski kaynaklarda Veysel Karanî hakkında yer alan menkabeler kaynak gösterilmeksizin yer alır.

5) *Veysel Karani* : M. Necati Bursalı(1971).Kitap roman türünde yazılmış olmakla beraber içeriği daha çok Attar’ın *Tezkire*’indeki bilgilere dayanır. Roman türünde yazılmıştır.

6) *Hazreti Veysel Karanî* : A. Cemil Akıncı (1979). Veysel Karani hakkında yazılmış bir romandır.

7) *Veysel Karanî ve Üveysilik* : A. Yaşar Ocak (1982). Veysel Karani’yi her yönü ile incelemeye çalışan bir eserdir. Bizim de tezimizde en fazla müracaat ettiğimiz bu kitapta, Ocak, Veysel Karanî hakkında bilgi veren en eski eserden başlayarak tarih,tasavvuf ve hadisçilerin eserlerini incelemiş ve bunların ışığında onun hayatı hakkında gerçekçi görüşler ortaya koymuştur. İkinci bölümde ise Üveysilik hakkında bilgiler vermiştir. Son bölümde de Veysel Karanî’yi edebiyat tarihi açısından incelemiştir. Kitap,Cumhuriyet döneminde Veysel Karanî’yi menkabevi yönü ile inceleyen eserlerin ötesinde, ilmi yönden inceleyen tek eserdir, diyebiliriz.

8) *Veysel Karanî ve Hırka-i Şerif* : Abidin Sönmez (1984). Kitapta Veysel Karanî hakkında bilgiler verildikten sonra, ayet ve hadislerin ışığında güzel ahlakı üzerinde durulmuştur. Menkabelerle ilgili başvuru kaynağı genelde Attar’ın *Tezkire*’sidir. Menkabe, ayet ve hadislerin kaynakları dipnotta gösterilmiştir. Eserin ikinci bölümünde de Hırka-i Şerif, Hırka-i Şerif Camii ve Mukaddes Emanetler üzerinde durulmuştur. Ayrıca kitapta Veysel Karanî hakkında yazılmış bazı kasideler de yer almaktadır. Son dönem çalışmalarının güzel örneklerinden biridir.

9) *Yemen İllerinde Hz. Veysel Karanî* : Raif Cilasun (1996). Veysel Karanî hakkında yazılmış romanlardan biridir. İki bölümden oluşmuştur. İkinci bölümde kaynaklarda Veysel Karanî hakkında yer alan bilgiler derlenmiştir..

10) *Veysel Karanî ve Hırka-i Şerif* : Şevket Gürel (1997). Yukarıda tanıtımını yaptığı-

mız A.Sönmez'in kitabına benzer özellikler arzeden bir kitaptır.O kitaptan farklı olarak son bölümde, Türkiye'deki ziyaret yerleri (evliya mezarları) iller bazında bir liste halinde sunulmuştur.Kitabın içerisinde caminin çeşitli resimleri de yer alır.

Bu eserler dışında cumhuriyet döneminde Veysel Karanî hakkında kaleme alınmış diğer eserler de şunlardır.

- 11) *Veysel Karani* : Nebi'l-Fazıl Aslan (1967)
- 12) *Hazreti Veysel Karani* : Remzi Korok (1971)
- 13) *Veysel Karani* : Hüseyin Bektaş (1985)

II. BÖLÜM

MENÂKIB-I ÜVEYS el-KARANÎ'NİN TAHLÎLİ

A. Kitabın Adı : *Menâkib-ı Üveys el-Karanî*.

B. Kitabın Yazarı : Üzerinde inceleme yaptığımız bu kitabın yazarı olarak Lâmi'î Çelebi'nin oğlu Lem'î Mehmet gözükmetedir. Yaptığımız araştırmalar neticesinde ona ait böyle bir eseri tesbit edebilmemiz mümkün olmamıştır. Aksine Lem'î Mehmed'in babası Lâmi'î Çelebi'ye ait böyle bir eserin olduğunu tesbit edebildik. Bu kitabı Lâmi'î Çelebi'ye ait nüshalarla karşılaştırdığımız zaman içerikte çok büyük farklılıkların bulunmadığını görüyoruz. Hal böyle olunca ve "Şerefî'l - insan"⁽¹⁾ adlı eserinin mukaddimesinde Lâmi'î Çelebi "*Menâkib-ı Üveys el-Karanî*"yi kendi eserleri arasında zikrettiğine göre bu eserin gerçekte Lâmi'î'ye ait olduğu üzerinde şüphe kalmamaktadır. Ayrıca kitabın içeriğine baktığımızda da devrin padişahı olarak Sultan Süleyman Han'a ⁽²⁾ ve Emir Ahmed Buhari 'ye övgüler yer almaktadır. ⁽³⁾ Emir Ahmed Buhari Lâmi'î Çelebi'nin mürididir. Bu bilgiler de bu eserin Lami'î Çelebi'ye ait olduğu yönündeki görüşleri kuvvetlendirmektedir. Bu değerlendirmeler ışığında menakıbnamenin yazarının Lami'î Çelebi olduğunu söyleyebiliriz.^(*)

C. Kitabın Tanıtımı : Eserimiz İ B B Atatürk Kütüphanesi. Osman Ergin 1073 numarada bulunmaktadır. Yazarı konusunu önceki maddelerde değerlendirmiş ve Lâmi'î Çelebi olduğunu belirtmiştik. Eserimiz 190x120, 135x65 mm. Boyutlarında olup Ta'lik yazı ile yazılmıştır. 48 varak tan oluşmuştur. Sayfalarda 17 satır mevcuttur. Bir sonraki sayfanın ilk kelimesi önceki sayfanın altında gösterilmiştir. Eserin diğer nüshaları şunlardır.

İ B B Atatürk Kütüphanesi Osman Ergin 1254/3

⁽¹⁾ İÜ Küt. TY 3411 ; Süleymaniye Küt. Kadızâde Mehmet 414 Fatih 3999

⁽²⁾ 3a-4a

⁽³⁾ 48b; Emir Buhari için bkz. KARA, age, c I, s 156-18-58

^(*) İsmail Erünsal Lâmi'î Çelebi'nin terekese adlı makalesinde bu menâkıbnameyi zikretmemektedir. Bkz. Erünsal İsmail, Journal of Turkish Studies, Fahir İz armağanı, 1990 Burada sadece terekede bulunanlar zikredilmiştir. Bunun dışında kendisine ait pek çok eseri de yer almamaktadır.

İ B B Atatürk Kütüphanesi Osman Ergin 724/2

İ B B Atatürk Kütüphanesi Osman Ergin 1433

Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi 1659/2

D. Kitabın Yazılış Tarihi : Kitabın yazılış tarihi hakkında kitapta herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Fakat yukarıda da belirttiğimiz gibi devrin padişahı olarak Sultan Süleyman Han'a övgüler yer almaktadır. ⁽⁴⁾ Bu da *Menâkıbname*'nin 1520 yılından sonra yazılmış olduğu izlenimini bizlere vermektedir.

Menâkıbname Veysel Karani hakkında yazılmış ilk örneklerden biridir. Çünkü bundan önce tesbit edebildiğimiz kadarıyla onun hakkında yazılmış müstakil bir menâkıbname mevcut değildir. Yalnız çeşitli tarih, hadis ve tasavvuf mecmualarında bilgiler yer almaktaydı. İşte bu eserle beraber müstakil menâkıb kitapları kaleme alınmaya başlanmıştır.

Yine Lâmi'î ile çağdaş olan Sabayi'nin yazmış olduğu manzûm bir *Menâkıbname* daha vardır ki bu eser de yaklaşık olarak aynı dönemlerde yazılmıştır. Bu eser hakkında detaylı bilgi için tezimizin birinci bölümüne bakılabilir.

Lâmi'î Çelebi'nin derlemiş olduğu menâkıbname ise sadece tek bir kaynaktan faydalanılarak yazılmış değildir. *Menâkıbname*'nin giriş bölümünde tasavvufla ilgili bazı kavramların açıklamaları yapılmıştır.

Bu iki eserden sonra özellikle son dönemde yazılmış eserler tamamen birbirinin taklidi şeklindedir. Yine bu eserlerde de en çok faydalanılan kaynak Attar'ın *Tezkire*'sidir. Fakat bu eserlerin çoğunda kaynak gösterilmeksizin bu bilgiler nakledilmiştir. Lâmi'î Çelebi'nin *Menâkıbname*'sinin en güzel yönlerinden biri de rivayet edilen bilgilerin kaynağının zikredilmiş olmasıdır. Bu yönleri ile bu eser diğerlerinden ön plana çıkmaktadır.

E. Kitabın Yazılış Şekli : Eser nesir şeklinde yazılmış olup, zaman zaman manzûm anla-

⁽⁴⁾ 3a-4a

tımlara da yer verilmiştir. Özellikle Farsça alıntılar göze çarpmaktadır. Yazarın Farsçayı iyi bilmesi, eserde bu dilden alıntılarının fazla olmasına sebep olmuştur. Zaman zaman Arapça alıntılar ve dualar yer almaktadır. Dili sade değildir. Özellikle medhiye bölümünde karmaşık cümleler vardır. Zaman zaman ayet ve hadislerle de yer verilmiştir. Ayet ve hadisler mealen değil de Arapça aslıyla metinde yer almış gerektiğinde de açıklamaları yapılmıştır.

F. Kitapta Faydalanılan Kaynaklar : *Redd-i Halâyık, Mesnevi, Keşfu'l-Mahcûb, Nefahâtü'l-üns, Şevâhidü'n-nübüvve, Faslu'l-hitâb, Futûhât-ı Mekkiyye, Tezkiretü'l-evliyâ*

G. Kitapta Geçen Özel İsimler : Ahmed b. Muhammed es-Semmânî, Muhammed Parisa, Seyyid Kasım, Abdurrahman Câmî, Muhyiddîn el - Arabî, Şeyh Ebû Abdullah es - Sermedi, Feriduddîn 'Attâr, Şeyh Ebû Sa'id Ebu'l-Hayr, Hürrem b. Hayyan, Abdullah b. Seleme, Umran b. Hüseyin, Şihabuddîn es - Suhreverdi, İbn Mes'ûd, Amr b. 'As, Huzeife-i Yemani, İbn Disar, Hucviri, Mevlâna, Rebi' b. Heysen.

H. Kitabın İçeriği : Kitabın giriş bölümünde Allah'a hamd ü senâ ve peygambere salat ü selamın yer aldığı uzunca arapça bir dua yer almaktadır. Ardından devrin padişahına dua ve övgüden sonra yazar kendi ismini zikretmektedir. ⁽⁵⁾

Bu bölümden sonra 19.sayfaya kadar tasavvuftaki bazı kavramlar üzerinde durmaktadır. 19.sayfadan itibaren Veysel Karanî hakkındaki menkabelere geçmektedir.

Kendisinin ismini zikrettikten sonra Fatih Sultan devrinde, Bursa'nın doğu bölümünde, dünyadan el, etek çekmiş ve fakirlikle simgelenmiş, faziletli, edepli bir garip müridin zahir olduğunu, uzun zaman burada kaldığını, sohbetler yaptığını ve nice insanların bu kişiyi ziyarete geldiklerini belirtmektedir. Bu kişinin Veysel Karanî'nin soyundan geldiğini ve onun bu zaviyede kalmasıyla beraber de bu zaviyenin artık Veysel Karanî zaviyesi diye şöhret bulduğunu haber vermektedir. ⁽⁶⁾

⁽⁵⁾ 5a

⁽⁶⁾ 5b-6a Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Mehmed Şemseddin Bursa Dergâhları Yedigârî Şemsî haz. Mustafa Kara Kadir Atlansoy Bursa 1997 s 587

Veysel Karanî'nin soyundan gelen bu ulu kişinin ölümünden sonra buranın tekrar eski harabe haline döndüğünü, buna rağmen sulehâ'dan pek çok kişinin burayı ziyaret ettiğini ve bu makamdan haberdar olmayan ve tamirinden feragat edenlerin Rahman'ın kokusunu almak istemeleri ve feyz ü ihsân olunmalarının mümkün olmadığını da ifade etmektedir. ⁽⁷⁾

Daha sonra müellifimiz “*evliyaî tahte kâbâbi la ya'rifuhum ğayri*” ⁽⁸⁾ hadisinden hareketle evliya kavramı üzerinde durmaktadır. Bu bölümde yer alan sözlerden bazıları şunlardır. Ahmed b. Muhammed es-Semmani şöyle demiştir : “Velayet mertebesine erişen ve velayet dairesine erişen kimseyi Allah (c.c.) halk gözünden gizler.” ⁽⁹⁾ Muhammed Parisa da şöyle demiştir : “Melâmet-i halk, Hakk'ın dostlarının gıdası ve âb ve havası ve kalplerinin safa ve incilâsıdır.” ⁽¹⁰⁾ Bu bölümde yine bazı âyet ve hadisler verilerek açıklamaları yapılmıştır.

Evliya kavramının açıklanmasından sonra da, farklı mutasavvıfların görüşleri ve âyet ve hadislere dayalı olarak, ricâlu'l-ğayb ve kutub kavramı üzerinde uzunca bir bölüm durulmuştur.

Bu bölümde zikredilen hadislerden biri şudur. “La tekûmu's-sâ'atu hatta la yukalu fi'l-ardi Allah Allah.” Murad-ı Resûl (s.a.v.) odur ki yeryüzünde kutub kalmayınca kadar kıyamet kopmaz. Allah (c.c.) onların himmiyle ve dualarının bereketiyle yeryüzünü korur. ⁽¹¹⁾

Diğer bir hadis de şöyledir : “İnne lillahi selase mieti nefsin kulûbuhum 'ala kalbi Adem (a.s) ve lehu seb'etu kulûbihim 'ala kalbi İbrahim (a.s) ve lehu hamsetu kulûbihim 'ala Cebrail (a.s) ve lehu selasteu kulûbihim 'ala kalbi Mikâil (a.s) ve lehu vahidu kalbin 'ala kalbi İsrafil (a.s) Küllemâ mâte'l - vahidu mine's – selaseti ebdelellahu Teâla mekanehu mine'l-hamseti ebdelellahu mekanehu mine's-seb'eti ve küllemâ mâte vahidun mine's - seb'eti ebdelellahu Teâla mekanehu mine'l - erbe'în ve küllemâ mâte vahidun mine'l-erbe'în ebdelellahu mekanehu mine's-selase mieti ve küllemâ mate mine's-selase mieti vahidun ebdelellahu Teâla mekanehu min 'ammeti'l-müslimîn bihi yedfe'u azze ve celle el-belae min hâzihi'l-ümme'ti.” Bu hadisin yorumunda ise şu görüşlere

⁽⁷⁾ 6b

⁽⁸⁾ 8b

⁽⁹⁾ 9a

⁽¹⁰⁾ 9b

⁽¹¹⁾ 12b

yer verilmiştir. Kutbu'l – aktâb altı tabakadır. Evvelki tabaka üç yüz nefis imiş, ikinciye kırklar, üçüncüye yediler, dördüncüye beşler, beşinciye üçler, altıncıya kutbu'l-abdal derler. Herhangi kutub vefat etse üçlerden biri onun yerine geçer, üçlerden birinin yerine beşlerden, beşlerden birinin yerine yedilerden ve yedilerden birinin yerine kırklardan, kırklardan birinin yerine üç yüzlerden ve üç yüzlerden birinin yerine de 'amme-i müsliminden geçer. Ve bunların sebebiyle Hakk Teâla bu ümmetten belayı def eder ve onların yüzü suyuna ümmet-i Muhammed'den kazayı ref eder. ⁽¹²⁾

Yine bu konuda İbn Arabî'nin görüşlerine yer verilmiştir : Müferridîn bir cemaattir ve daire-i kutbdan haricdir. Hızır (a.s) ve bi'setinden önce bizim peygamberimiz dahi onlardan idi. Ve o bu taifeden istimdâd konusunda bazı risâlelerinde şu duayı zikretmiştir : “es-Selamu aleyküm ya ricâle'l-ğayb, es - Selamu aleyküm ya ervahe'l-mukaddes, ya nukebâ, ya nüceba, ya ednad, ya imânman, ya kutb, ya efrad, ya ümenâ e'yisunî ve e'yisunî ve rhemunî ve hassilû emrî ve kûmû 'ala heva-yihi bi rahmeti nebiyyin (s.a.v) fi'd-dünyâ ve'l-âhire. ⁽¹³⁾

Bu kavramların açıklanmasından sonra da kitabı asıl konusu olan Veysel Karanî hakkındaki menkabelere geçilmiştir. Önce Veysel Karanî hakkında bazı bilgiler ve medhiye cümleleri aktarılmıştır. Bu bölümde Peygamber Efendimizin onun hakkında söylemiş olduğu; “ *inni le ecidu'r-Rahmane min kabeli 'l-Yemen*” yani; bana Rahman'ın kokusu Yemen tarafından geliyor, hadisi zikredilmiştir.

Menkabelerin genel olarak alınmış olduğu kaynak Attar'ın *Tezkire* 'sidir. Zaman zaman Cami 'nin *Şevâhidü'n-nübüvve* adlı eserinden de alıntılar yapılmıştır.

Veysel Karanî 'nin menkabeleri anlatılırken bazen farklı konulara da değinilmektedir. Meselâ; bu konulardan bir tanesi insanların birbirine olan üstünlükleri meselesidir. Hz. Ömer'in Peygamberin tavsiyesi doğrultusunda Veysel Karanî ile görüştüğünde onun şefaatiyle bağışlanmasını istemesi görüşünden hareketle, Veysel Karanî ile Hz. Ömer arasında fazilet yönünden bir kıyaslama yapılmıştır. Bu kıyaslama yapılırken dört halifenin birbirine olan faziletleri meselesi de değer-

⁽¹²⁾ 15b-16a

⁽¹³⁾ 13a

lendirilmiştir. Hz. Peygamberin ve Hz. Ömer'in bazı sözlerine yer verilmiş ve bu sözlerin değerlendirilmesi sonucunda Hz. Ömer'in Veysel Karani'den faziletli olduğu konusunda artık şüpheye yer kalmadığını da belirtmiştir. ⁽¹⁴⁾

Menâkıbname'de Veysel Karani'nin ölümü hakkında da iki görüşe yer verilmiştir. Bu görüşlerden birincisi, Veysel Karani'nin Sıffin savaşında Hz. Ali tarafında savaşırken şehit olduğu yönündedir. İkinci görüş ise Veysel Karani'nin ömrünün sonuna doğru Azerbaycan'a gittiği ve orada vefat ettiği yönündedir. İkinci görüş ile ilgili olarak da Abdullah b. Seleme'nin bir sözü nakl edilmektedir ki o şöyle demiştir : "Biz Azerbaycan tarafında yanımızda Üveys olduğu halde gaza eyledik. Dönerken yolda, o hasta oldu ve vefat eyledi. Onu orada defnettik. Allah onu kimseye muhtaç kılmadı." ⁽¹⁵⁾

Azerbaycan'da veya Sıffin'de vefat etmiş olan birinin mezarının da burada bulunması gerekir. Halbuki dünyanın pek çok yerinde ve dolayısıyla yurdumuzda da ona atfedilen mezarlar mevcuttur. Zira Veysel gibi muttaki zatları, herkes kendi toprakları üzerinde yatırmak ister. Bu ümmet onu sevgi ile yumak yumak sarmıştır. Bu aşırı sevgi sebebiyledir ki, herkes ona kendi yurdunda bir türbe inşa etmiştir. Ona atfedilen kabirlerden bilinenleri şunlardır :

Bitlis'in Baykan ilçesi Veysel Karani köyünde

Diyarbakır'ın Kereb ilçesinde

Mardin'de

Bursa-Gemlik yolu üzerinde Atıcılar mevkiinde

Garzan'da

Hicaz'da

Şam'da

Yemen'de Zebit kasabası dışında Meşhed-i Şerif'te

Beyrut'ta

⁽¹⁴⁾ 29a

⁽¹⁵⁾ 35b

Hindistan'da

Horasan'da ⁽¹⁶⁾

Bu bölümde de kitabımızda yer alan bazı âyet ve hadislerin yorumları üzerinde duracağız.

Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur : “*el-‘Udu’u kable’t-ta’ami la yefe’ el-fakre ve ba’de-hu yenfe’ el - lememe.*” Yani yemekten evvel el yumak pisliği yok eder. Yemekten sonra el yumak da sair ma’siyeti ve divaneliği yok eder. Ve her lokmaya zikirle ve şükürle başla. Allah’ın ismini anmaksızın yemek yeme.

Diğer bir hadis de şudur. Hz. Ali rivâyet etmiştir ki Resûlüllah (s.a.v) şöyle tavsiyede bulunmuştur : “*Ya Ali ! İbde’ ta’ameke bi’l - milhi ve’hten bi’l-milhi fe inne’l - milhe şifanın min seb’ âne dain minha el - cînân ve’ l-cüzzâm ve’l-beres ve cem’u’l-batni ve cem’u’l - chras.*” Yani. Ya Ali ! Yemeğine tuzla başla ve yemeğini tuzla tamamla ki tuz yetmiş türlü rence (ağrı, dert, sıkıntı) devadır. Bu yetmiş rencden biri divanelik, biri cüzzâm, biri beres, bir karın ağrısı, biri de diş ağrısıdır. Ve yemek adabıyla ilgili bazı açıklamalar yer alır. Sağ elle, önünden ve kenardan yemek,yemeği ağızda tam çiğnemek, iştahı olduğu halde yemeyi bırakmak ve yemekten sonra da : “*el-hamdü lillahillezi haza ve razekenî min ğayri havlin minni ve la hevleh*” diyerek dua etmek yemek adabındandır.

Mesnevî : *Çünkü mi’de pak ra gerded pelid*

Koşl zen ber halk u pinhan kon kilid

Çünkü lokma der tû gerded goher

Dem mezen çendânki betxâni behûr ⁽¹⁷⁾

Yani, ne zaman ki temiz mideye kesafet bulaşır, onu kilitleyip saklamak gerekir. Ve ne zaman ki yediğin içinde bir hazineye dönüşür, o zaman konuşma ve elinden geldiğince yemeye bak.

Eserin son bölümünde de Üveysilik hakkında bilgi verilmiştir. “Havass’tan bir grup vardır ki bunlar vasıtasız olarak doğrudan doğruya Hz. Peygamber’in ruhaniyetinden feyz alırlar. Üveys

⁽¹⁶⁾ SÖNMEZ Abidin, Veysel Karani ve Hirka-i Serif, İstanbul 1984, s 41-42

⁽¹⁷⁾ 44a

(r.a) de bunlardan idi. İşte böyle kimselere Üveysiler derler ve bu yüksek bir makamdır.”⁽¹⁸⁾

Bu açıklamalardan sonra; tâlib edenlerin itimâd kapısı, Hakk ’ a vasil olarak kalpte müşahadesine nail olan ariflerin seyyidi, ilâhi eserlerin bir mazharı, sonsuz denizin kaynağı, tarikatın rehberi, hakikatın öncüsü, velâyet ve nubuvvet göz bebeklerindeki nur, Nakşibendiyye tarikatının sâlârı Emir Ahmed Buhari ’ ye dua ve övgüler yer almaktadır. Ve bu esrin de onlardan almışa olduğu feyz ve ihsanlar vasıtasıyla yazılmış olduğunu da belirtmektedir.

Rubâî : *Men hîcem u kem zi hîç u hem bisyârî*

Ez hîç u kem ez hîç neyâyed kârî

Her sır ki zi esrâr-i hakikat gîyem

Zânem nebu ved behre becoz goştârî⁽¹⁹⁾

Yani, ben bir hiçim. Hem âdemi hem de kesreti terk edip ikisinin de dışına çıkmışım ve bir hiç olan ile hiçliğin dahi ötesine geçen kimseden hiçbir şey peyda olmaz, hiçbir iş vuku’ bulmaz. İşte bu sebepten sanırım ki hakikatın esrarından açıp söylediğim sırrın, salt bir sözden gayr ı vasfi ve semeresi olmaya.

Menakıbname şu şiirle tamamlanmıştır.

Bir işine istinadım var benim

Yüz felekce itimadım var benim

Himmetiyle arşa pervaz eylerim

Hey nice âli kanadım var benim

Cevher iksirdir haki anın

Ve ahi artuk i’tikadım var benim

Ben muradın etmişim anın murad

⁽¹⁸⁾ 46a

⁽¹⁹⁾ 48b

*Sanmanız dahi muradım var benim
 İşde kaygı işde hasırdır başım
 Her ne derse inkiyadım var benim. (20)*

Bundan sonraki bölümde de eserimizde yer alan Veysel Karani 'nin bazı sözlerini ve menkabelerini nakledeceğiz.

Onun güzel sözlerinden bazıları şunlardır : “ es – selametu fi'l-vaahdeti.” Yani selamet yalnızlıktadır.⁽²¹⁾ “İzzeti taleb ettim,tevazuda buldum. Riyaseti taleb ettim, halkla sohbette buldum. Mürüvveti taleb ettim, doğrulukta buldum. Nisbeti taleb ettim, takvada buldum. Şerefi taleb ettim, kanaatte buldum. Rahatı taleb ettim, onu da zühdde buldum.”⁽²²⁾ “Kim üç şeyi severse, cehennem ona boynundaki damarından daha yakın olur. Bundan maksûd; hoş şeyler yemek, hoş elbiseler giymek ve zenginlerle düşüp kalkmak.”⁽²³⁾

Şimdi de menkabelerinden bazılarını nakledeceğiz.

Kainatın Efendisi zaman zaman “Rahman'ın kokusunu Yemen yönünden alıyorum” derdi. Yine O şöyle demiştir : “ Yarın kıyamet olunca Allah (c.c.) Veysel şeklinde yetmiş bin melek yaratır. Ta ki Veysel bunların arasına karışarak Arasat meydanına gelsin ve cennete gitsin.Bu suretle Allah'ın diledikleri müstesnâ, bunlar arsında hangisinin Veysel olduğunu hiçbir mahlûk bilmesin. Zira o, dünyada bilinmez ve tanınmaz bir kubbenin altında Hakk'a ibadet eder ve kendini halktan uzak tutardı.Ahirette de böyle olacaktır. Bu manada, kudsi bir hadiste de; evliyalarım kubbelerimin altındadır, onları benden başkası tanımaz, buyurulmuştur. (24)

Abdurrahman el-Câmi *Şevâhidü'n-nübüvve* adlı eserinde Hz. Ömer'in Hz. Peygamberden işitmiş olduğu Veysel Karanî hakkındaki şu hadisi nakletmiştir:“Ümmetimden öyle bir kimse vardır

⁽²⁰⁾ 48b

⁽²¹⁾ 37a

⁽²²⁾ 38b-43a

⁽²³⁾ 42b

⁽²⁴⁾ 19a ; Attar Tezkiretü'l-evliyâ Ter. Süleyman Uludağ Erdem yayınları İstanbul 1991 s 60

ki onun şefaatiyle Rabîe ve Mudâr kabilesi kadar kimse cennete girecektir.”⁽²⁶⁾ Feriduddîn Attarın ifadesi ile bu hadis şöyledir : “Ümmetimin içinde öyle bir er vardır ki, kıyamet günü, Rabîe ve Mudâr kabilelerinin koyunlarındaki kıl sayısı kadar kimseye şefaah edecektir.”⁽²⁷⁾ Rivayetlere göre koyunlarının adedi bakımından en kalabalık olan bu iki kabiledir. Peygamberimizin bu sözü üzerine ashab ; bu zat kimdir ? diye sorduklarında şöyle buyurmuştur : Allah’ın kullarından bir kul. Biz de Allah’ın kullarıyız,onun özel ismi nedir ? Veysel. Nerededir? Karen’de Seni görmüş müdür? Zahir gözü ile görmedi ve sohbet etmedi. Acaib ! Aşkın ola, hizmetine ve sohbetine gelmeye. Bunun üzerine Peygamber (s. a. v.) şöyle buyurdu : “ Bunun iki sebebi var. Biri galeb-i halden, ikincisi şeriatına olan ta’ziminden. Zira onun âcize ve mü’mine bir annesi vardır, eli ayağı tutmaz ve gözleri a’ma olmuştur. Veysel gündüzleri çobanlık yapar, bununla kendisinin ve annesinin masraflarını karşılar.” Biz onu görür müyüz ve onunla sohbet edebilir miyiz ? Resûlullah (s. a. v.) Hz. Ebu Bekir’e : “Sen onu göremezsin ve onunla sohbet edemezsin. Fakat Faruk (Hz. Ömer) ve Murteza (Hz. Ali) onu görürler ve şeref - i sohbetiyle müşerref olurlar. O kılı bir kimsedir, elinin ayasında bir miktar beyazlık vardır, o beyazlık beres hastalığı değildir. Onu bulasınız ve selamımı iletiniz.”⁽²⁸⁾ Lami’i tarafından yazılmayan şu ifade Tezkire’de yer alır. “Ona ümmetime dua etmesini söyleyiniz.”⁽²⁹⁾

Rebi’ b. Heysem anlatıyor : Veysel’i görmeye gitmiştim. Sabah namazını kılıyordu. Namazı bitirince tesbih çekmeye başladı. Tesbihini bitirsin diye sabrettim. Ardından kalkıp öğlen namazını kıldı. Bu durumu üç gün boyunca bir şey yemeden, içmeden ve uyumadan devam etti. Dördüncü gece gözlerine uyku alameti vardı. Bunun üzerine; “ Ya Rabb! Çok uyuyan gözden ve çok yiyen mideden sana sığınırım” dedi. Kendi kendime, bana bu kadarı kafi gelir, dedim ve geriye döndüm.⁽³⁰⁾

Rivayet edilir ki; Veysel tam olarak hiçbir gece uyumamıştır. Bir gece; bu gece secde Gecesidir der, sabaha kadar secdede kalırdı. Diğer bir gece; bu gece kıyam gecesidir der, sabaha

⁽²⁶⁾ 20b

⁽²⁷⁾ Attar, age, s 61

⁽²⁸⁾ 22b-23a ; Attar, age, s 61

⁽²⁹⁾ Attar, age, s 61

⁽³⁰⁾ 33a-33b

Kadar ayakta kalırdı. Başka bir gece de; bu gece rükû' gecesidir der, sabaha kadar rükû'da halinde olurdu. Kendisine soruldu : Bu uzun geceleri bir tek hal üzere geçirmeye nasıl takat getiriyorsun? Henüz bir defa “subhane rabbiye 'l - a'la” demeden sabah oluyor. Halbuki üç defa söylemek sünnettir. Bunun için böyle hareket ediyorum. Semadakiler gibi ibadet etmeyi arzuluyorum. ⁽³¹⁾

Veysel bir kere üç gün üç gece bir şey yememişti. Dördüncü gün olunca yolda bir altın gördü ve birinden düşmüş olmalı diyerek almadı. Ot toplamak ve topladığı otlarla karnını doyurmak üzere yoluna devam etti. Ağzında ekmeğin bulunduğu bir koyun gördü ve birinden kapmış olmalı diyerek ona da bakmadı. Bunun üzerine koyun dile gelerek; “Ben de senin kulu olduğun kimsenin kuluyum al bunu, bu Allah'ın kulundan sana ulaşan Allah'ın rızkıdır.” Veysel : “Ekmeği almak için elimi uzattığımda ekmeği elimde, koyunun da kayıplara karışmış olduğunu gördüm” dedi. ⁽³²⁾

Veysel ' e; yakında biri var, otuz yıldan beri mezar kazmış, içine bir kefen asmış,kenarında oturmuş, ağlıyor. Gece ve gündüz huzuru yok, dedikleri vakit hemen oraya gitti. Onu zayıf ve benzi soluk bir vaziyette gördüğünde ona şöyle dedi :“Ey fulan! Otuz yıldan beri şu mezar ve kefen seni Rabb'inden alıkoymuş. Bunlar dolayısıyla Hakk'tan geri kalmışsın. Bu ikisi tuttuğun yolda senin putun olmuş.” Bu kişi bunun üzerine nefsindeki afeti gördü. Bir nara atarak ruhunu teslim etti. O mezarın ve kefenin içine düştü. ⁽³³⁾

⁽³¹⁾ 33b ; Attar, age, s 66

⁽³²⁾ 34a ; Attar, age, s 67

⁽³³⁾ 45a ; Attar, age, s 67

MENÂKIB-I ÜVEYS el - KARANÎ

(2a) Subhane men cernaluhu mesbûlün bi sedli istar envaru celalihi ve zatuhu mesdûlün bi-sebili etvarı sıfâtihi ve fi'âlihi kellet efhamu'l fuhulu 'an vasfi ahadiyyetihi li hiddeti eşraku kibriyâihi ve zellet akdamu'l 'ukûli fi derki samediyetihi min şiddeti'l ezlaki irtikaihi. Ma'a haza la yemne'u zuhuruhu el-butune vela yakdehu berzûhu'l-kemun küllü fi na'tin zatuhu'l-âsûn

Beyt : *Harifi nuri vecihü'l e'ynn.
Ela lehu'l halku ve'l emru*

tebarekellahu rabbu'l 'alemin. Sümme's-salatu ve's-selamu merre'd-duhuri ve'l-a'mâm 'ala resûli hillezi şahedehu meslûbetehu'l-cilbabi kâşifen'an cemâlihi seb'ine elfi hicâbin.Ma'a haza yekûlü ma 'arafnake hakke ma'rifetik ve ma 'abednake hakke 'ibadetik.

Beyt : *Lestu ehda sıva es-salati ileyhi ya müfide'l vücudi
Salli aleyhi ve 'ala men ihteda 'ala zeri'eti*

(2b) serireti'l 'ariyyeti 'ani'l ednasi ve'htefa fi kıbabi'l-beşeriyeti min a'yunin nasi. *Ashabi ken-nucum bi eyyâhim iktedeytüm ihtedeytüm* ⁽¹⁾ hum kavmun ekbele subhane 'aleyhim bi lutfihi ve cezebehum 'azze ve celle bi 'atfihi *sebekel lehüm minne'l husna ve elzemehum kelimete't takva* ⁽²⁾Haraka'l-hucûbe envaruhum ve hale havle'l - 'arşi esraruhum. Emma ba'd ferayıddan sonra kâffe- i müslimîn ve âmme-i ehl-i zemin üzerine berâhîn - i akli ve delâil - i nakli birle vâcib olan du'â-i pâdişâh-ı İslâm ve senây-ı zillullahu'l - mülkü'l-allâm dir ki sâye-i himâyetinde ve kenef saâdetinde sipâh ve reâyâ ve kâffe - i berâyâ âsûde ve hoş hâl ve gunûde ve müreffehu'l-ahvâldır ki vücûd-ı şerîfi ve unsur-ı latîfi cümle-i âlemin rûhu ve saâdetlerin fütûhudur re'yi rezîni ve fikr-i metîni fahret mekârim - i ahlâk ve kanun merâsim âfâkdır himmet bülendi ve emniyet ercümendi ihyâ-i meâlîm-i şerîat ve ilâ - i a'lâm - ı sünnet üzere maksûrdur tig - i âteş demarı kahır adây-ı dîn ü devletdir ve kalemgüher bârî nâzım - ı münâzım mülk - i millettir leşker zafer rehberi hâfiz sugûru'l-İslâm ve'l-müslîmindir ve asker

(3a) encüm peykeri râcım - ı şeyâtîn şer' mübeyyîndir ve ca'ale kelimete'llezîne keferu's-süflâ zill-ı zelîl râyet a'lâsından mefhûmdur *ve yensurekellahu nasren 'aziiza* ⁽³⁾ safha-i mancûk meh esâsında merkûdur.

Beyt : *Hürşid sipher-i şehriyârî cemşid nerîr tâcidârî
Dâdman rûşen nihâdının dimeğîn kanâdîli*

ashâb-ı küfr ve zelâlin. Ve erbâb-ı zulm ve bâlin yürekleri yağıdır ve hânedân-ı pâk i'tikâdının hüsn ü siretleri ve lütf-i serîretleri dîn ü devlet çerâğıdır zât-ı mekarim âyâtı mazhar-ı sıfat-ı ilâhîyye müz hir-i beyyinâtıdır.

⁽¹⁾ Aclûni , Keşfü'l-Hafa, Kahire 1351, c I, s 132

⁽²⁾ Fetih (48/26)

⁽³⁾ Fetih (48/3)

Kıt'a : *Esse her yerde bād-ı lütfi açar
Bir dem içinde yüzgöl susen
Hâk-i pâyine yüz süren dilemez
Sohbet - i yâsemîn ve bezm-i semen*

ve hüve es-Sultan bin es-Sultan hülâsa-i âl-i Osman vâris - i mülk - i Süleymân bâsitü'l-emn ve'l-emân mefharu selâtîn-i cihân menba'ul-cûd ve'l ihsân kâtil-i ehl-i şirk ve't-tuğyân

Nazm : *Şehinşâhi cihân ârây-ı ve hâkân-ı cuvân-ı devlet
Kerîm ve kâim-yâb ve kamkâr kâmerân devlet
Nikû râ'y u nikû rîy u nikû fâl u nikû tâli'
Cevân baht u cevân merdu cevân ömr u cevân devlet*

(3b) *Hîtâbeş ez hodâ - han u ummîdeş ez huda nusret cihân-i devlet
Nasîbeş ez felek feth u nesâbeş ez cihân-i devlet*

Mu'înu'l-melhûfîn gavsu'l-mazlûmîn mevla hevâkını'z-zaman naşiru cevâhiri'l - 'adli ve'l - ihsân niyazu ni'meti'l-emni ve'l-emân müdebbir-i mühimmât cumhuru halayık nazımı münşeât mu'zımât-ı dakâyık ma'den cezâyıl-i 'ataya ve mevahib kafilü 'l-'âli meşârik ve meğarib helal-i müşkilât-i cihânbanî keşşâf-ı memleket satan etemmet ileyhi fi's-salatîn izâ 'uzeti'l-mesrebi'l-mevfi bi'l - 'alemi'l-'adili'l-'azi 'alâ ruûsi'l-menâbiri'l-mefteri 'ala a'daihi bi'l-'azvi ve'l-cihâd nasru'l-'ibâd

Ruba'i : *Ey ebr kef u bahr dil u kâh vekâr
Cem refat u tay tal'at u Kısra âsar
Dârâ ferd kayser sipih şâh şükûh
Rüstem dil u key ferîdun mîkdâ*

ala'l-husûs şol şehriyar-ı muazzam ve cihandar-ı mufahham ki mülk ü millete ve dîn ü devlete nokta-i medâr ve sebeb-i sukûn ve karar olmuşdur ve abad-ı saltanat şîârdan yâdkâr ve mufahhar selâtin rüzgar

(4a) olmuşdur zât-ı mülkiyyü's-sıfâtı ve şan-ı felekiyyu's-semâti rüknü'l-İslâm ve'l-müslimîn ve kehf ashabü'l-ilm ve'l-yakîndir

Nazm : *Ëbkâ ve edheke hazreti devlet
Bi'seyfi ve'l-kalemi dahûki'l-bâki
Ed-durru ve'd-durriyu hâfâ cûd
Feteheşsena bi's-şeceri ve'l-eflâk*

e'na hazreti sultan Süleyman bin sultan Selim han halle'llahu subhane ve eyyede bi'n - nasri ve'z - zaferi ve e'vaneh ve neşere 'ale'l-'alemîn bire ve ihsân ve refe'e farku'l - farkeyni mekaneh ve la zalet a'lâm-ı ahkâmîhi fi'l-hafikîne hafiketen ve şemusu ekbalîhi min meşarîki'l-ekbâli şâriketen ve ma berehet eyyamu devleti'z-zâhireti muttasile- te bi'd-devami ve'l-huludi ve a'vâmu memleketi'l-fâhireti mahfûzeten bi's-su'ûdi ilâ yevmi'l-mev' - üd. Hemitü eyyâm-ı devletinde ve hengâm-ı savle-

tinde a'lam-ı gırayat ve reayât delâleti nigş u nâz ve şahâr-ı zulmi va'du an a'san bi-gani ve hizlan biberki bari ola guruku şirk ve fesâd ve usûl cevri-i 'inâd-ı müşelle' ve beyan-ı 'adldir o mürtef'-i mesâlik-i şehri u diyar ve hünâlike sahri

(4b) Ve kûhsâr mefâsid -i muterasıdânın âfetinden masûn ve mekâyid mütemerridânın muhâfetinden me'mûn ola gubâr -ı ihtilâl ve ger i'tilalden çehre-i amânî ve amâl ve tal'at efâl ve ahvâl-ı pâk ve pâkize olub mutâlib-i sâdır ve vârid ve mearib muvahhid ve muahhid-i yesrle husûl bula bihamdillahi bi elimennehu zuhûr eşigge-i mühri tevfik ve huzûr-ı asâr-ı mühri tarîk ala'l-merâm bir karar ve mesâiddir ve esbâb-ı izzet ve isti'lâ ve şerâit-i galebet ve istilâ bit-tamam payidâr ve kavî ve sâdır eğer ashab-ı müyessere ve meymenedir ve ger melâikin deydene vecûş ve cuyûş bir tantanadır ve kilâ' ve ger ve bekâ' muhsinedir kemâl-i nazm ve intizâm bulmuşdur ve mahsûd selâtîn deverân ve magbût ehl-i zemîn ve âsumân olmuştur. Tabâd cenîn bâdâ Cenâb-ı Hakk 'dan mütevakkî' ve ol Vahhâb-ı mutlakdan mutazarrı'dır ki bu mevâyid-i mütevâtire ve avâyid -i mütevâfirenin mukabelesinde Hazret-i şehriyar-ı sekendir ve ferîdden fere ve sâhib-i Kur'ân rub' meskûr ve heft kişvere şükr berdevâm ve sipas-ı bî infisâm müyesser idüb le in şeker-tum le ezidennekümmucibince gâyet-i saltanat-ı dünyâ ve ukbâ ve nihayet-i evlâ ve uhrâya dek

(5a) terakkîler atâ eyleye ve cezaen bima kânü ya'melûn ⁽⁴⁾ hükmünce bu silsile-i sîyâdet fuzûn ve saâdet nûmûnun alaka-ı peyvendini bi's-sad ve'n min ve'l-kalemî vema yesturûn. ⁽⁵⁾ âhirü'z-zamana dek şeref ve ikbâlle makrûn ide

Beit : *Ve hâzâ du'au'l-âmîrru dil ennehu
Du'au'l-esnafî'l-beriyyeti şamilun*

Nazm : *Çün ki men bedü'a dest ber-efraşteem
Karîm-i sîz-i dil u nâle-i sehergâhî
Acib nedârem ez eltâf-i hazretli dâdâr
Ki zîr-i hukm-i tâ âred zi mâh tâmâhî*

Sebeb-i tahrîrin makâle ve müceb-ı tastîrin risâle bir gün bu fakir hakîr ve müstemind-i nâ güzîr el mu'arref bi 'uyûbi nefsihi ce'elellahu yevmehu hayrenmin umemi e'na derviş Mehmed b. Lami'i b. Osman b. Ali eş-şehr bi'l Lem'i 'afa 'anhumu'r rabbe el - aliyyi ve kefa bihimu'l-berre'l veliyyi mahrûsa-ı Bursa'da sanehullahu 'ani'l be'sa fi's subhi ve'l-mesai zaviye-i hamul ve dâniye-i kamûl-de kuvvet kanâ'atle inzivâ ve pay ferâgeti damin izlete altu üzre güftr-ı perîşân ve kirdar-ı pürnâm u nişândan el çekub kendü

(5b) hâl ve kalemde ve fikr mebdâ u meâlimde oturub gâh zikr himem 'avârif ki inde zikri'l-ebrar bitedu 'l - kulubu bi'l-envar ve gâh nakl hükm ve maarif kılınub ki inne zale âlu'l-'irfani hayate'l-cinân ve ehlu fiha ke'l-hayyan ittifak-ı bazı eizze-i kirâm şerrefellahu Teala bi'l-'izzeti ve'l-ikram musâhabet-i sadika ve münasebet-i sabika turûkiyla bu zaîf nahîfle mülâkat buyurdular ba'de ref'i's-selâm ve feth'ül-keâm bir muktezâyı'l kelâm ettiler ki Sultan Mehmed Han bin Murad haneskenellahu fi riyadi'l-cinan zamanında bu şehrin ucunda ve cânib-i şarkîsinin ucunda bir hâlî makamda

⁽⁴⁾ Secde (32/17)

⁽⁵⁾ Kalem (68/1)

nâgâh mekennet-i dünyeviyetten ârî ve hil'at-ı fakrla mütevârî bir mürd-i garîb ve sâhib-i fazl ve edîb zâhir oldu murûr-ı eyyâm ve şuhûr ve a'vâmile ol yerde ikâmet ve ol mahalde imâret üzre şugl ve mudâvemet gösterdi ve meşreb-i vilâyet ve kuvvet-i kerâmet vechiyle ol diyarda bir çeşme-i hoş nevar izhâr eyledi ve'l-hâsıl ol diyâr-ı bî deyyârî ve ol kenârî az müddetde ve ednâ saatde ma' - mûr ve ihyâ ve kâffe-i enama ve havass ve avâma melâze melcâ'eyledi

(6a) ve nice hariza ednâ hemvâr yerleri sürüb açdı besâtîn ve mezârî 'eyleyüb tahammüller saçdı âyende ve revendeye hizmetler ve misâfir ve mücâvire riayetler gösterdi şeref-i sohbetiyle şehrin vazî ve kebîrin muhterem ve sofrâ-i ni'metiyle dehrin gnâ ve fakîrin mugtenem kıldı tâ şuna dek ki südde-i siyâdet nişâne ve asitâne-i sa'âdet-i âşiyâneden envâ'ı ihsânlar ve atiyeler vârid ve esnâf en'âm ve mutiyyeler âid olur oldu ve etrâf bikâ'dan nüzûl ve hedaya ve tuhfâ gelür oldu meğer kim ol-aziz sâhib temeyyüz kutbu'l-ehfiyâ ve gavsü'l-etkiyâ hayru'l-tâbi'în ve fahru'l-bâri'în Süheyl Yemenî hazret-i Üveys Karanî radiyallahu anhin evlâd-ı kirâm ve nesl-i bi ihtirâmından imiş ve ol asl aslîn sülâle-i selbelilünün furu'-ı refi'lerinden imiş hattâ bu bütüvvet ve fütüvvet binâen padişah-ı mürüvvet - penâh ol azîzi ubuvvete kabûl buyurmuşlar ve hitta-i Yemen'den bu diyâra kudûm müteberriklerin Yemen görmüşler idi pes ol demden beru ol zâviye Veysel-Karanî tekiyyesi demekle ma'rûf anun teşrîf-i kadem asârından ta'zîm ve tekrîmle mevsûf olmuştur Ahîrû'l-emr ba'd-ez rûzgâr ol azîz-i

(6b) namdâr civâr-ı rahmet ve şehriyâr-ı kamkâr diyâr-ı ahirete sefer buyurdular ve ihsân şâhî munkatî' ve hedayây-ı halayık mündefî' oldu ve ol makâm-ı ferhunde asâr ve mevzi'-i şerîf sa'âdet-visâr münisib olub nâ-halef kimesneler eline düşmekle ve dahl ve hâsılına ve ni'met ve nüzûlüne erbâb-ı hırs ve az mur ve melh gibi çokluk üşmekle ekser evkâfi ayaklar altında kalub harâbe müşrif ve nice mezârî' ve merâti'ine ecnebîler mutasarrîf olmuşlar genç hâne gibi harâb ve kalb-ı uşşâk misâlinde yebâb yatur maa hazâ yine ziyâretgâh-ı ehlullâh ve fukarâ ve gurebâyâ mahall-i penâhdır ve nice defa ziyâretine gelen Sulehâdan ve ehl-i duâdan ki her biri meşhûr-ı enâm ve makbul-ı havâs ve avâmdır ol astâne-i sidre makamın hüddâmından olduğuma binâen bu hizmet-kârlarına işâret buyurdular ki bu makamdan gaflet ve ta'mîrinden ferâğat câiz olanlardan değildir ki bunda istişmâm-ı nefis-i Rahmânî ve istimdâd-ı feyz ü ihsan olunur lâ-cerem bi'l-fakr ve'l-fâke alâ vüs'itâke ve kadri'l-vifâke emr-i âlilerine imtisâlen vas'ı ve hizmetde iştigâlen cedd ve cehdâ olunur ammâ nefâide çün iktidar ve kudret ve evkâfında vech mine'l-vucûh vüs'at yok

(7a) ol me'mûl ve mes'ûl husûle mevsûl değil pes hâtır fâtire bu yüz gösterdi ki ol azîzin asl-ı şerîfinin menâkıb-ı aliyyesinden ve avâkıb-ı seniyyesinden meşhûr ve kütüb-ı sâlifde mestûr olanlardan alâ tarîki't-tenbîh ve'l-işâr Sultanu's-Selâtîn zillülahi fi'l-ardîn sırru'llahi'l-mekfûf bi libasi'l-hilâfeti ve burhanillahi 'l - mekşûf 'alâ ehli 'l - vilâyeti muhibbu'l-etkiyâ ve meşheru'l-evliyâ iftihâr-i âli Osmani'l-munahhas bi mürid-i 'inayeti'r - Rahman padişâhım hazretlerinin la zâle zillü humayetihi 'ale'l - 'alemine memdûda ve fi kulûbi 'ibâdihi memdûda ve 'avâkıbi emrihi Muhammeden ve fi'd-dâreyni mes'ûdames'ûd esmâ-i şeriflerine erişe âtifet-i hüsrevânesinden ve mevhîbet-i şâhânesinden ki âlemîne âmm ve şâmildir ve kâfi ve kâmildir mutazarrî' ve mütevakkî'dır ki ol asl bezrgüvârın izzetine bu diyârın imâretine küşe-i ayn inâyetlerini masrûf ve zerre-i mühr-ı âtifetlerini ma'tuf buyuralar ki saâdet ve vechâni ve siyâdet-i cihânbanî leğine muntehây-ı ümniyyet ve kemâl-i arzu inâyet üzre sebeb ola ve hem bu bende-i fakîr ü hakîr zelîl-i müstemind nâ-güzîr alîli ol kân-ı kerâmetin ve ol mâh sa'âdetin hürmet

(7b) ve izzetine bende ne vazlık yüzünden iltifat-ı şahî ve ihsan-ı Padîşahî olub hazret-i padişah-ı Cem menzilet-i nûşîrevân ma'delet kahramân heybet nerîmân savlet Süleyman hışmet İskender rütbetin deryây-ı âtîfeti ve bahar-ı şefkat ve hürmeti temevvüc idüb katre-i zülâl ihsânı ve mâu'l-hayat kerem bî imtinânı bu bende-i müte'attutun kalb-i suhtesini seyrâb ve şâdân idüb eyyâm-ı devle tinde ve hengâm-ı savletinde gam ve melâl server vucûre ve mihnet ve kelâl istirâhat ve huzû ra mübeddel ola ruzgâr-ı ruzgâr ve tâli' pür-idbâr hodyâr olmayub ne mülâzemet ünvânıyla mag nûn ve ne cihet-i tedsile murheren olabildim

Rubâî : *Eyyâm-i dirâz u her kesî bâ cânî
Â râste bâ sefâ-yî dîl dukkânî
Mahrûm benem bidağ-ı hirmânî
Muharremîn kesbi bi-hane hazâ ef'ânî*

Her zamanda belki her anda gayret akrânla magmûm ve mabûn ve zâr ve sergerdân ve mahzûn olub gezdîm şiddet-i fakr u fâke hod istinhavâne belki dil ve cânî ermişdir.

Rubâî : *Hâhemki hemîşe nâme tahrîr konem
Hâl-i dil-i hod be-şâh tahrîr konem
Lâken çi konem mî-nedânem hod râ
Ez gâyet-i kilet be-çi ta'bir konem*

(8a) belâ her zamanda padişah-ı mekrumet-meâbın ve şah bi hamdet nisâbın en'âm - ı amîmi ve ihsan-ı şemîmi kâffe-i enâma ve havâss u avâma selsebil selsebildir

Beit : *Ey zülâl hâzeri pîş hatme-i nevşeri tû hiç
Rahmeti kûn beruru himmet mahrumem*

Şân-ı kerîm-i padişahîden ve lütf-ı amîm-i şâhdan me'mûl ve mes'ûldur ki inde'l-usûl ayn inâyet-i şehriyâr-ı gerdûn ktidârla menzûr ve hüsn-iriâyet padişâh-ı nâmdarla mesrûr kılına

Nazm: *Ummîd hest kezîn reh bemenzîlî berîm
Çû rahmumâyî heme âkabet hidâyet-î tost
Înâbeti kon u mâ râ be hâl-i mâ megzâr
Kî kârâ hâ heme mevkûf-î yek inâyet-î tost.*

Vaktâ kim oldu set sâdık ve yâr-ı muhik bu kadiyye - i takrîr ve bu sûret-i kıssayı tasvîr eyledi bu fakîr alîl dahî bizâ'at-ı kalîl ile anların işâret-i beşâret nümâlarına muvafik ve imâ-i fizalarına mutâbık ol Sultanu'l-ehfiyâ ve burhan'ül-esfiyânın rûh - ı mürûhundan müstemid ve ol ashâb-ı mekrumet ve erbâb-ı fazîletin

(8b) meâyib zîr destânî zeyl-i afvla setr etdiklerine mu'temid olub menâkıb ve kerâmât ve havârık-ı âdât ve kelimât-ı kudsiyye ve me'ârif-i ünsiyyelerinden kütüb-ı mu'teberede mu'anven olanlardan ma'lûmum olduğu mikdâr bi'l-kusûr ve'l-i'tizâr tahrîre getürdüm vallahu'l-müveffiku ilâ sebîli'r-

reşâd innehu raûfun bi'l-'ibâd ve han-ı şeri'ât ile'l-maksûdi mütevekkilen 'ala's - samedî'l-me'bûd Mukaddime ki havâss ibadillahdan her bilâdda muhtefî olanların a'dâdına nihâyet ve efrâdına gâyet yokdur meşhur *evliyâi tahte kîbâbî la ye'rîfuhum ğayrî* ve maksud *ela inne evliyaellahi la hafşim aleyhim vela hum yahzenim* ⁽⁶⁾ ve mahsus ülaike ketebe fi kulubihim el-imane ve eyyedehum bi ruhîn ve mahsusun hebbe ilallahi Teala el-etkiyau'l ehfiya bunlardır sahrây-ı vücûd imkânîde ala kademi's-sıdk cidd ve ictihâd ve nefisle cihâd tarîkiyle kat'-ı menâzil ve tayy-ı merâhil etmişlerdir ve deryâ-yı şuhûd-ı Rabbânîde alâ tasarrufil – hak libâs-ı beşeriyetten ârî ve hil'at-ı hilkatden mütevârî gavvâs lücce - i uhdiyyet ve gark-ı ka'r-ı semdiyyet olmuşlardır Şeyh Ebu'l-mekârim alai'd-devlet ve'd-dîn Ahmed b.Muhammed es-Semnânî kaddesallahu sırrehu el-azîz bi'l-lutf es-Semedânî

(9a) buyurmuşlardır ki mümkün değildir ki bir kimesne mertebe-i velâyete erişe vedâire-i vilâyete kadem basa illâ Hakk Subhâne ve Teâlâ ve ol hayy ve tuvana anın üzerine bir perde örter tâ anı halâyık gözünden nihân tutar manâ-yı evliyât tahte kîbâbı budur murad kubbelerden beşeriyet sıfatlarıdır ve imkânîyyet na'tleridir kir pâs libâs ve sâir ecnâsdan değildir ve sıfât-ı beşeriyet oldur ki onlarda bir ayb zâhir eder ve yâ bir hünerleri ayb sûretinde bâhir eyler ma'nâyı la ye'rîfuhum gayrî oldur ki tâ bir kimesnenin bânının nûr-ı irâdetle münevver ve âb-ı hakîkatle mutahhar etmeyince ol Allah dostunu anlamaz vallahi dostunu kim idügün fehm eylemez pes hakîkatde anları ol nûr fehm etmiş olur ne anki ol kimesne temme kelâm nitekim envâr-ı nübüvveti ve etvâr-ı risâleti şunlar müşahade edebilurlerdi ki dilleri tâb-ı hidâyetle münevver ve âb-ı irâdetle mutahhar olaydı zirâ bunlar mahbûb-ı bârgâh-ı hazret ve mahcûb serâ perde-i izzetdir serhenk-i gayret bunların saray yerine her biri yol vermez ve dâmen-i ismetlerine her birini sır u payin dest alûdesi ermez. Kema verede fi'l haber: Men seyidu'l-beşeri 'aleyhi meni't-tahiyyatu ekmelûha meni't-teslimatu efdelûha

(9b) evliyaullahi 'araysullah yani Allah'ın velîleri, Allah'ın aruslarıdır pes arus kîbâb-ı izzet ve astâr-ı gayret içinde mestûr ve agyârın gözlerinden ve nâ-mahremelerin meclislerinden devr olur ve bir hikmet dahı oldur ki şeyhül – İslâm ve mürşidü'l - havâs ve'l-avam hazret-i hocâ Muhammed Parisa nevver Allahu masnace' e fi's-subh ve'l - mesâ *Faslu'l-hitâb* nâm kitâbetinde buyurur ki : Melâmet-i halk Hakk'ın dostarının ğdâsı ve âb ve havâsı ve kalblerinin safâ ve incilâsıdır zirâ ki redd – i halâyıkda Hakk Subhane'nin kabûlü eserleri vardır görmez misin ki İblis aleyhi'l-la'neyi melâike kabul etmişdi ve hem ol dahı kendüyi pesend idüb etmişdi ki : *Halakteni min nar* ⁽⁷⁾ çü Hakk'ın makbûlü değildi melâikenin ve kendünün pesendi ona la'net semere verdi ve Âdem aleyhi's-selâm melâike pesend etmeyub ettiler ki : *E tec'alu fiha men yîfşidu fiha* ⁽⁸⁾ ve hem ol dahı kendüsün mukassır görüb etti kim : *Rabbena zalemma enfusena* ⁽⁹⁾ çü Hakk'ın beğenilmişdi melâikenin ve kendüsü

nün adem-i kabûlü ona rahmet semere verdi pes bundan ma'lûm oldu ki makbûl-ı Hakk mehcûr-ı halk olurmuş temme kelâm ve bu mehcûrriyettir ki bunlara hicâb zuhûr ve kîbâb huzûr olmuşdur.

(10a) lâ-cerem bu sultanları ol perdeler içinde kimesne görmez ve şeref-i hizmetlerine hiç bir kişi yüz urmaz illâ şol âşık ve sâdık ve tâlib-i muhikler ki nur-ı irâdetle onların zamirleri münir ve saykal-ı himmetle dilleri âyîne-i nazîr olmuşdur ve bu erbâb-ı hidayetin dahı onları ru'yeti ol nurun ictilâsı ve âyinenin incilâsı mikdârınca olur ve ol mikdar ki görürler ve hizmet-i sa'âdet müncişlerine

⁽⁶⁾ Yunus (10/62)

⁽⁷⁾ A'raf (7/12)

⁽⁸⁾ Bakara (2/30)

⁽⁹⁾ A'raf (7/23)

yüz ururlar ve ol kadar anlardan feth feyzlerin alurlar ve muhtemeldir ki la ye'rifuhum gayrî ey la ye'rifuhum hakka'l ma'rifeti demek ola yani anları kemâl-i ma'rifetle benden gayri kimesne bilmez

ve agâh olmaz zîrâ anlar zâhirlerin zevâhir şerîat ve merâsim-i tarikatle rezâil-i a'mâl vemuhâil-i ef'âl- den mutahhar ve mekârim-i ahlak.ve mehasin ahvâlle münevver kaldıktan sonra bâtınların dahî hakîkatlerine kemâl-i teveccühleri vâsıtasıyla Hakk'ın gayrına iltifatdan tahlîs idüb deryayı uh - diyyette ve lücce-i hüviyette şevâyib-i kuyûd ve meâyib ve cûddan pâk ve tâbnâk etmişlerdir bu sebebdendir ki nicesinin nâsiye-i saâdetlerine ve cebhe-i siyâdetlerine ta'alluk-ı kevneyn denki hakîkat ubûdiyyetten ibâretdir azâdlık rakamı çekilmiştir bunlar anlardır ki

(10b) kendülüklerinden boşalub Hakk'la dolmuşlardır ve mecâzî varlıkların virüb bakay-ı Hakk'la bâkî olmuşlardır.

Mesnevî : *Heme hakk bîned u bî-hıys gerded
Be-keum ez her do âlem bîş gerded
Meşov zâmhâr ey merd-i fuzûlî
Ez in ma'nî ki men gaffem hululî
Hulûl u iltihâd incâ herâm est
Veliken kâr-i istigrâk-i 'âm est*

Lâ-cerem agyâr anların esrây-ı perdesinden ne râz söyleyebilir ve müddeîler anların etvârı lüccesin nice bu bilebilir ki şâhrâh imkanda anlardan ne pey var ne eser ve dârü'l-mülk gün ve mekândan ne nâm var ne haber nitekim Seyyid Kâsım envâr haşrehullahu Tealâ meâl-ibrâz buyurur

Beyt : *Mâ gom şodim der taleb-i hayya lâ yemûl
Kez sâlikân-i reh nehened kes nişân-i mâ*

Bu sultanların içinde bir nicesi kemâl-i ihtifâları ve mezîdâr nidaları sebebiyle vücûd-ı pür cûdların da şekk ve rîb yok

(11a) ricâlu'l-gayb tesmiye olunmuşlardır ve bunlar dahî kimi müctemia ve kimi müteferrika nice cemaât ve firkadır. Şeyhu'l 'ibad ve Gavsu'l- 'ibad Ebu'l-Fadl Muhammed b. Hasan es-Serahsi revvehe ruhehu bi't-teşrifati'l-kudsiyyi *Kitab-ı Keşfu'l Mahcub*'da buyurur ki : Hakk Subhane ve Tealâ berâhin-i nebeviyyeyi ve şevâhid-i Mustafiyyeyi ilâ kıyâmis - sâ'â bâkî kılub her zamanda evliyâyı anun izhârına sebep kılmıştır tâ Hazret-i Muhammed'in sallallahu aleyhi ve sellem sıdkın ayât ve hakîkatının beyinâtı muttasıl zâhir ola âsumandan yagmûr bunların uluvv-ı himmetiyle nâzil olur ve zemînden onlar bunların ikdâmı bereketiyle hâsıl olur ve kâfirler üzerine mü'minler bunların muâvenetiyle nusret bulurlar cihânın imâdı ve gün ve mekânın evtâdı bunlardır hal ve akd ı umûr ve azl ve nasb-ı cumhûr bunların elindedir âlem-i mülk ve melekut Süleymân var bunlara zir - nigîndir ki bunlar rû'y-ı zemînde emîn-i Rabbu'l-âlemîndir ve bunların içinde adedde dörtbin nefer bir cemaât vardır anlara mektûmûn derler ki birbirini anlamazlar ve kendülerin cemâl ve hâlin bilmezler ve cümle ahvâl de kendülerden

(11b) ve a'yen-i nâsdan mestûr olurlar ahbâr buna varid ve evliyânın sözleri müeyyiddir ve bana hod bihamdillahi'l - mülk'ül-mennân bu beyân a'yân olmuşdur ammâ onlar ki ehl-i hall ve akdleridir

ve dergâh-ı Hakk'ın ser-hengleridir onlara ahbâr derler ve onlardan kırkına abdâl ve onlardan yedisine ibrâz derler ve dördüne evtâd üçüne nukbâ ve birisine kutb u gavs derler bu cümle birini bilirler ve umurda biri birinin ezînine muhtâclardır müşâvere kılurlar ve buna dahi ahbâr-ı nâtık ve meşâ yihin kelâmı şâhid sâdıkdır ve ehl-i hakikat ve erbâb-ı tarîkat sıhhatleri üzerine cem' olmuşlardır. Üsvetü'l-Muhtarin ve 'Amdetu'l-Mutabahirin Mevlana Abdurrahman Cami ta'ammadahullahu bi lutfihi's-sami *Nefehatu 'l üns min hadarati'l kuds* adlu kitâbında getirmiştir ki ekâbir-i Horasandan birinin hattıyla bulmuştur ki sene-i selase ve seb'e mie de çün Mekke-i Şerife'de zadehullahu şerefen ziyâretiyle müşerref oldum ol vakt Şeyhü'l-harem Necmeddin el-İsfehânî aleyhi avnullah es-Semedânî idi onların şeref-i hizmetine erişdim ve bir mikdar şeref sohbetleriyle ki şeref tahsîl ettim buyurdular ki sana bu hadîs

(12a) erişmiş midir ve hiç işitmiş misindir ki *inne budelae ümmeti erbe'üne isnâ 'aşere fi'l-'Iraki ve semanîne ve 'işrîne fi's-Şami* ben etdim belâ erişmiştir ve kulağıma dokunmuştur ammâ bu hadîsin mefhumu bana müşkül gelür ki ancak bu tâife Şam'da ve cânib-i Irak'da mı olurlar ve hemen bu iki mevzi'de mi bulunurlar ve gayri yerde bulunmazlar mı Hazret-i Şeyh buyurdu ki Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem cümle-i âlemi iki kısım etmiştir nısfına şarkî ve nısfına garbî deyu ism etmiştir. Irak'dan nısf şarkî ve Şam'dan nısf garbî denmiştir pes Irak ve anın gayri Horasan ve Hindistan ve Türkistan ve sâir bilâd-i Şarki Irak da dahildir ve Şam ve ânın gayri bilâd-i Mısır ve magrib ve gayrehum cümle Şam'da dâhildir nâkil ederler ol vakt benim hâtırına geldi ki hocâ Kutbu'd - dîn Yahya Cami Nişâbü'rî'nin hâlinden suâl ve ona muteallık kıl u kâl eyleyem ben suâl etmeksizin ve istifâr-ı ahvâl etmeksizin şeyh hazretleri cevâb virüb buyurdu ki hocâ Kutbu'd - dîn Yahya ol iki kimesnedendir ki Irak'dadır Sultan erbâbu 't – tahkîk ve burhân ashabu't-tevfîk Şeyh Ekber Muhyiddîn el-Arabî kaddesallahu

(12b) sırrehu bi sırrihi'n - nebiyyi *Fütuhât-ı Mekkîye* adlu kitâbında yüzdoksan sekizinci bâbın otuz üçüncü faslında ricâlü'l-gayben ol yedi kimesneye abdâl demiştir ve ol makamda zikr etmiştir ki Hakk Teâlâ yeryüzünü yedi iklim kılmıştır ve ibâdından yedi kimesnei güzîde eylemiştir ve onlara abdâl deyû okumuştur her iklimi onlardan biriyle hıfz eder ve yine demiştir ben onlarınla Haram-ı Mekke'de cem' oldum ben anlara ve anlar bana selâm verdiler ve onlarınla kelimât etdim fema reeytu fema reeytu ahsene semnen minhum ve eksere şu'len minhum billahi ve yine buyurmuşdur ki bu onların misli kimesne görmedim ve herkez işitmedim meğer Konya'da bir kişi ve hazret-i şeyh yine bir mevzi'i ahir de bu hadîsin tefsirindeki la tekumu's-sa'atu hatta la yukalu fi'l ardi Allah Allah buyurmuşlardır ki murâd-ı Resûl sallallahu aleyhi ve sellem oldur ki kıyâmet kopmaz tâ yeryüzünde kutb kalmayınca ki medâr-ı âlemdir ve dahi müfridîn ki yeryüzünü Hakk Subhane ve Teâlâ onların himmetiyle ve duâlarının bereketiyle hıfz eyler anlar kalmayınca demektir. Zîrâ iktâb isna işrun her kutbun verdi rûz-ı şeb zikr-i hemân Allah Allah demektir.

(13a) ve yine bir yerde ve mevzi-i aharda buyurur ki müferridîn bir cema'âtdır ki daire-i kutubdan hâricdir ve Hızır aleyhisselâm onlardandır ve bizim peygamberimiz dahi bi'setinden evvel onlardan idi ve yine bu tâife-i şerîfenin tertîbinde ve onlardan istimdâd emrinde bazı resâilinde böyle buyurmuşdur : es-Selamu aleyküm ya rical'e'l ğayb , es-selamu aleykum ya ervahe'l mukaddese ya nukeba ya nuceba ya ednad ya imaman ya kutb ya efrad ya ümena e'yisuni ve e'yisuni ve rhemuni ve hassilü emrine kûmû 'ala hevayihî bi rahmeti nebiyyin sallallahu aleyhi vesellemellahu fi'd - dünya ve'l - ahire ve buyurmuşdur ki bunlar şuhûr-ı kameriyyenin her gününde etrâf-ı âlemden birinde olurlar ve etrâf-ı âlemi sekize taksîm etmişlerdir maşrik ve benîni ve cenûb ve Beyrut ve mağrib ve

bâyed ve şimâl ve ayan deyu ad vermişdir ve bu dört beyt bu kadiyyenin tafsili beyânında Hazret-i Şeyh'e istinâd olunur

Ebyât
.....
.....
.....

(13b)
.....

ve hazret-i şeyh yine *Fütuhât-ı Mekkiye*'de buyurur ki evliyâullahdan bir tâife vardır ki anlara Recebiler derler anlar kırk kişidir ne artar ve ne eksilir ve anların hâli oldur ki şehir-i Recebin ve ol mâh-ı mübârekin evvel gününde belki evvel sa'atında şöyle şöyle ağır olurlar ve kendülerin gâyet sıklet üzerine bulurlar güyâ ki gönülleri üzerine kodular hareket etmeye mecâlleri olmaz ve yerlerin den kalkmağa takâtleri kalmaz ne durabilirler ve ne oturabilirler ammâ günden güne anlardan ol sıklet gidüb yine haffet bulurlar ve ol hâlet gidüb tamamistirâhat hâsil ederler çün Şa'bân duhûl eyler sebukbâr olurlar şöyle ki güyâ kaydu benden halâs olurlar ve anlara Receb'de bî-gâyet keşf-i kerâmât ve bî-nihâyet tecelliler ve hârik âdât el verir ve mugayyebâta kemâl mertebede ittîlâ'ları olur Şaban ayında ol hâletler ve ol keşf-i kerâmetler meslûb olur ve gâh olur ki ol ahvâlin bazı ve ol vâki' olan kemâlin bir mikdârı bâkî kalur tâ sene tamam olunca hazret-i şeyh eder.Ben

(14a) Ol tâ'ifeden birini gördüm ve tamâm müşâhede eyledim anda keşf ahvâli revâfiz bâkî kalmışdı ve bu yüzden keşf el vermişdi geçen revâfizdan beri anın yanına gelse ve önünden geçse ol refz üzerine olan şahsı hıncır sûretinde veya kelb şeklinde görürdü ve gâh olurdu ki bir mestûru'l - hâl bir kişi ki hiç kimesne anın mezhebini bilmez ve meşrebini herkez fehmi eylemez anâ uğrardı anâ nazar eylerdi eğer ol şahs râfizî olursa hıncır suretinde veyâ kelb şeklinde görüb ol şahsı taleb (Ana nasihat ederdi) eylerdi ve dönüb iderdi ki gel tövbe eyle ve Hakk Te'âlâ'ya rücû' eyle sen râfizisin ol şahs te'accüb iderdi ve dönüb tövbe eylerdi eğer tövbesinde sâdık ve kavlinde muhuk olursa ol şahsı hemân sûret-i insânda görüb iderdi ki doğru söylersin ve sözünde sâdıkım ve ger kâzib olursa yine hıncır sûretinde görüb ve kizbini yüzüne urub iderdi yalân söylersin ve da'vânda kâzibsin tövbe eylemedin ve cânib-i Hakka rücû' etmedin yine hoca Muhammed Parisa nevver Allahu kabrehu fi's subhi ve'l mesa *Faslu'l-Hitab* adlu kitâbında getürmüşdür ve bu vechile beyân eylemişdir ki Şeyh

(14b) Alaaddîn es-Simnanî kaddesallahu sırrehu'l-azîz bi'l-lutfi's-Semedânî itdi ki ben bi-tarîk el-vâki'a tarîk-i gaybde bir cemâ'at-i müctemi'a müşâhade eyledim ki nefsim anlara meyl ve rağbet gâyetle muhabbet eyledi pes ben anlara selâm virdim ve hoş vechile tevâzu' eyledim bana hüsn-i cevâb ile cevâb verdiler ve lutf u kerâmetle merhâbâ dediler ve ben te'accüb eyledim anların hüsn-i mekâllerinden ve sıhhat-ı hâllerinden nisbetlerin teftîş etdim ve tabakaların sordum. İtdiler: Nisbetimiz sufıyyedir ve tabakamız yedidir tabakatü't-tâlibîn ve tabakatü'l-mürîdîn ve tabakatü'l - âbidîn ve tabakatü's-sâlikîn ve tabakatü's-sâyirîn ve tabakatü't-tâbirîn ve yedinci kutbdur ve ol her zamânda bir olur ve anın kalbi Hazret-i Muhammed üzerine sallallâhu aleyhi ve sellem nitekim kutb-ı abdâlin kalbi kalb-i İsrâfil üzre oldu aleyhi's-selâm ve alâ nebiyyinâ el-kirâm ve şöyle ki gökde iki kutb vardır birine kutb-ı cenûbî ve birine kutb-ı şimâlî dirler ve kutb-ı cenûbîye akreb olan yıldıza süheyl

dirler ve kutb-ı şimâlîye karîb olan yıldıza cedy iderler kezâlik Hakk Subhane ve Te'âla yerde dahî iki kutb kılmışdır ve her birine bir mertebe ta'yîn etmişdir mertebe-i kutb-ı irşâd ve mertebe-i süheydir

(15a) ve bu cirmde ve nûrda yıldızların ekberidir ve mertebe-i kutb-ı abdâl mertebe-i cedîdir ve bu yıldızların gâyetle asgarîdir ve ol ecdendir ki kutbu'l-abdâl ekser nâsın gözlerinden muhfî olurlar ve bunların adedleri üçyüzaltmışaltıdır sene-i şemsiyye adedince takriben lâ-tahkîkan dahî vilâyet-i kutbu'l-irşâd vilâyet-i şemsiyyedir ve hem eyyâm-ı şemsiyyenin a'dâdın kesr ki rub' yevmdir anın hakkıdır zîrâ sene-i şemsiyyenin eyyâmı hesâbda üçyüzaltmışbeşdir dahî rub' gayr-ı tâmdır bir gün ve bir giceden dahî bunların ezvâcı ve evlâdı ve esbâbı ve emlâki ve emvâli vardır ve bunlara nâs hadd ve inkâr ve izâ ve bâşlarına dürlü dürlü belâ ve kazâ iderler nitekim enbiyayı aleyhimü's-selâm ve alâ nebiyyinâ iderlerdi ve Resûl'den sallallâhu aleyhi ve sellem mervîdir ki buyurdu : *Ma uziye nebiyyim misle ma uziytü kattü* ya'ni hiç bir Nebi izâ olunmadı ben izâ olduğum gibi ve yine bunlar enbiyânın aleyhimü's-selâm halîfeleridir halkı Hakka davet etmekte ve râh-ı sevaba irşâd ve delâlet etmekte ve hem bunları Hakk ma'rifetle kimesne bilmez ve ahvâllerinden ve kime kimse haberdâr olmaz illâ şol kimesne bilur ki Hakk subhâne ve Teâlâ anın kalbini mutahhar ve dide-i basîretini münevver ide ol nûrta ki fâ'izdir

(15b) Şol sıfatdan ki anâ ismü'l-mürîd dâldir pes ol kimesne ilâhî nûrta ki ayn-ı basîreti münevver olmuşdur ve küdüret-i dünyeviyyeden âb-ı sıfat mütahhar olmuşdur anları kubbeleri altında görüb bulur ve anlar ne asl-ı Sultân idüğünden agâh olur ve hem anlardan her birinin beşeriyete lâzım hayâtlarından bir kubbesi vardır ki anûn sebîliyle ağıyârın gözünden mahcûbdur ve dergâh - ı Hakk'da her biri mahbûbdur ve her kim kutb'ul-irşâdı ve halîfelerini görüb bile kutbu'l-mürîdinde dahîl olur ve anların kemâlâtıyla muttasıf olub kâmil olur ba'dehu vilâyet kutb'ul-aktâb-ı kame-riyyedir tabakaları altıdır. Nitekim İbn-i Mes'ûdun Radiyallahu anh rivâyetinde gelmişdir ki Rasûl sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu *İnne lillahi selase miati nefsin kulubuhum 'ala kalbi Âdem(a.s.) ve lehu seb'etu kulubihim 'ala kalbi İbrahim(a.s.) ve lehu hamsetu kulubihim 'ala Cebrail(a.s.) ve lehu selasetu kulubihim 'ala kalbi Mikail (a.s.) ve lehu vahidü kalbin 'ala kalbi İsrâfil(a.s.) . Küllema mate'l vahidü mine's selaseti ebdelellahu Teala mekanehu mine'l hamseti ve küllema mate'l hamseti ebdelellahu mekanehu mine's seb'eti ve külle - ma mate vahidün mine's seb'eti ebdelellahu mekane hu mine'l erbe'in ve küllema*

(16a) *mate vahidün mine'l erbe'in ebdelellahu mekanehu mine's selasemieti ve küllema mate mine's selase- miati vahidün ebdelellahu Teala mekanehu min 'ammeti'l müslimîn bihi yedfe'u azze ve celle el belae min hazîhi'l ümmeti.* Temme kelam. Pes mazmûn hadîsden ma'lûm oldu ki bunlar altı tabaka imiş evvelki tabaka üçyüz nefis imiş, ikinciye kırklar, üçüncüye yediler dördüncüye beşler, beşinciye üçler, altıncıya kutbu'l-abdâl dirler her kaçın kutb vefat etse ve dâr-ı dünyâdan dâr-ı ahirete intikâl eylese üçlerden biri yerine bedel olur üçlerden birinin yerine beşlerden ve beşlerden birinin yerine yedilerden ve yedilerden birinin yerine kırklardan ve kırklardan birinin yerine üç yüzlerden ve üç yüzlerden birinin yerine âmme-i müslimînden olur ve bunların sebebiyle Hakk Subhane ve Teâlâ belâyı bu ümmet den def eyler ve onların yüzü suyuna ümmet-i Muhammed'den kazâyı ref eder sadake Resulullah. Ve 'an Ömer(r.a)ennehu kale: kale Resulullah (s.a.v) : *İmellahe 'azze ve celle le yedfe'u bi'l - müslimi's - salihü 'an miati ehli beytin min ciranîhi el-belae⁽⁹⁾* yani Hakk Subhane tahkık-ı def eyler bir müslim-i

(9) Ebu Nuaym Hiyetü'l-evliyâ Beyrut 1968 c I s 9

salih sebebiyle konuşmalarının yüz ehl-i Beytinden belâyı andan sonra ibn-i Ömer radiyallahu anh

(16b) bu âyeti okudu : *Velevla def'ullahi'n nase be'dehum bi ba'din lefesedeti'l ard* ⁽¹⁰⁾ el ayeht yani Hakk Sub hane ve Teâlâ ekser nâssın ba'zısını ba'zısıyla def' etmese yeryüzü fesâda varırdı ve yine şeyh Alâaddîn es-Semnânî rahmetullah buyurur ki anlardan keramât-ı ıyâniyye müşâhade olur tayy-ı arz gibi ve havârik-ı adât-ı rabbanıyye zuhûr eyler sefinesiz ve bilâ cibre-i azîm suları geçmek ve sâyeler yeryüzünde görünmemek ve a'yân-ı nassdan muhtefî olmak ve bir târ makamdaki ehl-i şehâdetle memlû ve gâyetle dopdolu olmuştur anlarıyla cem' olunub bedenleri onların bedenine mulâsik olmamak ve avazları istimâ' olunmamak gibi ma'ahaza mecâlisde bülend avazi ile Kur'ân okurlar ve eş'âr ilâhî inşa ederler ve raks kılurlar ve ol halde ağlarlar ve himmetleriyle nefse munkalib kılurlar ve havâyic-i müslimîne kıyâm gösterirler ve cemî sîretleri ekül ve şurub ve libâs-da ve sâir âdâb ve etvârda sufiyye sureti üzerinedir benum yanımda şöyledir ki Sufiye bu sireti onlardan ahzetmişlerdir ve onların himmetiyle bu tarîke Sulûk eylemişlerdir ve bu tâifenin bezlâsı vardır nas içinde ve köhne libas ve pelâs için de yürürler anlar ol bedelâtı bilurler ve ol

(17a) budalâ ânları bilmez Hazret-i Bilâl Radiyallahu anh Resul Sallallahu aleyhi ve sellem zamanında ve ol murteza ve müctebâ devrinde ol budalâ-yı seb'adan idi ve hem anları ehl-i şehadetten ve erbab-ı basîretten kimesne görmez illâ bir kişi kaçan ol kişi vefât etse ve dâr-ı dünyadan dâr-ı âhirete intikal eylese Hakk Subhanehu ve Te'âlâ ânın yerine bir kişi dahî gönderir anınla musâhabet ve ulfet ve münâsebet ve biri birine muhabbet ve meveddet ederler Resul Sallallahu aleyhi ve sellem zamanında ol kimesne Huzeyfe-i Yemânî aleyhi ünvanu'llah es-Semedânî idi. Ashab-ı Rıdvânullah-ı aleyhim içinde sâhib-i sırr-ı Resûl olmağla meşhûrdur. Resul Sallallahu aleyhi ve sellem ân-lardan selâm götürdü ve yine ânları Resul Sallallahu aleyhi ve sellem ile cem ederdî ve ânlarla bile namâz kılurdı ve ahkâm-ı şerâyi' o ger nurları ma'a hâza Huzeyfe'den gayrı Radiyallahu anh kimesne ânları bilmezdi ve herkez fehm eylemezdi. Ve hem ânlar enbiyâya mütaba'ât ve ânlardan sti'anelle ve şerâyi'ine temessükle ve kelimet-i şehâdete ikrârla me'mûrlardır ve bunlar dahî beşeriyette bizim gibi yerler ve içerler ve tebevül ve te'ayyüz ederler ve hasta olurlar ve ilaca mübaşeret kılurlar ve tezvîc ederler tabaka-ı

(17b) abdâla duhûl etmezden evvel onların dahî evlâdı ve büyütu ve emlâki ve emvâli olur lâkin bunlardan hurûc ve abdâl dâ'iresine duhûlden sonra terk ettikleri nesneye avdet etmezler ve evlâd ve evvâcla ülfet ve müsahabet kilmazlar ve senet-i nikahın ri'ayetinde mübâlağa kılurlar ve gâyet de kaviyy sa'y ve himmet gösterirler bir mertebedeki bir avret anlara dâhil olsa isterlerki bir gün ve ya bir hafta tezvîc eyleyeler ve hakkını vereler ba'de ânı terk edeler kezâlik cemî' sünen-i merviyenin ru'âtında mübâlağa ederler ve ihtimam gösterirler ve'l-hâsıl sa'yda kusûr komazlar ve Hazret-i Şeyh etdi ki be durusti ben ânların her tabakasına bir âdem verdim ve ânınla her birini yâd eyledim tabaka-i ûlâya âbdâl sâniye ebtâl sâlise seyyâh rabi'a evtâd hâmıseye efrad sâdiseye kutb didim. Resul sallallahu aleyhi ve sellem zamanında kutb'ul-vakt Assâm Radiyallahu anh ki Üveys Karânî'nin ammisi idi ve ol-rahman isminin min haysü'l-izâle tecellisine mazhar-ı hâs idi nitekim Resul (s.a.v.) aleyhi ve sellem Allah isminin ki ism-i zât ve müstecmi' cemî' sıfatdır tecellisine mazhar-ı hâs idi pes ol sebebden

(18a) Resul sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu: *İnni vecedtu'r- Rahmâne min kabeli'l Yemen* ⁽¹¹⁾ yani

⁽¹⁰⁾ Bakara (2/251)

⁽¹¹⁾ Keşfü'l-Hafa, c I, s 260

be durusti ben Rahmanın nefesini Yemen tarafından buldum. temme kelâmehü ve Şeyh Ebu Abdullah es-Sermedî şerefallahu Te'âla bi't-teşrîfât es - Sermedî buyurur ki be durusti bu tâifenin sâ'ir ümmet üzerine faziletleri kesret-i savm ile ve salavatla değildir. Lakin hüsn-i halk ve sıdk ve vara' ve hüsn-i niyyet ve halka nasîhat ve selâmetü'l-kulûb Licemi'un-nâs ve Hakk'ın rızası üzere olmasıyla kema kale nebî sallallahu aleyhi ve sellem: *inne budelae ümmeti lem yedhulu'l cennete bi kesreti savmın ve la salatin ve lakin deheluha bi rahmetillahi Teala ve selameti'l kalbi ve sahaveti'l enfusi ve'r rahmeti li cemü'l - müsîmin* sadaka Resullullah sallallahu aleyhi ve sellem temme kelâmehü ve hemân bu hadîsin mislidir ki Ebubekir Sıddık Radiyallahu anh hakkında buyurdu: *ma efdeleküm Ebu Bekr bi kesreti savmın ve la salatin innema feddeleküm bi şeyin ve kerra fı sadrihi ya'nî Ebu Bekr'in sizin üzerinize fazileti kesret-i savm ve salavatla değildir belki şol sekine iledir ki göğsünde vardır Ba'de bilgel ve âgâh ol-kıl bu tâ'ife-i şerife bi-eserihim eşref-i kabâ'ilden olmak ve beni felâ olmak lâzım ve değil ve ba'zı bilâda ve kurâyâ mahsus olmak mühim değil nitekim*

(18b) dahî buna nâtik ve şâhid-i sâdıktır. Kâle Amr b. As Radiyallahu anh semi'tu Resulullah Sallallahu aleyhi ve sellem yekûlu *cihaden 'ayre seradin ela inne evliyae minküm leysü bi beni ebi fulânin ve lakin evliyâi minküm el-muttekinne ve men kanü ve haysu kanü* ma'lum oldu ki bu sultanlar ki kıbâb-ı beşeriyet ve astâr-ı izzet içinde muhteftlerdir. Her yerde olurlar ve her sûretle yürürler ve filân bin filân olmak lâzım ve emr-i mühim olmaz ve halâyıkûn hizmetlerinde bulunurlar ve maslahat zamanında nâsa görünürler ve nâs ânlarla îzâ ederler ve başlarına belâ getürürler nitekim Resul zamanında Sallallahu aleyhi ve sellem Üveys el-Karanî hazretleri böyle idiğü zikr olunur. **Menâkıb-ı Hazret-i Üveys bin Âmir el-Karânî Radiyallahu anh** : Ol bir cevher-i şerîf ve unsur-ı latîf idi ki kendüyü halayık içinde melâmetle ihfâ ve vücud-ı mecazı sîn-i nâr-ı muhabbetle ifnâ etmişdi. pervâne-i şem' aşk-ı hayret ve ferzâne-i nat' ve hâlet idi mahbub-ı hazret ve makbûl-ü'd-da'vet idi sahab beşeriyet altında mesdûl âfitâb âlem-i tâb idi ve kıbâb-ı hilkat içinde mesbûl şeriyâr-ı kâmyâbdı hemdem

(19a) nefesi rahman ve hem nefes-i subh-ı irfân idi. Şeyh Ferîduddin el-Attâr Rahmetu'llah-ı melikü'l - gaffâr **Tezkire'** sinde; *inni le ecidu'r -Rahmane min kibli'l-Yemen* ⁽¹²⁾ hadîsin Hazret-i Üveys Radiyallahu anh zikrinde îrâd eyledi. Ve yine ol mahalde buyurdu ki hıvâce-i enbiye salavatullahî aleyhim ve alâ nebiyyâdan rivâyet olundu ve hikâyât kılındı ki yârin kıyamet gününde Hakk Te'âlâ yetmiş bin ferîşte halk eyleye Üveys suretinde tâ-Üveys ânların içinde Arasat'a gele ve cennete gire herkes ber - âferîde âna vâkıf olmaya ve ânın ahvâlini kâşif olmaya tâ bu ortada Üveys kangıdır bilinmeye zîra saray-ı dünyâda Hak Te'âlâ kubbe-i tevârî içinde ibâdet ve astâr-ı izzet altında tâ'at ederdi ve halkdan kendiyü ba'id tutardı ve mağaza ve halvet yerlere kaçardı âhirette dahî ağıâr gözünden mahfûz oluserdir ve ânı kimesne görmeliserdir ki evliyâi tahte kıbab-ı la ye'rifuhum eğer su'âl ederlerse ki ehlu'llahın dünyâda muhtefî olduğunun sırrı zâhir ve hikmeti güneşten rûşen ve bâhirdir. Zîra iltifât-ı halâyık ve kabûl-i nâs huzûr ehline kesret ve birer maksûd-ı hakikiyye vusûlüne sâliki ne mâni' olur nitekim

(19b) Şeyh Ebu Sa'id Ebu'l - Hayr tayyarallahu rûha fi Me'ârici's-seyr buyurur

Kıt'a : Âşinâi-yi halk derd-i ser est
Munkati' aş tâ nedâmendet
Serd-i her der megerd behr-i tama'

⁽¹²⁾ Keşfü'l-Hafa, c I, s 260

*Tâ zi her der çü seg nedânendet
Egeret hîn şevad eger cevân-i dil
Sadr cûyi u kalb hânendet
Ver neşevî gûşe-gûr çîn ebrû
Ber ser u dîvânâ nişânendet
În heme cidd u cehd hâcet nîst
Â nki rûzist mîresânendet.*

Amma rûz - i âhirette ve ol cây-ı izzette bu âfat-ı hod-mefkûd ve iş bu hâlât gayr-ı mevcûd pes anda ihtifa niçün olur. Cevab, vallahu'l - muvaffak bi's-sevâb oldur ki erbab-ı tahkîk buyurmuşlardır ki dâr-ı dünyâdaki ameldir ki âhirette ayân olur ve bundaki haldir ki ânda mülk olduğunu beyân olur ve her kişi nin zend-i kânîsi nunûyin üzerine olursa vefâtı dahî ânın üzerine olur ve nunûyin vefât ederse yine ânın üzerine haşr olur. Nitekim Hadîs-i nebevî 'ala kailiha tahfu's semaya bu manada vâridir *temutune kema te'îşîn ve tehşurune kema temutune*

(20a) sadaka Resulullah pes çün Hazret-i Üveys Radiyallahu anh dâr-ı dünyâda kemâl-i ihticâb ve halâyıktan ictinâb üzerine oldu lâ-cerem yevm-i kıyâmette ve ol dâr-ı sa'âdette dahî ol - vechile haşroldu kuva-yı ruhaniyyesinin suveriyle buluşub ve i'mâl-ı hasenesenin melâikesine karışub ebsâr ehl-i ârasat'dan ihtifa buldu ve yine Şeyh Attar tâbet 'atretehu buyururur ki haber-i garîbde ve hikâyet-i acîbde gelmiştir ki yârın kıyâmet gününde hoca-i enbiya Salavatullahi aleyhim ve 'alâ nebiyyina cennette köşkünden taşra gele şöyle ki bir kimse bir kimsei taleb eyler gibi ve bir ehl-i hâcet bir mühimmi olan kimesnei ister gibi hitâb gele ki ne istersin ve kimi taleb eylersin ve yine kim Üveysî nidâ erişe kim zahmet çekme şöyle ki dâr-ı dünyada ânı görmedin bunda dahî görmezsin ve ânda müsâhabet eylemedin. Bunda dahî eylemezsin diye kim ilâhi kindadır fermân erişe ki fi mak'-adi sıdkin yine diye kim ol beni görür mü ve temâşa kılır mı gerü fermân gele ki ol kimesne beni görür seni niçün görür ve niçün

(20b) temaşa kılır ya'ni çün dâr-ı dünyâda senin vasitanla bana erdi şimdi seni görmeğe ve seninle musahabet kılmağa ihtiyacı yoktur ve Hazret-i Mevlâna Şeyh Abdurrahman el-Câmi-Rahmetullah *Kitab-ı Şevâhidü'n - Nübüvve li-Takviyyetü ehl-i Fütüvve'nin* ahirinde rûkn-i sâbi'ada tâbî'inden sâdir olan kerâmâtın ve havârik-ı âdâtın zikrinde Üveys Radiyallahu anh menkıbetinde getirmiştir. Bir gün Emîrül-Mü'minîn Ömer bin el-Hattâb Radiyallahu anh eyyâmında mevsim-i hacda halâyıka itdi ve hitâb idüb dedi kim ayâğ üstüne gelünüz illa ehl-i Kûfe ve yine itdi ehl-i Kûfe otursunlar illâ Murâdiler ve gerü itdi ki Murâdiler otursunlar illa karnîler değil pes hemân bir kimesne ayak üzerine kalktı ve bir mikdar ora durdu ki ol kimesne Üveys'in ammîsi Üneysdi Radiyallahu anhümâ ve emîri'l-mü'minîn Ömer Radiyallahu anh Üneys'den sordu ki Üveys'i bilir misin ve hiç işitir misin Üneys itdi sen ne sorarsın ve ânı niye istifsâr eylersin ki ey emîr'el-mü'minîn bizim ortamızda ve kabâilimizde vallahi andan daha dânîrîn ve divânîrîn ve muhtacin kimse yokdur ve Ömer Radiyallahu anh

(21 a) eğildi ve etdi semîtu Resulellah sallallahu aleyhi ve sellem yekulu *yedhîlu el-cennete bi şefa'atîhi mislu Rabi'ete ve Mudarrin* ⁽¹³⁾ sadaka Resulullah ya'ni işittim Resul'den ki buyurdu ki: Cennete dâhil oliserdir ânın şefâatiyle ümmetimden Rebi'a ve Mudar kabilesi adedince kimesne Hürrem

⁽¹³⁾ Suyuti, Cami'u's-Sağîr, ter. İsmail Mutlu ve diğerleri, İstanbul 1996, c II, s 482

bin Hayyan Radiyallahu anh itdi çün emiri'l-mü'minin Ömer'in radiyellahu anh bu haberi bana erişti derunuma ânın müsâhabeti arzusu düştü. Küfe'ye azm eyledim ve etrafını teferrüc kıldım ve olduğı yere vardım ve benim herkez ânınla müsahabetden gayrı ol yerde maksudum yoğ idi nâgah bir gün öğle vaktinde Fırat kenarında erişdim gördüm abdest alır hemen ânı göricek bildim ve üslubun dan intikal etdim zîra sıfatların işidip durdum ve ahvallerin bir mikdar bilüb durdum erişib selâm verdim mülâyemet ve mülâtefet eyledim selamım aldı ve hayli lütuf gösterdi diledim ki müsafaha idem müsafaha etmedi ve dönüb itdim yerhamukellah ya Üveys ve 'efere leke keyfe ente ba'de benim üzerime ağlamak hücum etdi ki ânâ vardı ve derunum ol hâletle doldu ve ol dahî ağladı ve ciğerim nâr-ı

(21b) mahabbetle dağladı çün ağlamaktan fâriğ olduk ve bir zaman tahammül kıldık itdi heyyake Allah ya Hürrem b. Hayyan keyfe ente ya ehi beni sana kim delâlet etdi ve seni bunda kim gönderdi itdim Hüdâ-yı Teâlâ ve ol a'lîm ve dâna itdi la ilahe illallah subhane Rabbina in kane va'du Rabbina le me'ula pes Hürrem bin Radiyallahu anh ider ba'de ândan sordum ki benim âdımı ve atam adı nı neden bildin ve neden böyle hitab eyledin halbukim bundan evvel seni görmeyüb durdum ve müsahabet etmeyüb dururdum etti ki nebbeeni 'alimu'l habir ya'ni al dâna ve haberdâr Tanrı bana haber verdi temme kelâmehu ya'nî münasebet-i ruhaniyye ba'zı zevâtta şöyle kuvvetlü ve nihâyet-i mertebe şiddetlü olur ki ta'allukât-ı cismâniyyeleri ânlara hicâb olmaz her bâr kim biribiriyle mülâkât etseler ve her cende ki müsâhabet ve müsâfât etseler tasfiye-i bâtımları sebebiyle ol münasebet-i ezeliyyeleri ve ulfet lem yezilleyeleri zâhir olur ve hâricden ânlara ilâm olmaksızın birbirini bilürler ve âşına gibi müsâhabet kılurlar ve bu hakîkatte Hakkın ânlara ilâmı olur ve kerem ve lütuf ve in'âmı olur nitekim

(22a) Abdullah bin Selâm Radiyallahu anh Resul aleyhi's-salâtu ve's-selâm Medîne'ye gelicek ve mübarek cemâlin göricek etti vallahi bu yalancılar yüzü değıldir bu Hakk'ın şübhesiz resûlûdür ve mahbûb ve makbûlûdur ve bu ma'nâda buyurmuşlardır

Beit : *Lev lem yekim fihî ayatın mübeyyinetin*
Le kâne manzaruhû yünebbike bi'l-haber

yine menâkıbe gelelim çünkim Üveys radiyallahu anh bu kelâmı dedi ba'dehu bazı sözler söyledi âhir mev'izesinde etti. Mate Muhammed (s.a.v.) ve mate Ebu Bekr halifeti resulillah ve mate ehi ve sadiki Ömer b. Hattab ben ettim Rahman Allah henüz Ömer vefât etmemişdir etti belâ vefât etti ve anın vefâtından Hakk Teâlâ bana haber verdi ve andan sonra dahı sözler söyledi ve bana hayır dua eyledi ve sonunda etti es-selâmü aleyk verahmetullahı ve berekâtuhu minba'd dahı seni görme- sem ve müsâhabet eylemesen gerekdir hemân revân oldu ve önümden yıl gibi revân oldu diledim ki birkaç kadem bile giydim ve bir mikdâr baba ta'zîm idüb bile eyledim komadı ardınca ağladım ve nazar eyledim tâ Küfe'nin

(22b) mahalleleri içine girdi ve gözümden oldum gaib oldu ba'dehu her ne kadar taleb eyledim hiç andan eser bulmadım ve nâm-ı nişan ve haber bulmadım amma bana hiç bir hafta geçmezdi ki anı bir kerre düşümde görmeye idim ve âlem-ı ru'yâ da müsâhabet etmiye idim ve şeyh Ferîduddîn el-Attar aleyhi'l-mülkü'l-gaffar böyle nakl eyler ki Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki benim ümmetim içinde bir mürd vardır ki Rabi'â ve Mudar kabîlesinin koyunlarının tüyleri adedince ana yevm-i kıyametde ve ol dâru's-saâdetde şefaaf Üveysdir ve şöyle ki derler ki Arab'da bu iki ka-

bîle gibi koyunları çok kabîle yok idi ashâb-ı rıdvannullahi aleyhim ecmaîn etdiler yâ Rasullallah ol mürd kimdir etti abdun min abîdillah yani bir bendedir Allah'ın bendelerinden ettiler cümlemiz Hakk'ın bendeleriyiz anın adı nedir etti ki Üveys ettiler ki handedir buyurdular ki karenedir ettiler ol seni gördü mü ve musâhabet eyledi mi buyurdu ki zâhir gözüyle görmedi ve soru musahabet eylemedi ettiler acebdir ki âşıkın ola senin hizmetine gelmeye ve gelüb musahabet kılmıya

(23a) buyurdu ki iki sebebden biri galebe-i halden ikinci şer'îmin ta'zîminden bir âcize mü'mine anası vardır ki gözlerine hâle gelmişdir ve eli ayağı amelden kalub sust olmuşdur gündüz Üveys deve güder ve anın ücretini kendüye ve anasına nafaka eder ashab-ı rıdvânullahi aleyhim ecmaîn ettiler biz anı görür müyüz ve müsâhabet edebilir miyiz Sıddıka radiallahu anh etti sen anı görmezsin ve musahabet eylemezsin ammâ Faruk ve Murtezâ ânı görürler ve şeref-i sohbetiyle müşerref olurlar ve ol kıllu kimesnedir sol pehlûsunda ve eli ayasında bir nice akçe gibi noktalar vardır ve ol beres aklığı değildir çün anı bulasız benim selâmım âna irişdiresiz çün Resulullah Sallallahu aleyhi ve sellem hazretlerinin dâr-ı bakâya irtihâli ve ol makam-ı a'lâya intikali karîb oldu ettiler yâ Resulallah bu senin murakka'ımı kime verelim ve kime giydirelim ve buyurdular ki Üveys Karanî'ye Resûlullah Sallallahu aleyhi ve sellem'in intikâlinden sonra Faruk ve Murteza radiyallahu anhumâ Kûfe'ye geldiler ve bir nice gün anda ikâmet ettiler

(23b) Faruk radiallahu anh hutbede etti ki yâ ehl-i Kûfe hiç sizin mâbeyninizde ve Karen'den yanınızda kimesne var mıdır ettiler bela pes bir kavmi anın huzûruna götürdüler ve cümlesi gelüb huzûruna oturdular Faruk radiyallahu anh anlardan Üveys'i sordu ve kandadır deyu pürşîş haber eyledi ettiler biz anı bilmez ve herkez ol vechle kimesne gelmez Faruk radiallahu anh etti şer' bana haber vermişdir ve anın ahvâlin tafsîlan demişdir ol güzâf söylemez meğer siz anı bilmezsiniz veyahûd işitmezsiniz içlerinden biri etti ol ne hakîrdir ki emîrül-müminîn anı taleb eyleye ve andan haber sora bir divâne ahmak dervîşdir halkdan ve haşâ Faruk radiallahu anh etti anı taleb ederim ve ânı isterim Kandadır Ol kişi etti Urene vâdisinde deveçilik eyler ahşâm etmeğın ve yer ve rûz gider bir şurîdedir mâ'mûr yerlerde karar etmez ve kimesne ile sohbet ve ülfet eylemez ol nesne ki merdümle yer ol yemez ve gam ve şâdi nedir bilmez çün merdümle ağlaşırlar ol güler ve çün bunlar güler ol ağlar Ömer radiallahu

(24a) anh etti ben dahı anı isterim ve sizden anı taleb eylerim Pes Ömerü'l-Faruk ve Aliyyü'l-Murtazâ radiallahu anhumâ ol mahalle vardılar ve Üveysi radiallahu anh namazda buldular ve Hakk Teâlâ bir ferîşteh göndermişdi ki anın develerin gözlerdi ve her kanda kim giderlerdi izlerdi çün Üveys radiallahu anh âdem geldiğın hissetti namazın muhtazar eyledi çün selâm verdi Faruk Radiyallau anh adın nedir dedi itti Abdullah Faruk etti cümlemiz Hakk Teâlâ'nın ve ol hâlikü'l-arz ve's – semânın bendeleriyuz mahsûs adın nedir ve pederin koyduğı ism ne vechledir etti Üveys Faruk radiallahu anh etti sağ elünü göster gösterdi ol aklık ki sallallahu aleyhi ve sellem nişan vermişdi gördü ve öpdü ve şeyh Muhyiddîn el-Arabî kaddese sırrehu rûhu'l-kudus nâm *Risâle*'sinde buyurdu ki ol-vakt ki Ömer radiyallahu anh sordu ki adın nedir Üveys etti Abdullah Ömer ve Ali radiallahu anhumâ ettiler tahkîk biz biluruz cümle ehl-i semâvât ve arz Allah'ın ve ol yüce dergâhın kullarıdır pes anân

(24b) ve baban koduğı adın nedir ve nicedir anı beyan eyle ve gül gibi âyân eyle etti ya hazanı ma turidani ileyye yani yâ iki kişi ne istersiz ve ne taleb edersiz benden ittiler Muhammed Resûlullah Sallallahu aleyhi ve sellem bize Üveys el-Karanî vasf eyledi biz tahkîk bildik Müyunun hurmetini

ve çeşminin şehletini yani gözünün alâhlığını ve dahı Rasûl bize haber viridi ve ahvâlini tafsîlen i'lâm eyledi senin sol omuzunda bir lema'-ı beyza vardır pes anı bize göster eğer sende var ise sen olsun tâ göricek yüreğimiz rahat olsun pes omuzun kaldırıp gösterdi ve anlara temâşâ ettirdi ol lem'a-i beyzâ zâhir oldu pes Ömer ve Ali radiallahu anhumâ anı öpmeğe yoğruşrlar ve dönüb ettiler ki biz şehâdet ederiz ki sen Üveys Karanî'sin tüm kelâma pes Ömer radiallahu anh etti Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurmuşdur ki benim ümmetim için duâ eylesin ve anları da unutmasın Üveys radiyallahu anh etti müslümanlar için dua etmeye yâ Ömer sen evlâsın ve cümleden sen lâyük ve uhrâsın

(25a) zirâ yeryüzünde senden azîz bende yokdur Faruk radiallahu anh etti ben hod bu işi işlerim amma sen Resûlün vasiyyetin yerine getür ve ümmetinin maslahatın bitür Üveys radiyallahu anh etti yâ Ömer! evğât nazarıyla şayed ol kimesne ben olmayam bir âhir evlâ Faruk radiyallahu anh etti Resul sallallahu aleyhi ve sellem bize senin nişanların vermişdir ki gördük ve temâşâ eyledik pes senin kim idüğünü bildik Üveys radiyallahu anh etti imdi Resûlün sallallahu aleyhi ve sellem murakka'ın vir tâ duâ eyleyem ve hazret-i Hakk'a tazarru' edem murakka'ı anlar ona virdiler ve dönüb ettiler ki dua ile pes bir pâre onlardan irak kendi murakka'ı şöyle kodu ve yüzü yere urub etti ya Rabb bu murakka'ı giymezin tâ cümle ümmet-i Muhammed'in günâhın bağışla nice ki Peygamberin bu araya havâle eylemişdir ve anın elçisi Faruk ve Murtezâdır hizmetlerini yerine getürdüler heman iş senin hazretine kalmışdır hâtıfdan avâz geldi ki şu mikdârın sana bağışladım murakka'ı ki etti cümlesin isterem ve senden cemî'isin taleb eyleyem geru hitâb geldi şu kadar bin

(25b) dahı bağışladım ve günahların afv eyledim yine etti cümlesin isterem ve cemî'isin isterem bu vechle söylerdi ve cevâb gelirdi vakta kim Üveys eğlendi Faruk ve Murtezâ radiallahu anhumâ sabr edemeyüb ve bir miktar nefslerine haber edemediler ettiler görelim ne eyler deyub ileri vardılar ve nazar saldılar çün Üveys radiallahu anh anları gördü ah niçün geldiniz deyü bî huzur oldu eğer bu gelmeniz olmasaydı murakka'ı giymezdim ki cümle ümmet-i Muhammedi taleb etmişdim ve cümlesinin günâhın bağışlamasına sa'y eylemişdim bir mikdâr sabr etmek gerek idi çün emîru'l-mü'minîn Ömer radiallahu anh bu hâli müşâhade etdi ve anı gördü ki bir deve kilimi giymiş ve bâş açık yalın ayak olmuş ve onsekiz bin âlemin hıvâceliği ol kilim altında mevcûd kendüsünden usandı ve hilâfet emrinden gönlü tavîyydi ve itdi ki kimdir bu hilâfeti benden bir kesredeye satın ala ve beni bunda halâs eyleye Üveys radiallahu anh etti ol kimesne ki aklı olmaya ve akl da'vâsın etmeye ne satarsın feragat eyleye

(26a) Tahir kime gerek ise kabul eyleye, bey' ve şera ortada ne işe gerektir Pes sahabe feryad ettiler ki bir nesne-i siddikdan kabul eyledik nice red edersin ve ne vecihle bey' eylesin ve bu denlû Müslümanların emrini zâyî' etmek olmaz ve rah-ı Hakkı koyup gayrı yola gitmek olmaz senin bir günlük adlin bin yıllık ibadet üzere şeriftir pes Üveys Radiyallahu anh murakka'ı giydi ve dönüp Faruk'a etti Rabi'a ve Mudar koyunlarının tüyleri addince bu murakka'ın berekâtında ümmet-i Muhammed'in günahlarından geçdiler ve fevz ve hidayet ve saadetler âtâ kıldılar bu yerde mutasavvırdır ki bir kimesne hâtırına getire ki Üveys Fâruk'tan Radiyallahu anh artuğmuş evvela öyle değildir amma hassiyet Üveys Radiyallahu anh kemâl-i tecrid idi Faruk Radiyallahu anh cümle fezail ve cemî' hasâ'il vâir idi istedi ki kemal-i tecrîdi dahı ola ve ânı dahı tekmil ide ve Peygamber aleyüsselâm pîre – zenlerin kapusun urdu ve lütf ü tevazu'la iderdi ki Muhammed-i duanızda yâdediniz ve onunla gönlünü şâdediniz. Nitekim *Esrarnâme*'sinde Hazret-i Şeyh Attâr Rahmetullah

(26b) bu manada nazımla buyurmuştur

Nazm : *Der-i her pîre-zen mî-zed peyamber
Ki ey zen der du'a bâ yâdem âver
Bebîn tâ hod çi kâr-i müşkil oftâd
Ki hâhed âfitâ bez zerre feryâd
Yakîn mîdân ki şîrân-i şîkârî
Derîn reh hâstend ez mîr yâri.*

Eğer su'âl olunursa kadiya dahi müşkil oldu ve ziyade süvâr göründü zira peygamber ki hak subhanehu ve Te'âla günahların mukaddemîn ve mu'ahhirîn yarlıgâmış ola kema kâlellâhu Te'âla İnnâ fetehna leke fethan mubînâ li-yağfire-lekallahü mâ tekaddeme min zenbike vema teahhar⁽¹⁴⁾ ve sa'âdet günün ânâ verilmiş ola ve tebliği ile kâffe - i nâsa gönderilmiş ola ve seyyid-i evvelîn ve'l-âhirîn ve habîbu rabbü'l-âlemîn ve hâtemu'l-enbiya-i ve'l - mürselîn olmuş ola pîre-zen fûrû-mânde ve bir âciz ve der-mândeden istimdâd-ı du'â ve âna iltica etmenin ma'nâsı ve beni dû'ânda yâd eyle demekten hikmet muktezâsındır cevab vallahu â'lem bi's - savâb oldur ki yâ ümmete ta'lîm ve tarîk Fakr-u niyaz u tefhim ola ki kesret-i fezâ'il ve cevdet-i hasâil birle gurur ve her bî ser ü pâye ve aciz ve mübtelâya hor bakup nüfuz gelmeye nitekim bu iki beyt bunun hakkında denilmiştir.

(27a) dinlebistanın melahetde şekerler yenilmiştir

Nazm : *Hor bakma garib-i devîşe
Ne bilursin ki şehzâde olanı
Nâ had iare misal-i ayfîne ol
Zihni rûşen zamiri sade olanı*

veyahud mezîd-i kurbetten kemal-i hayret hâsıl olub dürüsttür kim âfitab-ı zerreye arz-ı hâl eyleye ve bu yüzden kıl u kâl eyleye ve câizdir ki Hazret-i Hakk'ın saltanat-ı kibriyasının istilâsı evkâtında kebîr ve sağır ve katre ve gadir bir görünüb dehşeti makâmdan ganî fakîrden müstemîd ola ve bu vechile musâhabet kıla ve bu ma'nânın mü'eyyidîne Şeyh Attâr *Musîbetnâme*-sinde getürmüştür

Beyt : *Her ki üzendiğer hayran terâset
Kârî vü deran pare-i âsan terâset*

Resûlullah Sallallahu Aleyhi ve sellemden Mervîdir ki cemi' marazlarında Hakk Te'âla'dan âfiyet ve sıhhat ve selâmet isterdi. Ammâ maraz-ı âhîrde buyurdu ki ey nefis nedir ki bî-tâkatlıktan her niye olursa iltica edersin ve dâ'îma sıhhat ve âfiyet istersin ve muhtemeldir ki Resûl Sallallahu Aleyhi Ve sellem'in pîrezenlere dû'âda beni yâd edin dediği yine ânlara nefîçün ola ve ânlara

(27b) fâ'ide ecliçün ola zîrâ her du'â ki ânda Resul sallallahu aleyhi ve sellem zikr olunmaya ve ânın rûh-ı şerîfinden istişfa' bulunmaya icâbete makrûn değildir ve yahûd bu makûle ahvâl veyâ asl

⁽¹⁴⁾ Fetih (48/1-2)

kîl ü kâl o hazretin tenezzülü umurunda ola nitekim buyurmuştur la tuffeddiluni 'ala ehi Yunus b. Muti ya'nî bî-hak karındaşım Yunus bin Mûtî üzerine tafdil etmeniz ma'a hazâ seyyidi'l-evvelîn ve'l-âhirîn ve şefî'i cemi'il-müznibîn idi ve buyurdu ene seyyidu veledi Adem vela efhere li amma ol ki Faruk'un Üveys üzerine tafdili hususudur tafsili olur ki bil-gel ve agâh ol-gıl ki ashab-ı hâl ü 'ahd ya'nî ehli's-sünnet ve'l-cemâat rıdvânullahi aleyhim ecma'in ila yevmi'd-din bunun üzerine cem' olmuşlardır ve bu vechile ittifağ etmişlerdir hem ashabü'l – hidâyet lâ-yectemi'üne ale'd-delâle ümmet-i Muhammed Aleyhisselâm sâ'ir ümmet üzerine mufazzallardır. Nitekim küntüm hayra ümmeti'n - nasi katı' ve burhanı satı'dır ve ümmet içinde dahî ashâb-ı rıdvânullah-ı aleyhim ecma'in mufazzallardır *ve'llezine ma'ahu eşiddau 'ale'l - küffari ruhemau beynhum terahum rukke'en sücceden yebte'ime fadlen minellahi ve rıdvana* ⁽¹⁵⁾ birle mükrim

(28a) ve birincisi lekad radiyellahu 'ani'l mmü'minine iz yübayi'üneke tahte'sş şecereti birle teşrif bulmuşlardır ve Resul sallallahu aleyhi vessellem haklarında buyurmuştur : *Enfik lev enne ahaden misle Uludün zehaben ma bele'e müdde ahadihim vela nesfehu* yani sizden biriniz Uhud Dağı kadar altun infağ ederse ashâbımdan birinin merine ve nısfına erişemez ve yine buyurmuştur ki : *Ashabi fe innehum hayruküm* ya'ni benim ashâbıma ikrâm eyleyen be durusti ânlar sizin içinizde muhtarlardır ve yine buyurmuştur. Umrân bin Hüseyin Radiyallahu Anh râvîdir Buhârî ve Müslim ve Tirmîzi Sellemehumullah ihraç eylediler *hayru'n-nasi karni sümme hum ellezîne yelimuhum* ⁽¹⁶⁾ ya'ni nâsın hayırlısı benim kurnumda olanlardır. Andan sonra ol kurna mukârin olanlardır. Ve yine Tirmîzi ihraç eylemiştir ki *la temessahu narın müslimen recanı ev men recanı* ya'nî cehennem odu değmez şol müslü mana ki beni gördü yahut beni göreni gördü Resulü görmekten muradu'llah a'lem bi - hakikatü'l-hadîs nur-ı nübuvenîni ve sırr-ı Rütüvvetini müşahade etmektir yoksa Ebu Cehl ve münâfikın gibi suret-i beşe riyetini ve ammâme ve hil'atini görmek değildir. Ashâb-ı Rıdvânullah-ı aleyhim

(28b) ecma'in içinde muhacirîn mufazzallardır *es - sabikune'l -evvelime mine'l - muhacirine ve'l-ensar* hadîsi birle buna işaret buyurulmuştur ve yüzden beşâret olunmuştur ve muhâcirîn içinde ashab-ı erba'a Rıdvânullahi aleyhim ecma'in ya'nî Ebubekir es-Sıddık ve Ömer el-Faruk ve Osmân Zinnureyn ve Ali el-Murteza bu tertîb üzere mufazzallardır Nitekim İbn Ömer Radiyallah anh demiştir künnâ nekuku 'ala 'ahdi resulillah (s.a.v.) Ebu Bekr, Ömer, Osman (r.a.) feyebli'u zalike Resulellah (s.a.v.) fela yünkiru ya'ni Resul zamanında biz derdik ki Ebubekir efdaldır. Andan sonra Ömer'dir ve ba'de Osman'dır ve bu sözlerimiz Resul Sallallahu Aleyhi ve selleme erişirdi bu tertibe inkâr eylemezdi ve yine sefineden Radiyallahu anh ki Resulün memlûku idi ve hâs makbûl kulu idi mervîdir ki itdi Resul Sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu *el-hilafetu ba'di selasime senetin sümme yekünî meliken* ya'nî hilâfet benden sonra otuz yıldır. Andan sonra beğliktir. İki yıl Ebubekir'in ve sekiz yıl Ömer'in ve on iki yıl Osman'ın ve altı yıl Ali'nindir. Cümle otuz yıl olur ve imâm Ali'den

(29a) dahî mervîdir ki ba'zı hutbesinde buyurmuştur ve'lemu enne hayre'n-nasi fi hazihi'l-ümmeti ba'de nebiyyina (s.a.v.) Ebu Bekr Sıddık (r.a.) lev lem yekün ahadun evlaha'l islami minhu vela ehebbe ila Resulillah (s.a.v.) vela ekrem ala'llahi azze ve celle fi hazihi'l ümmeti ba'de nebiyyin (s.a.v.) vela hayre minhu vela efdele fi'd-dünya ve'l ahireti sümme inne hayre'n-nasi fi hazihi'l ümmeti ba'de nebiyyina (s.a.v.) ve ba'de Ebi Bekr (r.a.) Ömerü'l Faruk sümme Osman zi'nnureyn

⁽¹⁵⁾ Fetih (48/29)

⁽¹⁶⁾ Müslim , Sahih-i Müslim, nsr. Fuad Abdülbaki, Kahire 1955, c IV, s 1963

Abdüllatif ez Zebîdi, Sahih-i Buhari Muhtasarı, ter. Ahmet Naim, Ankara 1976, c VII, s 66-67

sümme ene .Ve kad rameyte biha zamaniküm verae zuhuriküm vela huccet 'ala'llahi 'azze ve celle ve ene este'firullahe li ve leküm ve cemi'i ihvanina pes bu mukaddemat-ı sabıkada Faruk'un Üveys üzerine efdaliyetde şek ve şübhe kalmadı ve ol kelimâtki bu iki Sultanın mâbeyninde ve ol İki ulûnun yanında vâkı' olmuştur. Zikr olanının cevâblara mahmûldür *fe emmme'llezine fi kulubihim zey'im fe yettebi'ime ma teşabehe minhu'bt'ae'l fitneti vebti'ae te'vilih ve ma ya'lemu te'villehu illallah ve'rrasihune fi'l 'ilmi yekulune amenna bih* ⁽¹⁷⁾ el-ayeh ya'ni onların ki gönüllerinde Hakk'tan gayrıya meyil vardır Müşeb bih emirlere tâbi' olurlar mürdimler içinde fitne etmeği yine te'ville

(29b) asl maksûdu setretmek-çün ila-âhire yine maksûda geelim Şeyh Attar hazretleri rahmetullah buyurur ki çün kıssa bu makâma geldi Murtaza Radiyallahu anh hâmüş oturdu Fâruk etti yâ Uveys niçün gelmedin ki tâ Peygamberi görüdin ve musâhabet edidin Üveys Radiyallahu anh itdi siz gördünüz mü ve teferrüc kıldınız mı itdi bela etti meğer habîbesi gördünüz ve 'ammamesin seyr ettiniz eğer ol hazreti gördünüzse ve tamamca müşahede eyledinizse diyünüz ki mübarek ebruları peyvestemi idi yoksa değil aceb oldur ki nişan vermediler ve su'âle göre cevap etmediler pes yine itdi siz Muhammed Aleyhissalavat vesselâmin dostlarısız ve müsahiblerisiz ve âşık ve sâdiklarısız itdiler bela eğer dostluğunda tamâm oldunuz ki dostluğun şartı muvafakattır ve muvafakat ri'âyet-i senettir ve muceb-i sa'âdetdir ve kendü dişlerin gösterdi ki bir nicesi şikeste olmuş ve bir nicesi yerinden çıkmış etti ben ânı sûreten görmedin ve mübarek cemâlini zâhiren temâşâ etmedi muvâfakat çün dişimi usâttım ve nicesini şikest ettim

(30a) Pes bu ikisine rikkat geldi ve kalb-i şerîflerine bir 'aceb hâlet büründü. Bildiler ki mansıb edib bir mansıb dahîdir Resulü görmemişken ve zâhir o mübarekin cemâlin teferrüc kılmamışken ândan edeb öğrenmek lâzım göründü pes Fâruk Radiyallahu anh itdi yâ Üveys benimçün duâ eyle etti îmânda meyl olmaz duâ eyleyüp dururum ve teşehhüde dâimâ derim ki Allahumme i'firli'l mü'minine ve'l mü'minat eğer siz dahî îmânınızı selâmetle makbereye iletmez size dahî duâ erişür ve kesret ben du'âyı zâyî' etmezem ve bundan gayrinesne bilmezem temme kelâme ve bu kelimâtdan dahî şöyle fehm olunmaya ki ashâb-ı rıdvânullah aleyhim ecma'ın Resulullah Sallallahu aleyhi ve sellem muhabbetinde ve tarîk-i edeb ri'âyetinde Üveys Radiyallahu anhdan eksik ola ve Hazret-i Üveys'in Radiyallahu anh Resulullah Aleyhi ve sellem muvafakat edip dişlerin çıkardığı ile anlardan muhabbet emrinde artık ola ve bunların eksik olup onun muhabbeti bunlardan çok ola. Öyle değildir belki ol hâl-i muhabbet ki Üveys de vâir idi ve ashâbda dahî vâir idi belki daha ziyâde idi ammâ

(30b) ashâbın ol halden şurb-ı sükûnla idi ve Üveys'in galebeyle idi sükûn ehlinin makâmî mağlûb olanların makamından 'âlidir lâkin her veli meşrebinden dem urûr ve âynasından nazar ider. Nitekim kıssa-ı Ömer Radiyallahu anh bu emre rüşen-i delildir ve mürşid-i sebildir ya'nî vakti ki Hudeybe yılında Resul Sallallahu Aleyhi ve sellem müşriklığın birle sulh etmek diledi ve dahî şol Cennetteki Abdullah bin Ubey bin Hâlef ki re'isü'l-münâfikîn idi vefat edicek Resul Sallallahu Aleyhi ve sellem namazın kılmak istedi Ömer radiyallahu Anh hamiyet-i dinin galebesinden Resulun Sallallahu Aleyhi Vessellem önünden durup gitti ve kane Ömer (r.a.) yekulu : fema ziltu Esumu ve etesaddeku ve e'teku min ez-zerri sene'tuhu yevmeizin hatta rece'tu en yeküne hayran. Kale : fe 'acebtu minni ve min cürani 'ala Resulillahi (s.a.v.) pes ol hâlden ki Ömer Radiyallahu anh vardı Ebubekir'in dahı vardı Radiyallahu anh lâkin Ebubekir'in makâmı sükun ve Ömer'in

⁽¹⁷⁾ Âli Imrân (3/7)

galebe ya'ni mağlubiyyet idi ve ol ecildendir ki ânın temkin ve sekine ve bunun kâhiriyyet idi ve illâ Ömer'in Radyellahu Anh ol fi'li

(31 a) sûret-i iğtirâz idi ve meclis-i Resul'den Sallallahu Aleyhi ve sellem kalkıp gitmesi kemanehu ağrâzı eğer hâl galebe olmasaydı mezmum idi ya'ni Ebubekir meşkûr idi ve Ömer mazûr idi ve kezâlik kıssa-i Ebi Tayyibe Radyellahu Anh ol vakit ki Resul Sallallahu Aleyhi ve sellem kân aldırıldı kânını alıp içti mukarrerdir ki bu emr şeri'atte mahsûrdur lâkin ol fi'il galebe-i muhabbet hâline idi ma'zûrdur pes Resul Sallallahu Aleyhi ve sellem buyurdu ki *kad ihterte bi haza yiri mine'n - nar* âmmâ ol ki Ömer'in Radyellahu anh benim için dûa eyle dediği sünnetle 'amele binâendir zirâ mesnûn oldur ki zâyir müzevvirden du'â taleb eyle ve onlardan istimdâd himmet ede ve hem du'âda ibadullah birbirine muhtaclardır ve a'lâ ednâdan du'â taleb etmek sünnette vardır hususâ ehlullahın birbirileriyle bu asl mu'âmeleleri ve bu makule mükâlemeleri çok olur ve dâim birbirine tenezzül ederler ve biri birinin ahvâline ve akvâline tahammül eylerler belki bir fâsika dahî bu leşeler envâ' tevâzu'lar ve esnâf temellükler gösterirler maksud bu tenbîhâtan evveldir ki bu makûle kelimâtan zâhiri mucibiyle

(31 b) amel edip 'alat olunmasın demektir nitekim âmme-i nâs cadde-i şeri'at üzere sâbit ve ahlâk-ı hamide ile râsih olan erbab-ı temkin ve sekine-i korlar vârup tarik-i edebden hâric-i ahvâl mahzûruyla muttasıf olan ashâb-ı telvin ve galebeye itikâd ederler belki ekseriya meccânin ve süfehâdan istimdâd ederler ellerinde ba'zı havârık-ı 'âdâtan nesne zâhir olmağla ânları dünyâdan mu'riz deyu mufazzallar sanurlar ve tâife-i û'lâyı tâlib-i dünya zannedib mübâyiler anlarlar bilmezler ki

Mesnevi : *Çist dünyâ ez hodâ gâfil bulen
Ney kumâş u nakd u ney ferzend u zen*

Ne'üzü billâhi min i'tikadi bunun gibi havârık-ı âdâta kerâmet demezler bil ki mekr ve istidrâc derler vakit olur ki a'dâullah ve bir kavm-i gümrâh elinde dahî zâhir olur kerâmet ol vakit olur ki netice-i istikâmet ve netice-i sa'âdet evvelâ ve sâhibinin îmanı zaafına takviyyet için ve âhirette verilecek ibadeti dünyâda verilip zûhura gelmiş olmaya kemâ kâle eş-Şeyh el-İmâm el- 'ârif billah Şehâbeddin el-Suhreverdi

(32a) revvehellahu ruhehu bi envari'l 'ayadi ve hersakı'l 'adeti innema yükaşifu limevdi'in da'fi yakını'l mükaşifi minallahi Teala li 'ibadihi'l 'ubbadi sevaben mu'accelen lehum bu haysiyettendir ki Ashâbdan Radyallahu anh havârık-ı âdât ve keşf-i kerâmât ziyâde şöhrete erişmedi zirâ ânlarla kulubundan hucb ref' olup ve bânınları ruh-ı yakine dolup sahib-i sekine ve tomaniye olmuşlardır. Hâricden muharrikâtla meded etmeğe ve nâkıs âdatla takviyyete ihtiyacları âmmâ kerâmât-ı ma'neviyye birle ki tahalleku bi ahlakillah 'dan ibârettir. Sabır ve teslim ve rızâ ve tevekkül ve huzur ve takvâ ve tevazu' ve meskenet ve fenâ üzerine olmaktır ve hayrât ve edâ-i vâcibâta müsâ'it ve İbâdullaha şefkat ve Tarik-i bidâyete delâlet etmektir. İnsâfları fevkü'l-hududu'l-gaye idi yine menâkıba gelelim. Şeyh Attâr Rahmetullah buyurur çünküm Ömer Radyallah anh Üveys'den bu hâli müşâhede ve mu'âyenete gördü itti yâ Üveys bana bir vasiyyet eylesen ve bir nasihat etsen Üveys itti ya Ömer Hüdâ'yı bilür misin itdi bilürim ve her dem ona hizmet kılurum itti eğer ândan gayrısın bilmeyesin ve ândan gayrıya iltifat

(32 b) eylemesin sana beyyindir itdi dahı ziyâde ile itdi Ya Ömer Hüdâ seni bilürmü itdi bilür itti eğer ândan gayrı seni kimesne bilmeye ve ândan gayrı kimesne ahvâline vâkıf olmaya sana beyyindir pes Faruk Radyallahu anh itdi Ya Üveys sabreyle tâ senin çün bir nesne getürem ve ândan dönüp gidem Üveys Radyallahu Anh elin cebine ilette ve iki akçe çıkarub itdi bunu devecilik ten kesbettim eğer sen kefil olursan ki ben bunu nafaka eyleyince hayatta olam ol vakit senün getürdüğünü kabul edem Pes ândan sonra itdi zahmet eyledin ve hayli meşakkat çektürdün geri menzilinize dönünüz ki kıyamet karibdir ve ânın muvâseleti bi-muferakattır ve ândaki dîzâr bi-ric'attır ki ben şimdi râh-ı kıyâmetin ve ol dâr-ı sa'âdetin yurağına meşgulüm ve ânın esbâbına mübâşeret iderim Şeyh Muhyiddin el-Arabî kaddese sırrahu Ruhu'l - kudüs ulu *Risale*'sinde getürmüştür ve bu vechile zikreylemiştir. Vakti kim emiru'l-mü'minin Ömer Radyallahu anh bu kelâmı ândan işitti dürrisiyle yerı urdu ve a'lâ savtla nidâ etti.Ela leyte inne Ömer lem telizhu ya leyteha kanet

(33a) 'arikan lem tu'alic li hilmiha illa men ye'huzuhu bima fiha ve leha cu' ehl-i Karn döndüler Uveys'in radiallahu anh mertebesi ve kadri halk içinde zahir oldu ve halk içinde hayli şöhret buldu ve ol bu hâle müstahmil olmayıb oradan kaçıp Kûfe'ye geldi min ba'd anı kimesne görüb bilmedi Hürrem b. Hayyan radiallahu anh nitekim sabıka beyan olundu vallahu a'lem ve ahkem bundan ma'lûm oldu ki ol zamanda validesi vefat etmişdi ve ol mani' olan nesne gitmişdi gerü meşrebi muktezâsınca çün huzûrunu izlette bulurdu kurbunu halâyıkdan mufârakatdır tahsil ederdi Pes niye dâru'l-mülk ihtifâya kaçıb gitti ve şehri sitân inkıtâ' ve fenâyı ihtiyar eyledi nakl olunur ki Rebi' bin Haysem rahmehullahu aleyh etti vardum ki Üveysi görem ve anla bir mikdâr musâhabet edem Sabah namazına durmuşdu ve hoş vechle müteveccih olmuşdu Çün fâriğ oldu etdim sabr edeyim ta Tesbîhden faragât ide ve el yüze süre pes Üveys yerde oturdu kaldı Tâ öğle namazı oldu anı dahı kılub edâ eyledi ve geru oturdu ve'lhâsıl bu vechle üç gün ve üç gece namazdan ve teveccüh

(33b) ve niyazdan hâli olmayıb herkez bir lahza yatmadı ve uyumadı ve te'âm yimedi ve dördüncü gice kulak urdum işittim ki gözüne azıcık uyku gelmiş fi'l-hâl hakla münâcâta ve arz-ı hâcâte başladı ve etti Yarab sana sığınırım şol çok uyuyucu gözden ve çok yiyici karından Rebi' eder çün bu hâli müşâhede eyledim ve dönüb kendüme itdim bu kadar kifâyet eder ana teşvîş virmeyeyin deyu dönüb gitdim ve nakl iderlerki herkez ömründe uyumadı bir gece derdi ki bu leyle i's-sucûd-dur ol gecede başın secdeden kaldırmazdı ve bir gecedir idi ki bu leyletü'l-kıyâmdır ol gece kıyâm-da kalırdı ve bir gece kezâlik rukû'da olurdu ona ettiler yâ Üveys bu uzun geceler nice tâkat geturursun ki sabâha dek bir hâl üzerine olursın etdi henüz bir kere sübhane Rabbiyel-a'lâ demezem ki sabah olur üç kere tesbîh okumak hod sünnetdir ve bunu anınçun ederim ki isterim ehl-i âsmân gibi Hakk Teâlâ'ya ve ol âlim ve dâna'ya hizmet ve tâ'at ve ibâdet eyleyem Nakl ederler ki bir kimse üç gün üç gece ta'âm yimedi ve her herkez

(34a) uyumadı dördüncü gün yolda bir dinar buldu etti şâyed bir kimesneden düşmüş ola almadı ve meyl eylemedi varub yer yüzünden otlar deyü şürüb yedi kezâlik nakl dir ki bir gün bir kuyûnu gördü bir aşu ekmek ağzında tutmuş gelib önünde kodu etti meğer bir kimesneden kapmışdı ona mültefit olmadı yüz çevirdi ol kuyûn fi'l-hâl zebâne geldi ve hoş vechle beyâna gelib etti ben dahı o kimsenin bendesiyim ki sen dahı anın bendesinin Allah'ın verdiği rızkı Allah bendesinden kabûl eyle ve yiyub yine nefsinı tâ'at ve ibâdete meşgûl eyle dedi Üveys radiallahu anh etti pes ben dahı elümü uzatdım tâ ol kerdei yerden getürem ve alıb hoş vechle yiyem hemân anı elümde gördüm ve ol kuyûn nâ-bedîd oldu ve Şeyh Muhyiddin el-Arabî kaddese sırrehu Ruhu'l-Kudûs nâm *Risâle*'sinde

buyurmuşdur ve Mu'an'an nakl eylemişdir ki her kaçın Üveys radiallahu anh hânesinde kendü nefsdən fazla te'âm veya şeyâb bulsa idi tasadduk eylerdi ve andan sonra ederdı ki men mate cu'en fela tuahızni bihi ve men mate 'uryanen fela tuahızni bihi

(34b)ve yine hazret-i şeyh bu makamda nakl ederki Muğire radiallahu anh şeyâbını sadakiye ederdı hattâ uryân oturdu ve Cum'a'ya gidecek bir libâs bulmaz idi ve bunu mü'eyyedir şol hadıs ki İbn Disar'dan nakl olunur ki Kale Resulullah (s.a.v.) *inne min ümmeti men la yestati'u en ye'tiye Mescidehu ev musallahu mine'l 'urya yehcuruhu imanehu en yesele'n nase imanehum* nakl ederler ki himâyeleri ettilerki biz anı dîvânelerden addederek âhir andandır havâset eyledik tâ anın çün kendü sarayımız kapusunda bir hâne düzdük ve bir yıl ve iki yol geçerdı ki anın savmın açmak için ta'âm verirdik yimezdi ve herkez müteveccih olmazdı ta'âmı anın olduki gâh gâh hurma dânelerin cem'iderdi anı satub ahşâmın vech kutuna sarf eylerdi ve anla iftâr kılurdu ve ger hurma eline girdi yedi dânesin satub sadaka ederdı ve kaftanı bir köhne hırka idi ki mezbelelelerden cem' idub ve yuyub pâk eyleyüb dikmişdi ve anunla geçinirdi sabah namazında dışarı çıkardı ve yatsıdan sonra

(35a) geru gelirdi ve her mahalleye ki uğrasa oğlancıklar dîvâne deyu ona taş atarlardı ve üzerine üşerlerdi ol ederdı ki benim baldırlarım za'ıfdir hurde taşlar atunuz ki ayağım kanadub namaza mâni' olmaya ki benim gahimemin ve dâimâ, namaz içindir ayağım için değildir nakl olunur ki âhir-i ömründe emîru'l-mü'minîn Ali'nin radiallahu anh önüne geldi ve ona muvâfakat idüb Sıffin'de cenk eyleyub şehîd oldu 'aşe vahiden ve mate vahiden Sıffin kesr-i sâd ile seccin vezni üzerine Fırat kenârında bir mevzi'nin ve bir mekân-ı mu'ayyenin adıdırki hazret-i emirü'l-mü'minin Ali radiyallahu anh ve kerremallahu vechehu ve hazret-i Muâviye ile cenk eylemişlerdir radiallahu anhuma ammâ hazret-i Mevlânâ Abdurrahmân el-Câmî ahimallahu *Şevâhid en-Nübüvve'*de nakl eyledi ki âhir-i ömründe Azerbeycân tarafına gazâya gitmiş idi ve anda vefât eylemişdir hattâ yoldaşları dilediler ki kabrin kazalar bir taş a erişdiler ki anda bir kabr kazılmış ve lahdi tamam düzölmüş ve dilediler ki küfn-i yaragın göreler ve cemî' maslahat her ne ise tedârik edeler câme dâneninde câmeler buldular ki benî âdem

(35b) eliyle dokunmuş ve âdem eli ermiş değildi pes ol câmelerden kefen eyleyub ol kabrde defn eylediler ve yine Şeyh Muhyiddîn el-Arabî kaddese sırrehu *Risâle-i Râhu'l-Kudüs* de böyle nakl eyler ki Abullah bin Seleme radiallahu anhu etti ki biz Azerbeycan'da gazâ eyledik Üveys bizim ile bileydi vaktâ kim gazâdan döndük yolda bir yerde hasta oldu pes biz anı getürduk anlatmadı vefât eyledi pes bir yere indik kazılmış ve hâzır olmuş bir kabr buldular anı ahire vallahu a'lem bi's-sevab ve ileyhi merci'u ve'l-meâb çünkim hayatında ihtifâ ve halayıkdan istiğnâ ve Rabbısına ittikâ üzerindeydi lâ-cerem memâtında dahı Hakk subhanehu ve Teâlâ mühimmâtını muheyyâ eyleyub halâyıka muhtâc eylemedi belki vefât edecek Üveys idu dahı yakînen bilmediler galiba bu sebebdir ki meşâyih-i tevârih vefâtı husûsunda ihtilâf ettiler ve Allahu a'lem ve ahkem fasl fi kelimati'l kudsiyyeti ve nefahati'l ünsiyye cümle-i kelimât cami'asıdır ki demişdir men 'arefe'llahe la yehfâ şey yani her kim Hüdâ-yı Teâlâ'yı bildi ve anladı hiçbir nesne ana gizlu kalmaz zîrâ Hakkı hakla bilmek ve mâ

(36a) sivâyı nefy etmek olur nitekim buyurmuşlardır 'areftü Rabbi velevla fadlu Rabbi ma 'areftu Rabbi yani ehl-i irfâna eşyanın ve ehl-i beyâna ayânın zuhûru heman anların teveccühüne mevkuftur ve ehl-i hakikat ve erbâb-ı tarîkat yanında irfân dahı iki kısım üzeredir ve her biri bir ism üzeredir birine ilmî ve birine hâli derler ma'rifet ilmi dünya ve ahiret hayatının kâidesidir ve cemî' hayr-

ların ehemmidir bende üzerine cümle evkât ve ahvâlde lazımdır ve cemîi efâl ve akvâlde emr-i mühimdir lâkin ekser halâyık bundan mu'rızlardır meğer anlar ki zulumât-ı dünyadan halâs olmuşlardır ve gönülleri nûr-ı Hakk'la hayat bulmuşlardır Kalellahu subhane e ve men meyten feeheynehu halâyık Hakk Teâlâ'ya sıhhat ilme marifet derler ve meşâyih rahmehumullah sıhhat-ı hâle marifet ederler bu sebebdendir ki marifeti ilmden efdal tutarlar kişi ârif olmaz Hakk'a âlim olmayınca ve keşfihâl el vermeyince ammâ âlim oldurki mertebe-i irfâna irişmez ve mertebe-i keşfe kadem basmaz hemân ilmle haber virir ve ilimle amel eyler bilinile ki her havâtır ki ağyârın endişesinde muvahhidin sırrına

(36b) hutûr eyleye dahı artuk hicâb olur marifet-i hâli oldur ki kahr keşf celâl ehadiyyet celle zikre bendeyi bendelikden fanî eyler ve bakâ-i billah ile muttasıf eder şöyle ki nefis dil mahalline irişür ve dil ruh derecesine ve rûh-ı sırrı mertebesine varır cümlede cümleden cudâ ve ney'ma'âdâ eyler ve ma'kûl halâyıkdan baîd ve evhamdan munkatı' olur kendünün kevneyni ve kendüyü yâd kılur fenâyı sıfatda bî-sıfat-mütehayyir kalur tertîb tebâyi' ve i'tidâl mizâc müşevveş düşer bünye derler ki hârâb ola ve zevebân bula lakin çun murâd Hakk bünyeden ikâmet hüccetdir fermân gelur ki hâlik üzerine ol ve benim nurumla kuvvet bul lâ cerem ben de yokluğuna Hakk Subhane'nin varlığıyla zuhûr eyler rûtebini yine Rabbinin fazlıyla ve cemî eşyânın sırrını vucûdunda bulur her velînin şurbu mikdar nice bu makamda hazzı olur kad 'alime külle ünasin meşrebehum zira bunun derecâtına ve merâtibine gayet yokdur.

Mesnevi : *Çy berâber zi bî-nihâyet-i dergehîst
İler kocâ ki müresî billah ma'ist*

Ulemâ-i ehl-i sünnet ve cemaat ve meşâyih-i tarîkat ve hakîkat

(37a) kaddesellahu esrarehum yanında ilim ki yakînden ibarettir demişlerdir ki yakînin beş mertebesi vardır ismi ve resmi ve ilmi ve aynı ve hakkı amma ismi ve resmi avâmın ve ilmi ki ilmül – yakîndir evliyânındır ve aynı'l – yakîn havâs ehlullâh'ın ve Hakkü'l-yakîn enbiyânındır ve hakikat hakkü'l-yakîn bizim peygamberimiz Muhammed rasullullahdır sallallahu aleyhi ve sellem ve alâ sairü'l-enbiyâi ve'l-mürselîn aceb haldir ki yine bu cümle buyurdular ki ma 'arefnake hakke ma'rifetike ve küllü'n nasi fi zatillahi hakka ve bazıları dediler ki ilmül-yakîn hâl-i ma'rifetdir ve aynı'l-yakîn hâl-i cem'dir ve Hakkü'l-yakîn cem'i cem'dir eğer bunun her birinin beyânına ve ahvâlinin tefâsiline şurû' evveline tezekkürden kalınur ma'a hazâ 'arimun la yukda dinedir yine kelimât-ı kudsiyye-i Üveysiyyeye gelelim ol cümleden biri oldur ki buyurmuşlardır es selametu fi'l vahdeti ya'ni selâmet tenhalıkdadır ve تنها ona derlerki ferde evvelâ vahdetde ve halvet ede kesretde ve vahdet oldur ki hayâl gayr anda sığmaya ta kim selâmet ola ve huzur ve rahat bula eğer tenhalığı heman suretle edesin dürüst olmaz ki eş-Şeytanu 'ani'l inseyin

(37b) hadîsdir eğer zühd ve çileye giren salıklere vesvese ve gönüllerine dagdaga gelmek bu sebebdendir bu manâya binâendir bazı kümeli meşâyih kaddesallahu Teâlâ esrarehum tarîka-i şerîfelerini sohbet üzerine bağlamışlardır ve halvetin şöhet âfetlerinden sâliki hıfz eylemişlerdir.

Kıt'a : *Naksbendiyye 'aceb kâfile-sâlârânend
Ki berend ez râh-i pinhân be harem kâfile râ
Ez dil-i sâlik-i reh cazibe-i sohbet-i şân
Mi bered vesvese-i halvet u fikr-i çile râ.*

Ve ol cümle berî oldur ki ve 'aleyke bi kalbîke yani senin üzerine olsun ki daim gönlünü hazır tutasın tâ gayr-ı Hakk ona gûzar etmeye ve andan gayetle hazır eyleye ki gönül âgâhlığı cemî saâdetin başıdır meşayih buyurmuşdur ki feyzi Hakk her gâh âyed lâkin bir dil agâh âyed yani Hakk'ın feyzi ve ihsanı her vakt gelir lakin andan behremend o kimse olur ki gönlü daim hizmetde hâzır buluna

Beyt *Rev ber der-i dil benşin kân dilber-i hergâhi*

(38a) *Yâ vakt-i seher âyed yâ nîm-şebî bâşed.*

Vahdiyette gelmişdir innellahe la yenzuru ila suveriküm ve ila a'maliküm bel ila kulubiküm ve niyyatiküm her kimki gönül acâyibinin temâşâsına düşdü âlem-i mülk ve melekût seyrânından kendüyi kesdi

Beyt : *Ân râ ki der serâ-yi nigârist fârig est*
Çz seyr-i lâlezâr u temâşâ-yi bûstân.

ki âlem-i dil bir mülk-vasî'u'l-fezâdır ki anda mündericdir hezârân arz ve semâ ol kim yerlere ve gönüllere sığmamışdır anda sığmışdır ve onsekiz bin âlemin nakşı anda bir misâl görünmüşdür ve bu ol gönüldür ki âyine-i cemâl mutlak olmuşdur ve envâr Hakla serâser dolmuşdur ve ol cümle i kelimatdandır ki buyurmuşdur Talebtü'l 'izzete fe vecedtuhi fi't tevadu',ve talebtü'r - riyasete fe vecedtuhi sohbe't halki ve talebtü'l mürüvete fe vecedtuhi fi's - sıdki ve talebtü'n-nisbete fe vecedtuhi fi't takva ve talebtü'ş şerefe fe vecedtuhi fi'l kana'at ve talebtü'r-rahete fe vecedtühi fi'z - zühd yani ben izzeti istedim pes anı tevazu'da buldum kema kalellahu Teala

(38b) *vehfid cenahêke limen iltebe'ke mine'l mü'minin* ⁽¹⁸⁾ yani Yâ Muhammed cenahını aca' ile sana tabî olan müminlere ve emirü'l-müminîn Ali'nin radiyallahu anh kelimâtındandır hilyetü'l - mü'mini mine't tevadu' yani mü'minin bezeni tevâzu'dur murad bundan tevâzu' lillâhdır hadisde gelmiştir *ma tevade'e ehdim lillahi rufe'ahullahu* yani bir kimesne yokdur ki Allah için tevâzu' ede illâ Hakk Teâla anı kaldırıy yoksa ehl-i kibre kibri için ve isyan dünya sahiblerine isyan dünyası için tekeb bürlük etmek cümle-i ibâdatdandır netekim Hakk celle ve a'lâ ve ol âlim ve dâna bunlardan haber virub buyurur *ezilletin 'ale'l - mü'minine e'izzetin 'ale'l kafirin* ⁽¹⁹⁾ yani mü'minler yanında kendüleri zelil ve hor iderler ve kâfirler üzerine aziz ve ehl-i iktidâ tutarlar ve'l-hâsıl evliyânın her ne kadar karabeti ve câh rütbeti ziyâde evvelâ ibadullaha tevâzu' ve zilleti irtikâda olur zirâ el - mü'minu miratu'l - mü'mindir yani mümin aynadır mü'mine her kim nur-ı Hakkla nazar eyler anda Hakkı ki bir âdı mümindir müşahede eder fela budde ona tevâzu' lazım gelur ve hakikatte bu tevâzu'u Hakka etmiş olur *ve lillahi yescüdü men fi's semavati*

(39a) *ve'l-ardi tav'an ve kerhen ve zilalühüm* ⁽²⁰⁾ pes her yerdeki mü'min Hakk'ı müşâhede eyleye

kuvây-i ruhaniyyete ve kuvây-i nefsanıyyesiyle vücud-ı zilliyesiyle Hakk'a sâcid ve mütevâzi' olur belki bu hâlet-i galebe ve kuvvetde olsa her şey'i mir'ât-ı Hakk ve mazhar-ı cemel mutlak görünür

⁽¹⁸⁾ Şu'ara (26/215)

⁽¹⁹⁾ Maide (5/54)

⁽²⁰⁾ Ra'd (13/15)

Şöyle ki bir kelbi görseler yolu ona teklif ederler ve kendügi ondan hor ve hakir tutarlar nitekim meşâyihü'l-bârik nicesinden bu makule hikâyât ve âsâr ve bu asl rivâyât ve ahbâr naklolmuştur. Nice nakl olunmasın ki tevâzu'-ı mekarim ahlâkın şerefleridir ve güzide ve umdesindendir ve dervişlik had ahlâk ve meskeneteşfak ve merhametden ibarettir ve ol ki ve talebtü'r riyasete fe vecedtühü fi'n - nasihati'l - halk buyurdular yani riyâseti taleb eyledim pes anı nasihatte buldum murâd-ı nasihâtden halâyık-ı tarik-i sedâda irşâd ve sebil-i hidâyete delâlettir ve mü'minleri gavâyet ve zelaletden hirâset ve muhafezetdir ehlullâh iki kısım olurlar Birine mürşid derler bunlar halife-tullah ve zillulahdır

Mesnevi : *Keyfe medde'z-zallı evliya set*
Ki o delil mur-ı hürşid muhda set

Bunlar anlardır ki zât Hakk'a mazhar devrenai enbiya olub tebliğ

(39b) ve ahkâm-ı dinde ve ahkâm-ı itikad ve yakinde alâ ihtilâf seylü'l-isti'dâd kâim-i makâm-ı rasul ve ihdâ'-i seyl olmuşlardır felâ-cerem bunlardan her biri bir taifenin reis ve emiri ve bir kavmin muktedâ ve mürşididir ikinci kısım anlardır ki izlet ve teferrüd içinde Hakka te'abbedu ihtiyâr edub halâyıkın ihtilâtından inkıta' eylemişlerdir ve kıbâb-ı beşeriyetde kendüleri muhtefi kılınub zamir-i münirlerin Hakkın gayrına teveccühden kesmişlerdir bunlar şol mahbub hazrettdir ki maglub-ı aşk-ı hâlet ve mensub-ı derdü hayret ve meczub-ı deryây-ı ehadiyyet olub bu âlem-i mülkde nâib-i menâb olub kerruvbeyyûn düşmüşlerdir.eğer bu iki firka-i şerifin fi'l-cümle tafsiline mübâşeret oluna ve ikdâm cür'et kılına müstakil nice kitâb ve hezâr fasl-ı bâb olur yine maksude geelim ve emmâ ol ki ve talebtü'l mürüvvete fe vecedtühü fi's sıdk buyurdıkları yani mürüvvet taleb eyledim pes anı sıdkda buldum murad bundan mücerred sıdk-ı akvâl değildir belki istikâmet a'mâl ve ahvâldir ki 'ala meratibi's sıddikin edna meratibi'l enbiyadır yani sıddikin a'lâ merâtibi

(40a) enbiyanın ednâ merâtibidir ve hadis-i nebevîdeki 'ala kailiha tuhşetu't tehaya et tüccaru's sadıki ma'a'l-kirami'l-berere ⁽²¹⁾ ki vâki' olmuşdur yani şol tâcirlerki kemâl-i sıdkla muttasıflardır anlar kirâm-ı berere ile meşurlardır murad şol dünya ve ahiret muâmilleri ki zâhir ve bâtın istikamet ve sıdk üzerine olmuşlardır ve emma o l ki ve talebtü'l fahre fe vecedtühü fi'l fakri buyurdıkları yani fahrı taleb eyledim pes anı fakrda buldum murâd şol fakrdırki Rasûl sallallâhu aleyhi ve sellem el fakru fakri deyu buyurdular ki fenâ-i hakîkîden ibârettdir fakr sürri mecâzi değildir hocâ Bahâeddin Nakşbendî hazretlerinden kaddese sırrehu el- aziz sual ettiler ki el fakiru la yehtacu ilellah meşâyih sözlerindedir murad nedir ve bundan maksud nicedir buyurdular ki murad bundan ihtiyacı nefy eylemekdir suâle nisbet yani fakirin suâle ve kil u kâle ihtiyacı yokdur hasebi suâli ilme mecali bu makama işarettir ve bu manâya şâhid ve hüccettir ve illâ her mümkün muhtâcdır ve yine hazreti hocadan aleyhi'r-rahme iza temme'l fakru fehuvellah manâsını sordular

(40b) buyurdular ki bendenin fenâsından ibarettir ve sıfatlarının mahvından kinâyedir

Beit : *Çün ta nebûdi ki bûd cümle hodâ bûd u bes*
Çün to nemândi ki mând cumle hodâ ey gedâ.

⁽²¹⁾ Keşfü'l-Hafa, c I, s 294

Ve fakrın dahı iki kısmı vardır ve her birinin bir ismi vardır biri ihtiyârî ve biri ıztırârî bu efdaldır zirâ muhtar hakdır bendeye nisbet ve emmâ ol ki ve ve talebtü'n nisbete fe vecedtü hü fi't takva dedikleri yani nisbeti talep eyledim pes anı takvada buldum murâd oldurki şol nisbet ki insana nâfi' ve lâzımdır ve gayetle emr-i mühimdir ol takvâdadır zirâ emvâl ve eslâfa ve ümerâ ve eşrâfa nisbet fâniye ve gayr-ı bâkiyedir emval ise nehb ve gasb olmaktadır eslâfa ise münsiy ve münkir olunmaktadır *yevme la yenfe'u malın ve la benime fe iza nufihe fi's suri fela ensabe beynehum* ⁽²²⁾ yani kıyamet gününde kişiye malına ve evladına nisbet faide etmez ve kaçın nefh sorulsa anların içinde olan tefâhür-ı ensâba itibar olmaz el mer'u la yeftehiru bi'r rumemi'l baliyeti bel bi'l himemei'l baliyeti yani

(41a) kişi çürümüş izâmla fahr eylemez belki şol himmetler ile ki izâm-ı âliyedir anınla fahr eder pes mü'minin nisbeti takvâya gerekdir ki ol bâb-ı dinde azimetle amelden ve Hakk celle ve ala'dan havf ve haşyetden ve mâ sivâ Allah'dan perhiz ve nefretten ibaretdir *inne ekremeküm 'indellahi etkaküm* ⁽²³⁾ yani Allah yanında sizin ekreminiz ziyade müttekinizdir ve ammâ ol ki ve talebtü'ş-şerefe fe veced tühü fi'l-kana'ati buyurdıkları yani şeref talep eyledim kaâatde buldum dedikleri murâd bâb-ı dünyada kanaatdı zirâ insana tefrika ve zillet her zamanda hırs ve tama' dan gelur ve dagdaga ve zucret adem-i kana'atdan olur yohsa el-kana'atu kenzun la yefnadır yani kanaat bir gençdir döğünmez.

Beyt : *Kanâ'atdır ferâgat her ki dâred
Zi mihr u meh kulâheş terke dâred.*

Ve illâ bab-ı ahiretde yani merâtıb hayrâta ve ilm-i ma'rifete vuslatda kanâat erbâb-ı hakikat yanında dîn-ı himmetlik ve ma'bunlukdur. Bil ki humku cehalet ve küfr ü delâletdir zirâ men isteva yevmahu fe huve me'bundur yani bir sâlik iki günü lerişde beraber ola ve bu günü dünden terakkide olmaya ma'bundur bil ki

(41b) talib-i sa'y etmek gerekdir ki iki ânı birbirinden tefâvüt eyleyub terâkki göstere her halde ki hâsıl ola anınla kanaat etmeye ve her makamda ki vusul bula himmet-i âli ola ve kible-i hakikîden gözün ermeye nefsaniyye ve ruhâniyye ve lezzât-ı hâliyye ve irfaniyye-i birle memkur olmaya küllü tayrin yeturu bi cenaheyhi ve'l - mer'u bi himmetin yani her kuş iki kanadıyla uçar amma insan himmet ile uçar ki

Beyt : *Himme turabın gürâh-ı kibriya-i keşed
În sekef şâh rabihü nerdubân-ı meczâh*

ve ol ki ve talebtü'r rahete fe vecedtü hü fi'z-zühdi buyurdıkları yani rahatlığı zühdde buldum dedikleri muradından oldur ki zühd iki kısım üzerinedir birisi maktûr ve birisi gayr-ı maktûr zühd-i maktûr salikinindir ve huve bezlü'l-mevcud ve terkü'l-mefkud ve ihracu iradetihî 'ani'l kalbi'l-ma'kudyani salik eline giren dünyayı isâr etmektir ve elinde olmayanı talep eylememektir ve anın muhabbeti şol gönülden ki Allah'a bağlanmışdır çıkarmaktır zühd-ı gayr-ı maktûr vâsılın rasihinindir

⁽²²⁾ Şu'ara (26/88)

⁽²³⁾ Hucurat (49/13)

(42a) ve huve burudet ma sivallahi 'ala kalbi'l 'arif yani ol şol burudetdir ki Allah'ın madûnundan hâsıl olur kalb-ı ârife yani herkez ârifin mâsıvâya meyl ve muhabbeti ve dünyaya şevki ve râğbeti olmaz hadis de gelmiştir *men ehebbe dünyahu ederre bi ahiretihi ve men ehebbe ahiretahu ederre bi dünyahu faizahu ma yebka 'ala ma yefna* ⁽²⁴⁾ yani bir kimesne dünyasının süsü ahiretine zarar eyler ve ahiretin süsü dünyasına zarar eyler pes bâki olanı fâni üzerine ihtiyâr idiniz pes ehlullâh dünyaya muhabbet etmezler ve meyl ve râğbet eylemezler eğer cem' ederlerse Allah için ederler ve ger dağıdırlarsa yine Allah için eylerler Hakk'dan alurlar Hakk'a verirler ve daima nazarların Hakk'a ederler ve cûdu ve ademi dünyanın yanlarında beraber olur ittifak eylerlerse Allah emriyle kılurlar imsâk ederlerse yine onun emriyle ederler

Beyt : *Ey besâ imsâk kez ittifâk-i beh
Mâl-i hâk râ cooz be-emr-i hak medeh.*

Tek dünya denizi gönül sefinesinin içine girmesin yohsa gönül sefinesi dünya denizinde rüzgar muvafık irâdetullahla

(42b) gezmek zarar değildir bil ki yüzbin faideleri vardır

Beyt : *Behrender keşti gark-i keşti est
Verne û der zir-i keşti poçli estve*

hakikatde bu zühd-i gayr-ı makdûr ki burûdet kalbin aniddünyâdan terk ve dünyâ ve mâ fihâdan ibarettir ve netice-i zühd makdurdur ki isâr ve terk ve ihrâcdan ta'birdir pes sâlikine huzur ve rahat bununla gelir ve vâsılına sîkene ve ferâgat anınla olur demektir ve cümle-i kelimât şerifesinde ndir ki etti her kimse ki üç nesnei dost edine nefsinı ana meşgul kıla cehennem ona boynu damarından karib regdir bir hoş te'âm yemek ikinci fâhir libâs giymek ve üçüncü tuvângerle oturmak ve musâhebet kılmak murâd bundan nefsinı tabi olmakdan nehydir maksud teâmdam ve hurşid-i idameden bünyenin kıvâmıdır zirâ beden ruhun merkebidir menzili anınla alır ve maksud-ı hakîkiye bununla vâsıl olur ve anın sebebiyle tahsil-i kemâl eyleyub kâmil ve fâzıl olur nitekim fe erfik me'il lînin birle buna işaret olunmuşdur yani merkebi ki rıfk ile ne şöyle

(43a) alefin kesmek gerekir ki zaîf olub yoldan kala ve ne şöyle semirtmek gerek ki bir lahza gidip yorula düşe vehemmu'l - mü'mini dabbetuhu vehemmu'l-münafiki batnuhu dahî bu ma'nalardan kinayetdir ve libasdan gazez setr-i avretidir ve bedeni ısdan ve soğukdan muhafazadır ziyadesi tekellûf ve şöhrettir ve nefsanıyet ve enâniyetdir

Beyt : *Nefs çü arâm yaft ta'me çigendum çı cov
Setr çü püşide şod câme çı kolme çı nov*

ve tuvangerden murâd dünya malıdârlarıdır ki gönüllerini kasâvet fikr ve mâl ve menâl olmuşdur ve muhabbet hutâm-ı dünya ile içleri ve dışları dolmuşdur Belkim te'âm yemek ve su içmek ol vâsıl

⁽²⁴⁾ Keşfü'l-Hafa, c II, s 222

dır ve ibadetlerin ve tâatlerin sermayesidir mesâlih dini ve dünyeyi müstemildir ve anın te'siri kalbe ve kâlebe bihasbi icrâ sünnetullah irişür pes sâlik gerekdir ki anın adâbını güncek eyleye ta'âmında tekellûf etmeye ve iki nev 'team eline girse birin isâr eyleye ta'âma mubâşeret etmezden evin elin yuya ki *el vudu'u kable't ta'âmi yenfe' el - fakre ve be'dehu yenfe' el-lememe* ⁽²⁵⁾

(43b) hadisdir yâni te'âmdan evvel el yumakdır ve pisliğı nefyeder ve teamdan sonra el yumak sagire ma'siyeti ve divâneliğı nefy eder ve her lokmaya ki söz-i zikrle ve hazırlıkla ve şükr ile suna ve la te'külü mimma lem yezkür ismellahi dir nitekim kâlib-ı insanda dört halt vardır safra ve kan ve balgam ve sevdâdır vaktâ ki halt bedende gâlib olursa teâm ona döner ve ona göre ihlât hareket eyler kezâlik kalb-i insandan dört hatıra olur şeytânî ve nefsânî ve ruhânî ve rahmanî ve bu hatıranın her kangısı vakt-ı te'âmda gâlib olursa ta'âmdan evvel mütevellid olur şunlar ki gaflet ve kasâvetle yerler ve kasâvet ziyâdeliğine sebep olur onlar ki huzur-ı cemiyetle yerler ol hâletin terakkisine ba'is düşerler *külü mine't tayyibat* ⁽²⁶⁾ dan dahı murad oldur ve şübhelü olan teâmı ve hurîş idâmı yemeyeler ve pazar teâmından ihtiraz edeler ve cümle-i âdâbından biri dahı oldur ki teâmın ibtidâsını ve ihtitâ mını tuz ile edeler ve terk etmeyeler Resul'den sallallahu aleyhi ve sellem mervîdir ki emirü'l-mü'minîn Ali'ye radiallahu anh etti

(44a) *Ya Ali ibde' ta'ameke bi'l-milhi ve'htem bi'l milhi fe inne'l milhe şifa'ın min seb'ine daın minhe'l - cımmın ve'l -cüz zam ve'l beres ve cem'ul batni ve cem'u'l ehrasi* yani yâ Ali teâmını tuzla başla ve teâmını tuz ile tamâm eyle ki tuz şifâdır yetmiş dürlü rence ve ol yetmiş rencden biri divanelik ve biri cüz zam ve biri beres ve biri karın ağrısı ve biri diş ağrısıdır ve cümle-i âdâbındandır sağ eliyle teâm yemek ve su ve şerbet içmek ve önünden sunmak ve kâsenin kenarından almak ve ulusu susunca tevakkuf eylemek ve lokma-i muhtazar götürmek ve hurde tutub çiğnemek ve iştihâsı bakî iken elin teâmden çekmek ve teâmden sonra şükr edib el - hamdü lillahillezi haza ve razekani min 'ayri havlin minni ve la kuvvete demek ve elin yumakdır ve'l-hâsıl eğer bunların tefâsiline şurû' oluna ahvâl tezkire kalır maksûd münasebetiyle bu kadar tenbîh olundu ve bu iki beyt-i mesnevî ile tamam edelim ve âsıl maksûda gidelim.

Mesnevî : *Çünkü mü'de pak ra gerded pelid
Kofl zen ber halk u pinhan kon kilid*

(44b) *Çünkü lokma der tû gerded goher
Dem mezen çendânki betvânî behûr*

ve libasda dahı sâlik gerekdir ki şöhreti muşa'ar libâs giymeye zirâ peygamber sallallahu aleyhi ve sellem iki şöhretin lübsünden men'eylemiştir biri gayet fâhir câme ve biri gayet köhne veya kebe ve keçe ola illâ vakt-i zaruretde zirâ şöhret âfetdir ve sebep-i gavâyetdir ve ol ki dünya ehlinden kaçmak ve anlardan muğlanmak buyurduğu temâm sâlike vâcibdir ve gayet ile münasibdir zirâ onlar ile musâhebet ve ülfet ve meveddet kalbi muzlimdir ve gayet ile mu'limdir ve meşâyih kelimatıdır ki bir merd-i bî kâr yüz merd-i sad kari yoldan alıkor gaflet ehlinin musahabeti gaflet semere vir üzüm üzüme göre kararır

⁽²⁵⁾ Keşfü'l-Hafa, c II, s 336

⁽²⁶⁾ Bakara (2/57)

Beyt : *Hemsâye-i beh cüy derîn bâg ki âhur*
Â lû şû bâlû nigered u reng berâred

Ammâ anlar ki müntehîlerdir onların hali bunlara kıyas olunmaz ahir ma'lûm değil midirler nevm-i gaflet mehzâ iken âlimin nevmi ibadettir nitekim hadiste gelmiştir *nevma'l -'alimi 'ibadetun* ⁽²⁷⁾ ve Şeyh Necîbuddîn es-Suhreverdi kaddesallahu sırrehu'l-azîz buyurdu ki ene e'külü ve usalliyani ben teâm yerim ve benim teâm yediğim hakikatde zikr ve ibâdetdir

(45a) söz uzandı yine tezkireye gelelim birgün Üveys radiyallahu anh ettiler bu yakîn yerlerde bir kişi vardır ki otuz yıldır bir kabir kazmıştır ve kefeni boynuna asmıştır ol gürün kenarında bu hal ile oturub ağlar gelenin ve gidenin yüreğin dağlar ne gece erâm eyler ve ne gündüz Üveys radiyallahu anh etti beni anda eyledünüz ve ana bir lahza buluşdurunuz çün ettiler ol şahsı gördü sararmış ve gayetle zaîf ve nahîf olmuş ve gözleri muttasıl ağlamaktan batmış etti ey falan otuz yıldır ki kabir ve kefen ile Hakk Teâlâ'dan ırâg olmuşsun ve gayetle devr düşmüşsün ve bu iki nesne sana put olmuşdur dedi pes ol kişi anın nûru ile ol âfeti kendü de gördü ve nidüğün bildi ve heman dem anın halî ona keşfoldu ve derûnundan bir na'ra urdu heman dem ol kabrin içine düşüb can teslim eyledi çün ol aziz mücâhide ile isti'dâdını hâsıl kılmış idi lâkin bir ednâ nesne ona hicâb olub kalmış idi kendü dilûsi kendüye perde olmuş idi vaktâ kim kâmil ve mükemmel nazarına erdi ise ve anın irşâdı ile tamam-ı yolun gördü

(45B) ise ol ki maksûdu dil ü cân idi buldu ve ol ki yıllar anınçün zahmet çekerdi bir nefesde hâsıl oldu ve maksûd-ı hakîkisine ol demde vâsıl oldu ve cânın bu îde şükrâne eyleyub kurbân etti bu sebebden dediler ki er-refiku sümme't - tarik ed - delilu sümme's - sebil ki bu yolu binde bir kişi kılavuzsuz başa iletmek müyesser değildir

Beyt : *To şân mâri vü in râhest hemçân mâji butrâyânmerov*
Zînhâr ber taklîd u ber tahmîn u ber 'emyâ

şol yerdeki gür ve kefen perde ola fikriyle ki onda sâir umûr-ı dünyeviyye ve uhreviyyenin hâlî ne ola ve'l - hâsıl ol sultan izzet ve burhân ve eiddue hâletin fezâiline gayet ve mehâmidine nihayet yokdur mücâhede bi-hudûd ömrünü tamam tevekkül ve izletde geçirmiş idi ve meşrebine ol-tarîk muvâfik düşmüş idi huzûrunu anda bulurdu ve terakkisi ol yüzden hâsıl olurdu kanâat kâfinin ankâsı idi saâdet mülkûn humâsı idi tâbi'inin ulusu ve ariflerin bellusu idi şeyh ebu'l-Kasım Gûrganî'nin kaddesallahu

(46a) sırrehu'l-aziz ibtidâ halinde daim zikri bu idi ki Üveys Üveys derler idi hazret-i şeyh Attâr tâbet 'attertehu buyurur ki havâsdan bir tâife olurki ruh-ı hazret-ı Rasûl sallallahu aleyhi ve sellem anlara keñdü kenefi himâyetinde ve sâye-i saâdetinde bi-vâsıta-i gayr-ı terbît eyler nitekim hazret-i Üveys radiyallahu anh vâki' olmuşdu ve anlara Üveysîler derler idi ve bu azîm âlî makamdır ki değmeniz bir kimesne bu makama erişmez ve bu devlet binde bir kimesneye yüz göstermez *zalike fadlu'llahi yû'tihi men yeşau vallahu zû'l - fadli'l 'azim* ⁽²⁸⁾ ve yine evliyallahdan bazıları ki ol hazretin sallallahu alayhi ve sellem mutâbi'lerindendir bihasbî'r-ruhâniyye bazı tâlibleri terbît ederler ve

⁽²⁷⁾ Keşfü'l-Hafa, c II, s 329

⁽²⁸⁾ Maide (5/54)

tâ'at ve ibadet etdirirler şöyle ki zâhirde anın pîri olmaksızın ve bu cemaat dahı Üveysîler de dâhillerdir ve nihayet mertebe-i kâmillerdir Hakla muâmillerdir ve meşâyihden çoğunun ol sulûkünde teveccühleri bu makama vaki' olmuşdur ve ta'rik-i Hakk'a vusûlünü bu yüzden bulmuşdur vallahu'l-müste'anu ve 'aleyhi't tekelan Hatime eyyühe's salik erşedenellahu ve iyyaküm kim her taife-i ilim de her ne söz ki söyleler onların zevâhir

(46b) ilmi halka ma'lûmdur ve ammâ anın esrârı ve rumûzu ol san'atın ehlinden gayriye ma'lûm ve mefhûm değildir ve cemî' ulûm ilm-i hakikat yanında zâhirdir zira fe inne'l hakikate sırrun külli sırrın ve bu hakikat ehlinin ahvâli maglûb sırdır ve anınçün Hakk Teâlâ yanında bunlar ashab-ı biridir ve sırları maglûb Hakk subhane ve Teâlâdır eğer bunların kelîmâtında bir husus bihasbi's-şer' hatâ görüne edeb oldur ki ol hatâyı kişi kendü kusur-ı fehmine nisbet ede ve anlara bu asl yerlerde hüsn-i zann eyleye kitâb *Keşfü'l-Mahcûb*'da eder çün bendeye Hak Subhane ve Teâlâ'dan keşf ve şuhûd zâhir ola ve hâli kemâl derecede kuvvet bula ve ibâdet el vere ve Fazl barî yarî kıla anın kelâmı mu'lak olur tâ heman mu'abbir kendü ibâretinde müteaccib kalır *Şerh-i Ta'arruf* da eder bu tâifenin kaddesallahu Teâlâ ervâhehûm ekser kelîmâtı rumûz ve işaretdir ve cânib-i Hakk'dan varid olan vâridâtdır ve ona binâen böyle muğlak ve nikâtdır ve ol ecildendir ki bunların sözü âlem-i gaybden haber vermektir ve ne yüzden feyz olursa ona göre söylemektir ve gaybden haber bî rumûz ve işâret olmaz ve hem

(47a) bu tâifenin rumuzla söylemekte ve bu vechle işâret etmekte kasdları vardır ol kasd oldurki cemî' ulûmda ilmîni nâ-ehle vermek nâ-ehlle musâhabet eylemek haramdır ve ehlinden sakınmak dahı kezâlik hadîsde gelmişdir *la temne'u'l 'ilme ehlühî fe tezlîmuhum ve la tense'u 'inde ehli 'ayri ehlîhi fe tezlîmuhu* pes bu tâife kelâmında remz ve işâret kodular ta ehli ola fâide tuta ve nâ - ehl ona erişmeye tâ kim ne ilme zâlîm olana ehline ve hem ma'lûm ola ki bu tâifenin bazı kelîmâtı ibtidâ-î ahvâl ve sulûke muteallık olur ve bazı evsata ve bazı müntehâya düşer ve gâh hâlet-i sahvde söyler ve gâh hâlet sekrde ve gâh lisân-ı Hakk'dan hikâyet ederler ve gâh gayrîlerden rivâyet eylerler ve gâh bazı ehâdis-i nebeviyye ve ahbâr-ı Mustafaviyye gibi tuhufu't tahaya sözleri müverrîdine muhtass olur ve gâh daire-i gönülden ve gâh esbâba temessükden beyân ederler ve gâh ihlâsdan ve gâh tevhid-ı hâsdan haber verirler her birinin bir makamda hükmü olur ve ol daire ye basılmayınca anınla amel muhal görünür pes sâlike gerekdi ki

(47b) mücerred bunların kavliyle temessük edib kasd-ı amel etmeye tâ kim sulûkünde kendüye ve i'tikâdına hâle vermeye *ya'dillü bihi kesiren ve yehdi bihi kesira* ⁽²⁹⁾ bunların her kelâmıyla ki âmîl olur kişi mü'rşid-i kâmil işâretiyle ede ve her ne yola ki gider anın delâletiyle gide kendü elden koya her ne defa kâmil ise ve akl ve naklin kıyâsın terk ede her ne kadar fâzıl ise tâ kim bunların kelîmâtından i'tikadî fesâda varub ilhâda düşmeye ve bunlara sû-i zann edib belâ ve mihnet dünyâ ve âhiretde başını üşmeye.

Beit : *Yesserrenellahu ve iyyaküm sabile'r-reşâd innelhu raufın bi'l-'ibâd*
Temhidi 'azri cur'eti kelâm ve tecrid-i emr-i hizmeti ba'zı ezez 'azzelhu kirâm

Eğerçi kim bu zerre-i ahkar ve bende-i kemterin bu bâbda ol kudreti ve liyâkati yokdur ki onların kelîmât-ı kudsiyyesi esrârından beyân eyleye ve âdâb-ı şerîfe-i ünsiyyesi etvârından söz söyleye

⁽²⁹⁾ Bakara (2/26)

zîra şol maârîf ki mükâşefât ve müşâhedât ve ilhamî ve ledünnîdir makûle-i hıfzı ve mustelîhât ve resmî ve muhtelîât

(48a) değildir lâ ye'lemuhum ed-dehîlu fihim illâ bi tevfkın ev te'rîfin min ef'alihim ev bi teb'i kütübihim ve resâyilihim ve tesîhi hikâyâtihim ve kadaihim her râcil-i bî ol meydanda ne kademî vardır ve her cahil şikeste râyn ol irfânda ne demi olur rahimellahu imâre 'arefe kadrehu ve lem yete'edde tavrehu lakin bu hakîr der her tebyîn tenbîh ve her ta'yîn ve tevcîh ki bu husûsda zuhûra gelmişdir ve her nûkte ve işâret ve remz ibaret ki sudûr bulmuşdur şol ubûdiyyet çehresin sordu ki Asıtane-i siyâdet-i âşiyânenin feyz-i himmeti reşhâtındandır ve ol hizmet cebesin urduğum sūdde-i sa'âdet nişânenin nesîm înayeti fevehatındandır ol bir bab şeref nesâbdır ki her kim anın turâb kimyâ hasıyyîn tutebâyı çeşm cân eyledi devlet-i hafikinden bâ-nasîb oldu ve o bir dergâh-ı fazîlet penâhdırki her kim anın harîm felek ratabetine ihrâm-ı sıdk ve sefa ile teveccüh kıldı sa'âdet dârın buldu. Buldî elâh huve bâbu senede et-tâlibin ve seyyide'l-'ârifin el - vâsılın mazhar-ı âsâr-ı ilâhî ve menba'-ı deryây-ı nâ mutenâhî reh nümâyî tarikat pişvâ-yi hakîkat nûr-i hadaka-i velâyet nûr-i hadîka-i nubuvvet

(48b) nevbet mülâzemet dâiresi kılâdesininin vâsıtası hâcegâne tarîkası silsilesinin râbitası Nakşibendiyye kâfilesinin sâlârı Emir Ahmed el - Buhârî aleyhi rahmetu'l-barî ehsenellahu Teâla 'ukebahu kema ehsene evlâhu ve belleğehu ilâ e'lâ ma yetemennahu ve yerdahu ve ademe berekâti irşadihi 'ala murafeketi't-talibîn bi hamdi ve ali't-tayyibînet-tahirîn ve yerlerine kâima makam olan azizlerin ve nâyib menâb olan sâhib-i temyîzlerin şeref-i sohbetleriyle müşerref olub hizmetlerinde mecd ve musâhabet cân bahşlarına mu'temed oldu gumum faidesidir ve ol yüz sürdü kim âstanenin ve ol hizmet itdüğüm sūdde-i saâdet nişânenin rûh-ı murûhundan müstemid oldu gumun semeresidir yoksa bu alîl ü zelîlde ne zühre var idi ki bunun gibi cür'et kıldım ve bu fakîr ü hakîrde ne behre olaydı ki bu makûle terk-i edebe ikdâm idebileydim

Rubâî : *Men hiçem u kem zi hiç u hem bisyârî*

*E z hiç u kem ez hiç neyâyed kârî
Her sır ki zi esrâr-i hakîkat güyem
Zânem nebu ved behre becoz goştârî*

*Bir işine istinadım var benim
Yüz felekce itimadım var benim
Himmetiyle arşa pervâz eylerim
Hey nice âli kanadım var benim*

*Cevher iksirdir haki anın
Ve ahi artuk i'tikadım var benim
Ben muradın etmişim anın murad
Sanmanız dahu muradım var benim*

*İşde kaygı işde hasırdır başım
Her ne derse inkiyadım var benim*

Ashab-ı keremden mütevakki' ve erbâb-ı şeyenden mutazarrı'dır ki bu fakirin vücûdun ortada mülâhaza edib daire-i a'râz içinde nokta-i a'râza nâzır olmayalar ve her ne yerdeki noksanun göreler ıslahı ihsanın buyurular ve du'a-i hayrla bu nazma sa'îolan dâilerin a'nâ derviş Mehmed bin Lâmi'i bin Osman bin aliyyü'ş-şehir yâd edeler ki

Beyt : *Li'l-ardi min ke'si'l-kirâmi nasibun*
Ve küllü şey'in mine'l-habibi habibun

Ve inne mine'd - diyârına'l - kerîmi er - ra'fete limen kâne kerîmun hasbiyellahu ve ni'me'l-vekîl.
Temme bi 'avnilâhi'l-melikü'l-kadîm

NETİCE

Veysel Karani İslam tasavvuf tarihinin en önemli şahsiyetlerinden birisidir. Onun tasavvuf kültüründe bu kadar üst seviyede yer bulmuş olmasının en önemli sebebi şüphe yok ki Feriduddin Attar'ın *Tezkire*'sidir. Bu eserle beraber Veysel Karani artık tarihi kimliğinden öte menkabevi bir kimliğe bürünmüştür. Dolayısı ile halk da onu menkabevi kimliği ile sevip benimsemiştir.

Ayrıca tasavvuf kültürüne Üveysilik kavramı da Attar'la beraber girmiştir. Bu konuda görüş bildiren müellifler hep ondan faydalanmışlardır. Attar *Tezkire*'sinde Üveysiliği şöyle açıklamıştır : “ Evliyadan birtakım kimseler vardır ki onlara Üveysi denilir. Kendilerinin herhangi bir pirden nasip almaya ihtiyaçları yoktur. Hz. Muhammed'in ruhaniyeti başkalarının aracılığı olmadan onlara nasip vermiştir. Bu Allah'ın dilediği kullarına ihsan olunan yüce bir makamdır.” İşte temelde bu görüşten hareketle sonraki müellifler bu konuyu farklı yorumlarla açıklamaya çalışmışlardır.

Veysel Karani İslam tasavvuf tarihinin dikkate değer simalarından biri olduğu gibi, İslamî Türk-tasavvuf edebiyatının da ilgi çekici konularından birini teşkil etmiş ve hakkında yüzyıllarca değişik nitelikte pekçok şey yazılmıştır. Hz. Peygamber ve dört halife döneminde yaşayan Veysel Karani, çağdaşlarından hiçbirinin erişemediği bir şöhrete ulaşmıştır. O asıl şöhretini tasavvuf hareketinin yayılmasıyla birlikte elde etmiştir. Ve böylece hem tasavvuf çevrelerinde hem de halk arasında en çok sevilen velilerden biri olmuştur. Onun hakkında yazılanlar çoğaldıkça tarihi şahsiyeti de yüz yıllar içerisinde menkabeler ve hikayeler arasında kaybolmuş, gerçek Veysel Karani yerini menkabevi Veysel Karani'ye bırakmış, halk da onu bu menkabevi yönüyle sevmiştir.

Veysel Karani müslüman milletler içinde denilebilir ki en çok Türkler tarafından sevilip benimsenmiştir. Bu sebeptendir ki Cumhuriyet döneminde dahi onun hakkında 10 dan fazla eser kaleme alınmıştır. Halk onda bazı değerleri simgeleştirmiştir. Bunların önemlisi şüphesiz ki annesine karşı olan sevgi ve saygısıdır. Pek çok şair de onun hakkında şiirler yazmıştır. Bunlardan biri de Yunus Emre'nin yazmış olduğu şiidir.

*Hakk'ın habibinin sevgili dostu
Yemen illerinde Veysel Karani
Söylemez yalcanı, yemez haramanı
Yemen illerinde Veysel Karani*

*Seherden kalkuben yola giderdi
Hakk'ın binbir ismin zikir ederdi
Allah Allah deyi deve güderdi
Yemen illerinde Veysel Karani*

*Anasından destur aldı durmadı
Kâbe yollarında gözün ırmadı
Eve geldi Muhammed'i bulmadı
Yemen illerinde Veysel Karani*

*Â şık Yımus eydür ben de varaydım
Ol mübarek hub cemalin göreydim
Aytağın tozına üzler süreydim
Yemen illerinde Veysel Karani*

Tahlilini yapmaya çalıştığımız *Menakıb-ı Üveys el-Karani* adlı eserinde Lami'i Çelebi'nin de en fazla müracaat ettiği kaynak *Tezkire*'dir. Veysel Karani hakkındaki menkabelerin temel kaynağı bu eserdir.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki Veysel Karani hakkında eski kaynaklarda fazla bir bilgi yer almamaktadır. Dolayısıyla onun hakkında yapılan çalışmaların da bilimsellikten öte menkabevi yönünü ağırlıkla ortaya koymakta olduğunu görmekteyiz. Eserlerin tanıtımı bölümünde de belirt-

tiğimiz gibi bilimsellik yönü ağır basan Ahmet Yaşar Ocak'ın, *Veysel Karani ve Üveysilik* adlı eseri dir. Bu şekilde yapılacak çalışmalar çoğaldıkça Veysel Karani'nin menkabevi şahsiyetinden öte gerçek şahsiyeti de ortaya çıkacaktır.

BİBLİYOGRAFYA

- Abdullatif ez-Zebidi, Sahih-i Buhari Muhtasarı, Tercüme: Ahmet Naim, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1976, 13 cilt, 4. Baskı
- Aclûni - Ebül Fida İsmail b.Muhammed, Keşfül-Hafa Mektebetü'l-Kudsi Kahire 1351
2 cilt
- Akıncı Ahmet Cemil, Sinan Yayınevi, İstanbul 1971
- Âşık Çelebi Meşâiru's Şuarâ İst.Ün.Küt. Ty.No:2406
- Atlansoy Kadir, Sabayi Sırat-ı Müstakim İnceleme-Metin, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, UÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa 1987
- Attar Feriduddîn, Tezkiretü'l-Evliya, Tercüme: Süleyman Uludağ, Erdem yayınları.
İstanbul 1991 2. Baskı
- Bağdath İsmail Paşa, Hediyyetü'l-'Arifin Esmâu'l-Müellifin ve Asâru'l-Musannifin, Milli Eğitim Yayınları, Ankara 1951, 2 cilt
- Bakırcı Raşid Mehmet Zübdetü'l-Vekayi' der Belde-i Bursa Millet Küt.Ali Emiri böl.
Târih no:89
- Baldırzâde Selisi Şeyh Mehmed Târih-i Baldırzâde Bursa yazma ve eski eserler Küt.
Sultan Orhan böl. No:1018
- Benekay Yahya, Veysel Karani, Kitapçılık Ticaret ltd. şti. İstanbul 1966
- Beyâni Şeyh Mustafa Tezkire İst.Ün.Küt. Ty. no:2568
- Bursalı Mehmet Tahir, Osmanlı Müellifleri, Matbaa-i Amire, İstanbul 1333, 3 cilt
- Bursalı Mustafa Necati, Veysel Karani, Hikmet neşriyat, İstanbul 1971
- Cilasun Raif, Yemen İllerinde Hz. Veysel Karani, Tuğra neşriyat, İstanbul 1996
- Develioğlu Ferit, Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat, Aydın Kitabevi, Ankara 1997
14. Baskı
- Doğan D. Mehmet, Büyük Türkçe Sözlük, İz Yayıncılık, İstanbul 1996, 14. Baskı
- Eğri Saadettin Lâmi'î Çelebi Şerfü'l-insan (inceleme-metin) Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış doktora tezi Ankara 1997
- Erünsal İsmail, Lami'i Çelebi'nin Terekesi, Journal of Turkish (Türklük Bilgisi Araştırmaları), Fahir İz armağanı, sayı:14, 1990

Faik Reşad Eslâf I-II Alem Matbaası İstanbul 1308

Gazzizâde Şeyh Abdullâtif Hülâsatu'l-Vefâyat Bursa yazma ve eski eserler Küt. Genel bölüm no:2162

Gelibolulu Ali, Kunhu'l-Ahbar, İ Ü Kütüphanesi Türkçe Yazmalar 5959

Gürel Şevket, Veysel Karani ve Hırka-i Şerif, Hırka-i şerif camii derneği, İstanbul 1997

Gürses Muzaffer, Divan Edebiyatının bazı Meseleleri ve Lami'i Çelebi, İ Ü Edebiyat

Fakültesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) no: 1132

İslam Ansiklopedisi, Milli Eğitim Yayınları, 15 cilt

İsmail Belîğ Güldeste-i Riyâzi-i İrfân Hüdavendigâr mat. Bursa 1287

Kafzâde Fâizi Zübdetü'l-Eşâr İst. Ün. Küt. Ty. No: 1325

Kara Mustafa, Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler, Uludağ Yayınları, Bursa 1990, 2 cilt

Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkire Millet Küt. Ali Emiri böl. No:758

Lami' Çelebi, Letayif, Nuruosmaniye Küt. 4209-3759; İ Ü TY.3814 Süleymaniye

Kütüphanesi (Ayasofya) 4233 (Hacı Mahmud Ağa) 5390

Lâmi'î Çelebi Nefahâtü'l-üns tercümesi Haz. Süleyman Uludağ Mustafa Kara Marifet

Yayınları İstanbul 1995

Lami'i Çelebi, Şerefü'l-insan, İ Ü Kütüphanesi Türkçe Yazmalar 3411; Süleymaniye

Kütüphanesi Kadızade Mehmet 414, Fatih 3999

Lâtîfî Tezkire İkdâm Mat. İstanbul 1314

Mecdi, Şakayık Tercümesi, Hazırlayan: Abdülkadir Özcan, Çağrı Yayınları, İstanbul 1989

5 cilt

Mehmet Süreyya, Sicilli Osmanî, Gregg International Publishers, Heppenheim 1971, 6 cilt

Mehmed Şemseddin Yedigâr-ı Şemsi Haz. Mustafa Kara Kadir Atlansoy Uludağ yayınları

Bursa 1997

Müslim, Sahih-i Müslim, Neşreden: M.Fuad Abdulbaki, Kahire 1955, 4 cilt

Ocak Ahmet Yaşar, Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menakıbnameler, Türk Tarih Kurumu

Yayınları, Ankara 1992

Ocak Ahmet Yaşar, Veysel Karani ve Üveysilik, Dergah Yayınları, İstanbul 1982

Özege M. Seyfettin, Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Katalogu, Fatih Matbaası

İstanbul 1971, 5 cilt

- Özkırmılı Atilla, Türk Edebiyat Ansiklopedisi, Cem Yayınevi, İstanbul 1984, 4 cilt
- Öztahtalı İbrahim Lâmi'î Çelebi Şerh-i Dibace-i Gülistan UÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü
Basılmamış Yüksek Lisans tezi Bursa 1997
- Riyazi Mehmed Riyazu'ş-Şuarâ İst.Ün.Küt. Ty. No: 761
- S.Tevfik, Veysel Karani Hikayesi, İktbal Neşriyat, İstanbul 1934
- Sami Şemseddin, Kamus-i Türki, İkdâm Matbaası İstanbul 1901
- Sami Şemseddin, Kamusu'l-A'lâm, Mihran Yayınları, İstanbul 1314, 6 cilt
- Sehi Heşt Behişt İstanbul 1320
- Sönmez Abidin, Veysel Karani ve Hırka-ı Şerif, Hırka-ı Şerif Camiini Koruma ve
Güzelleştirme Derneği, İstanbul 1984
- Suyûti – Ebu'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b.Ebi Bekr, Cami'u's-Sağîr, Hazırlayanlar:
İsmail Mutlu, Şaban Döğen, Abdülaziz Hatip, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul 1996, 3 cilt
- Şeyh Cemalullah, Hz. Veysel Karani, Uğur-Olcay yayınları, İstanbul 1960
- Taşköprüzâde, eş-Şakayıkı'n-Nu'maniyye, İ Ü Edebiyat Fakültesi Yayınları, Neşreden :
Ahmed Suphi Fırat, İstanbul (1405/1985)
- Topaloğlu Bekir, Karaman Hayrettin, Arapça-Türkçe Yeni Kamus, İstanbul 1966
- Türk Ansiklopedisi, Milli Eğitim yayınları, Ankara 1984, 33 cilt
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergah Yayınları, İstanbul 1982, 7 cilt
- Yavru Mehmet, Veysel Karani, Sinan Yayıncılık, İstanbul 1958
- Yeğîn Abdullah ve diğerleri, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Türdav Yayınları
İstanbul 1995
- Yurtsever Murat, Lami'î Çelebi Şehrengiz-i Bursa, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,
UÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa 1984

E K L E R

Veysel Karani

Hikâyesi

Tashih eden : S. TEVFIK

Sahip ve naşiri,
İkbal Kütüphanesi sahibi
HÜSEYİN

1014
1614

Türkiye Matbaası
1934

Te 1094

Veysel karani hikâyesi

Rivâyet eylediler şöyle ihvan
Hikâyet dinlesinler cümle yaran

Var idi bir kariye adı Karen
O Köyün olduğu yer idi Yemen

Hümayun menzilet, alî mekândı
Şereffe o kariye çün cenandı

O gün ki Hazreti Hakkın Habibi
Unulmaz dertlerin hazık tabibi

Doğup Mekke de aydınlattı dehri
Yıkacaktı yakında şirkü küfri

Karende doğdu bir mahi dirahşan
Melek suretli, fahri nev'i insan

Gürûbi evliya içinde maruf
Seraser hüsnü ahlâk ile mavsuf

Üveys idi onun namı celili
Güneş gibi idi veçhi cemili

O çocukken babası ölmüş idi
Onun yalnız anası kalmış idi

Fakir idi o, hem de bir çobandı
Zaruret evlerinde mihmandı

Anası ihtiyardı, hem alildi
Onun her bir işinde o delildi

Sabah olunca onu kaldırdı
Taamın hazır ider yedirirdi

Bitince anasının evde işi
Gelirdi suraya sonra öz işi

Döner akşam gelirdi hanesine
Yine hizmet ederdi annesine

Karışmaz idi köyde hiç bir işe
İbadetti onun kârı hemişe

Bu halde geçti bir çok vaktü ezman
Anasına itaatteydi her ân

Kaçanki Mustafanın nâmü şâni
Duyuldu, şöhreti tuttu cibani

Şüyu bulan bu abbarı Yemende
Üveys duymuştu ani hem Karende

Kulaktan aşık oldu pür safaya
Ulaşmak ister idi Mustafaya

Anardı Mustafayı, arzuları
Veli anası gönlün gözler idi

Nihayet galiboldu iştiyakı
Resulun ona kâr etti firakı

Anasından alam diye icaze
Dedi: varayım ol şahı Hicaze

Kerem kıl ey ana ver bana düstür
Gözüm olsun cemali ile pür nur

Nice bir çekeyim firkat azabın
Göreyim iki âlem padişahın

Anası dedi kim: ey nuru aynım
Benim sensin enisim, gam küsarım

Sana verdim dileğin ce icaze
Gidip ulaş sen o nuru Hicaze

Eğer kim varasın doğru katına
Görüp didarını ruhun arına

Karın olunca ol ulu maha
Edüp benden selâm ol padişaha

Götür benden selât ile selâmı
Ona bildir bu veçhile ricamı

De ki asıylere çok şefkat ide
Unutmaya şefaatten beni de

Zaiyfem, asiyem, biçaresiyem
Onun dergâhının avaresiyem

Muhammet sadikul va'dü emindir
Muhammet rahmeten lil âlemindir

Ger evde bulmaz isen bi tekellüf
Dönesin onda kılmayup tavakkuf

Eğer mescitte, eger gayri yerde
Geri dön bulmaz isen durma ânde

Anası verdi ana çün icaze
Revan oldu Üveys semti Hicaze

Meşakı, rahı çekti, yaya gitti
Nihayet Mekkeye varup erişti

Üveys vardı çü dergâhı Rasule
Edep birle durup şartı usule

Çağırup dedi ol merdi yegâne
Selâm olsun size ey ehli hane

Ayişe kapının ardına geldi
Selâmın lutfile, izzetle aldı

Dedi: kimsin, nedensin, nedir adın
Bu dergâhtan nedir söyle muradın

Üveys etti kani ol canı âlem
Muhammet Mustafa sultanı âlem

Dedi Ayşe: ki sen kanden gelirsin
Nedir adın? ne milletten olursun

Dedi: iklimimiz bizim Yemendir
Üveys adım, dahi karyem Karendir

Dedi kim Ayşe: yok burda Rasul
Biraz sabreyle ol hazrette makbul

Dedi: durmağa yok bana düstur
Rızayı validem böyle oluπτur

Dedi kim: bulmaz isen onu ande
Geri dön, bekleme bir lahza ande

Edüp benden selâm o ulu şaha
Gelince diyessin ol padişaha

Muhibbi sadıkın geldi Karenden
Şafaat, rahmet umar idi senden

Deki: lütfetsin ol Hakkın Habibi
Unutmasın şefaatten garibi

Rızası olsa annemin bu işe
Kalırdım dergehinde ben hemişe

Bihakkı Zülcelâli hayyü kayyum
Keremden kılmasın miskini mahrum

Emanet sizlere dedi ve döndü
Bu hale Ayşe hayretle dondu

Birazdan çünkü eve geldi Ahmet
Dedi Ayşe ona âya Muhammet

Muhibbi sadıkın geldi Karenden
Adı Üveys, o iklimi Yemenden

Çeküp yol zahmetin geldi o miskin
Seni görmedi gitti zarü gamkin

İşidince bunu Hazret sevindi
Velâkin görmediği çün yerindi

Dedi: Ya Ayşe gördün mü yüzün
Dedi: Gördüm, işittim dahi sözün

Gözünü öptü anın hemen ol şah
Dedi kim: Nuru ayneyn barekâllah

Dönüp pes mescide vardı Muhammet
Habibullah, hem Mahmudu Ahmet

Dedi ashabına ol ulu hazret
Benim gözlerimi kılın ziyaret

Hudanın lütfu ve ihsanı erdi
Gözüm Veysi gören gözleri gördü

İşidüben safa kesp eylediler
Cenabı Hakka hamdolsun dediler

Üveys döndü Hicazdan eve geldi.
Yine eski hayatın ele aldı

Seherden akşama dek saim idi
Geceler subha dek kaim idi

İbadetler ederdi sadıkane
Yanardı aşk oduna aşkane

Dem olur, üç gün üç gece yemezdi
Unudurdu acıktım da dimezdi

İbadet daim ona adet idi
Melek gibi gıdası taat idi

Deve güderdi varup o yabanda
Bütün gün yalnız olurdu anda

İrak oldukça halkından cıhanın
Yakın olurdu Hakka canı anın

Şu denli medhin etti Veysin Ahmet
Ki aşkı oldu ashop içre bihat

Kamu ashop aşk oldu candan
Haber sormağa başladılar andan

Dediler: Ey Hudanın kutlu yarı
Üveys seni göreydi burda bari

Dedi: Görmeğe bizi say etti
Nasıyp olmadı aşk geldi gitti

Dediler: çünkü geldi çekti zahmet
Seni görmeksizin gitti ne hikmet

Dedi: Bir anası var iki gözsüz
O hizmet ider ona gece gündüz

İcazet vermemiş durmağa ana
Anınçün durmamış geldikte bana

Anın hakkında şöyle dedi server
Dihanından saçup etrafa gevher

Ki eylerdi melek gibi ibadet
Hemişe âdet idi ona taat

Ferişteh veş idüp tesbih daim
Dururdu supholunca şöyle kaim

İkinci gece kılardı rukûu
Gözeder suphadek rabı buşuu

Üçüncü gecede kılardı secde
Gelirdi secdesi içinde vecde

Hadisinde buyurmuş fahri âlem
Üveysin kadri ne denli muazzam

Kıyamette olunca haşir ahir
Olucak her kişinin hali zahir

Makamın bulucak her kişi ande
Durunca her nebi kendi yerinde

Makamında durup ol şahı kevineyn
Nübüvvet burcu, sabih Kabe kavseyn

Bakar her yana dikkat ile Ahmet
Deyu: kande acep Veysi mücerret

Hitabı izzet irer: ya Habibim
Ne istersin eya Ali nasıybim

Diye: Veysi dilerim ya İlâhi
Diye Hak: ey dü âlem padişahi

Beni gören seni görmek ne hacet
Ben im maksut ey sabih seadet

Beni görmek seni görmek gibidir
Bana irmek sana irmek gibidir.

Bana kullarımı kulmağa irşat
Seni yarattım ey sultanı ubbat

Senin için yarattım her ne kim var
Veli Veysi benimçün ittim ey yâr

Bu yandan biz gelelim halimize
Yine başlıyalım ahvalimize

Pes ahır Mustafa sultanı kevneyn
Nübüvvet burcu, sahip kabe kavseyn

Cihandan kıldığı vakıt intikali
Halkın galip olup şevkı cemali

Kılup mecmuu ahvali vasiyet
Vısalı Hakka kıldığında niyyet

Ne kim var ise o halette lâzım
Vasiyet kıldı ol ulu hakim

İmamet emrini verdi atıka
Nasıyhah kıldı Siddıki sadıka

Dedi: Kıl hakkı islâma riayet
İdüp nefsin gibi halkı humayet

Hudanın imrini getir yerine
Hiyanet eyleme sakın birine

O esnada sorup fahri cihana
Dedi birisi: Ey ruhu revane

O hırka kim giyerdi hazretiniz
Kime vermektir onu niyetiniz

Dedi Lûtfile ol Sultani enfa
Üveyse lâıyk olur ol murakka

Hakim emrile mevt irende bana
Ali ile Omer varsınlar ona

Üveyse benden iletüp selâmı
Yüz urup söylesünler bu kelâmı

Keremle ümmetime himmet etsin
Huzuru Hakta arzı hacet etsin

Karındaşlığı getirsin yerine
Duruşsun ümmetim asiyelerine

Ganidir merhamet etsin fakire
Komasun kitmeğe, nari saire

Huzuru Hakka azmedince Ahmet
Yanup yakıldı ashabı Muhammet

Yakalar çâk edüben döktürler yaş
Saçup başlara toprak döğdüler baş

Kodular menziline mihtabı
Münever ettiler cismi türabı

O anda çâk olup gamdan yürekler
Feleklerde kara giydi melekler

Ciğerleri dahi giryanı püryan
Pes ol canı yerine kodu yâran

Bu işten sonra Farukla Haydar
Rasulün emri ile o iki er

Kılup bunlar da feryadü figanlar
Giderler yola ol iki canlar

Olup giryan, her dem eyleyüp ah
İletürler o şehri Köfeye rah

**Salâ eylediler pes müslime
Hemen toplandılar şehir camiine
Rasulün mevtini çünkü dediler
O halkın canına ateş kodular
O dem doldurdu şehri ahü efgan
Büyük, küçük, kamu halk oldu giryan
Pes andan müslimine fahri ashap
Hitap eyledi Ömer ibni Hattap
Dedi: Bir kimse var mıdır Yemenden
Muradım var ki soram onu andan
Pes andan çıktı geldi birkaç insan
Dediler biz Yemen ehliyiz ey can
Diyin bize süaliniz görelim
Ona göre cevabım verelim
Dedi: Bilirmisiz onda bir er var
Adı Veysel Krani hemde server
Dediler: Ya emir öyle biri var
Veli o kimseye yok onda miktar.
İşi daim deve güdüp gözetmek
Verirler akşamın bir parça ekmek
Kimin kendisi yer kimin anası
Yarım ekmek olur anın gıdası
Başı açık yalın ayak araptır
Size öğmeklik anı pek acceptır**

**Sebep nedir ona taup olursuz
Yahaut kimdir ki o, anı ögersiz
Ömer ider ki biz onu ararız
Onunçündür anı sizden sorarız
Resulullah ol fahri risalet
Muhammet Mustafa Mahmudu Ahmet
Vefat ettikte o şahı risalet
Ona çün hirkasın etti vasiyet
Dedi: Varsın ona Faruk ve Haydar
Bizim şimdi muradımızdır ol er
Kılavuz aldılar ordan emireyn
Revân oldu o iki kurretil ayn
Habibin sevgili o iki yâri
İriştiler Karen köyüne varı
Arayup onu buldular Karende
Dediler ki ona, ey Hakka bende
Ki sensin ol Hudadan halka rabmet
Kabul eyle Muhammetten vasiyet
Dedi: Haktan dilesin ümmetimi
Kabul etsin benim vasiyyetimi
Üveys aldı getirilen selâmı
Tevazula dedi şöyle kelâmı
Ki ben bu izzete lâyık degilem
Bu menzil ehli olacak degilem**

Demişti Mustafa sultanı muhtar
Sağ elinde anın bir ak beni var,

Ömer etti ki: ey ulu merdim
Mübarek elini bir aç göreydim

Elin açtı, hemen gördüler anı
Hakikat bildiler Veysel Karani

Dediler ol zaman Farukla Haydar
Sana elbette Allah hürmet eyler

Habibullahın emrine muti ol
Günahkâr ümmetine sen şefi ol

Dedi pes muntazır olun birazdan
Ki Hazrete bunu arzedeyim ben

Pes alup hırkayı varir kenara
Tazarru eyledi perverdigâra

Dedi: Yarap kerem kıl lütfun işle
Günahkâr ümmeti bana bağışla

Hitabı izzet erdi ona Haktan
Bağışladım nice bin asıyı ben

Üveys ider kerem kıl ya İlâhi
Bağışla cümleten ehli günahı

Eğer bağışlamazsan ümmetini
İlâhi nice giyem hıl'atini

Yakın idi bu hali gördü ashap
Dedi Ömer ona: Mahbubu abhap

Üveys etti: sükût etseydin, eyvah
Bağışlardı kamu asıyı Allah.

Diriga ey Ömer ivdin bu demde
Ki kaldı ümmetin bir kısmı gamde

Hele kurtuldu çoğu kaldı azı
Onlar için Rasul etsin niyazi

Giyip o hırkayı kıldı duayı
Anuben ümmeti hem Mustafayı

Veda edüp Üveyse döndü onlar
Nihâyet evlerine geldi onlar

Yine geldik biz ahvali Üveyse
Karen halkına malûm oldu neyse

Büün halk ana hurmet, izzet etti
Bu yüzden Hak o köye rahmet etti

Zarurî lâzım oldu ana hurmet
İder oldu kamu halk ana izzet

Anası çünkü Hak emrine gitti
Hemen o da oranın terkin etti

Çıkup o Köfeye gitti Karenen
Bu suretle o ayrıldı Yemenden

Bugünden sonra görmediler anı
Kalup âlem içinde namü şanı

Ricali gaybe karışıp andan
Kalup onlar içinde kıldı seyran

Gelelim şimdi evsafı Üveyse
Görelim kıssai halin ne ise

Meğerkim has mahbubi ilâhi
Deve yününden eylermiş külâhi

Dikerken ol külâhi bendei has
Okur her igne için bin bir ihlas

Asılmıştır bu gün arş üzere o taç
Melekler de onu görmeğe muhtaç

Rasullah çün methetti anı
Ki hacet yok onu methede sâni

Onun her kişi bilmez vasfi halin
Huda bilir anın ancak kemalin

Hayatında bütün gün saim idi
Geceler supha dek kaim idi

Olursan ger Üveys veş ehli tecrit
Olursun Hak katında ehli tevbit

Salat ile selâm ol Mustafaya
Dahi olsun Üveysi pür safaya

SON

OSMAN ERGİ
KİTAPLARI

LAMİİ : Lâmi'nin mezar taşı

LÂMİİ : Lâmiî mezarlarından: (Lâmiî - zâde
Ahmedođlu Murad Çavuş (Lâmiî'nin torunu)